CHALDAICA GRAMMATICA, ANTEHAC À NEMINE ATTENTATA, SED IAM PRIMUM PER...

Sebastian Münster

Digitized by Google

by Google

6.1.D.86

דקדוק דלי־
שן ארמי או חכסראה :

CHALDAICA

GRAMMATICA, ANTEHAC À NEMINE AT/
tentata,ſed iam primũ per Sebaſtianum Mun/
ſterum cõſcripta & ædita,nõ tam ad Chal
daicos interpretes quàm Hebræorũ
cõmentarios intelligendos,He/
braicæ linguæ ſtudioſis
utiliſſima.

Item in פירושים hoc eſt, commentaria Hebræorum.
Regulæ aliquot generales:
Modi loquendi Hebraici plurimi:
Abbreuiaturæ Hebraicæ generales,nec non pluri/
mæ ſpeciales, & latine & Hebraice explicatæ:
Per eundem Sebaſtianum Munſterum.

BASILEAE APVD IO. FROB.
ANNO M. D. XXVII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

GENEROSO DOMINO EBERHARDO Schenck iuniori, ſenioris Eberhardi domini in Erpach, quod eſt in Ottonica ſylua, filio, Sebaſtianus Munſterus S. D.

RETulit mihi nuper, clariſſime Baro, Iohannes Marquardi, uir ille iuxta doctus ac pius, atq; non tam tibi nobiliſſimisq; parentibus tuis acceptiſſimus quàm mihi amiciſſimus, quod לוח illam, in quam ſuperiori anno cōtractiſſime quo ad fieri potuit, Hebraicā redegi Grammaticam, exporrecta hilariq; ſuſceperis fronte, miratus nimirū eam linguā, quæ paulo ante cum tanta difficultate diſcenda tradebatur, iam nunc demū in tantam reductā facilitatem, ut ſubinde pueris in ſcholis prælegi poſſit. Pro qua re nō uulgarem gratiam debemus Eliæ Leuitæ, ad huc quidem Iudæo, qui omnium priſcorum Hebræorum המדקדקים diligens ſcrutator, & in ſua lingua magnus orator, nobis Hebraiſmi ueram & genuinā ſuppeditauit noticiam, idq; in libro electo, libro compoſitionis, libro Pirke, quos omnes ego Latinos feci, atq; in orbē ſpargendos, Frobeniano tradidi prelo. Nā expers eſt Latini ſermonis Elias ipſe, nēpe in Germania natus et educatus, ubi Iudæi Latine nō diſcūt ut in Italia. Hebraicæ itaq; linguæ mediocrē aſſecutus peritiā, tam felici ſcilicet uſus præceptore, mox animū cœpi ad

Chaldaiſmi appellere ſtudium. Nec id quæſo aut uanitati aut curioſitati inconſultæ adſcribendum putes, aeneroſe adoleſcens, tam & ſi nouerim hanc in te eſſe gnimi modeſtiam, ut iudiciū tam ſiniſtrum de te nec ſuſpicari poſſim aut debeam, ſciens quàm alienus ab illorum hominum ſis moribus, qui mox ut noui quippiam in mundum æditum conſpexerint, autorem eius aut arrogantiæ aut curioſitatis ſpiritu ductum inſimulant: deteriores Momo ipſo, qui non niſi opere perſpecto artificem negligentiæ inculpauit. Chaldaicæ autem linguæ ſtudium ob hanc potiſſimum ſuſcepi cauſam, quod uiderē nō ſolum Danielē & Ezram ex magna parte Chaldaice ſcriptos, uerum & omnes Hebræorum Biblicas interpretationes, uel omnino eſſe Chaldaicas, ut ſunt Thargumin Onkeli, Ionathan, Vzielis & reliquorum, uel multum habere de Chaldaiſmo, ut ſunt Rabbinorum peruſchim ſeu commentarij: & in ſumma, quicquid ab Hebræis iam longo tempore ſcriptum eſt, æque reſipit Chaldaiſmū atq; Hebraiſmū: id quod cuiq; perſpicuū eſſe poterit, qui uel mediocrē noticiam Hebraicæ Bibliæ aſſecutus ſit, & in autorem aliquem Hebræum inciderit. Teſtabitur id quoq; Kalendarium Hebraicum à me iam æditum, & breui orbi ſuppeditandum. Imputandum autem id cenſco Iudæorum ſomnolentiæ, aut ſi mauis craſſæ ignorantiæ quod ſacram illam & diuinam linguam tanta onerāt

barbarie

barbarie & contaminant immundicie, quam ſancti prophetæ, Bibliorum ſcriptores, tam puram nobis & uere Hebraicã tradiderũt, ut eos nõ niſi duobus locis inuenias Chaldaiſmũ in Hebraiſmum inuexiſſe, quorum unus eſt Moſes: Gen̄. 31. alter Ieremias: 10. eiuſdẽ. Ferendum utcunq; fuiſſet, ſi Chaldaicis uocabulis Hebraice uterentur: nunc autem quum & Hebraicis uocibus Chaldaice abutantur, negocium planè nobis faciunt, ut cogamur uelimus nolimus & nos Chaldaice diſcere, ſi modo in commentarijs eorum nolumus cæcutire, & ſiniſtri inueniri interpretes. Nec immenſi id erit laboris, ſi poſt ſacram linguam ingenij uires in Chaldaiſmi quoq; tendas ſtudium, quod magnam inter ſeſe cognationem hæ duæ habeãt linguæ, quemadmodum in principio huius libri clarius oſtendam.

Audiui nuper à docto quodam Iudæo, Thargum, (ſic enim abuſiuo uocabulo uocant Chaldaicam linguam) eſſe Babyloniorum uernaculam linguã, & maiores ſuos, quum in regnum illud à Nebuchadnæzar tranſlati eſſent, ea lingua uſos, tandemq; in fauorem uulgaris populi legem atq; prophetas Chaldaice uerſos, quippe qui iam Hebraicè loqui & intelligere ob captiuitatis diuturnitatem neſciebãt. Quod iudicium quum ego iamdudum habuiſſem, atque in libris meis expreſſiſſem, cogẽtibus ſcilicet me ad id peregrinis uocabulis, quæ paſſim in Euangelijs inueniuntur: dixi Iu

dæo illi. Hinc ergo facile arbitror accidiſſe, qđ ſcripto/
res ueſtri tam crebro ſolent Chaldaiſmum immiſcere
Hebraiſmo, nō ſecus quàm hodie, cum uocē aliquam
Hebraice neſciunt interpretari, recurrunt ad uulgarem
linguā, ſiue ea ſit Hiſpanica ſiue Germanica, &c. Sed
ad rem ipſam nunc ueniam. Quū itaq; humaniſſime
Eberharde, dicto modo mētis aciem ad Chaldaiſmū
appuliſſem, & ſtudium illud temporis ſucceſſu magis
magisq; arriſiſſet, cæpi linguæ illius obſeruare proprie
tates, modos, tempora, perſonas, genera, numerū, affi/
xa, et alia id genus, quæ Grāmaticæ ſunt obſeruatiōis,
cogitās pulcherrimū eſſe, ſi & lingua hæc latinis auri/
bus p certas regulas tradi poſſet, maxime cū ipſa poſt
tres illas præſtantiſſimas linguas, Latinā, Græcam &
Hebraicā ſemper celebratiſſima fuerit, & hodie ſit in
orbe: & in hūc modū corraſi undiq; & collegi immen
ſam uerborū nominumq; cōgeriem, nec deſtiti donec
omīa ſacra biblia, in Chaldaiſmū uerſa, diligentiſſima
lectione & obſeruatione perluſtraſſem. Quo factū eſt
ut priuſquā farraginē illam in ordinē digererē diſtin/
guerem q; ſuo quæq; ordine, iam bonā partē Chald.
Grāmaticæ aſſecutus eſſem, ut ſcilicet citra difficultatē
iam liceret uerborū cognoſcere ordines, cōiugationes,
perſonas, tempora, itēq; pronomina quæ uel nomini/
bus uel uerbis adhærēt, & id genus alia: tam & ſi ſub/
ſequens collatio eā noticiā iam cōduplicarit. Fateor ſa/
nè,

nè,imò experientia docuit,modũ hunc inueſtigandæ Grãmaticæ admodũ laborioſum fuiſſe,ſed uia alia negocium iſtud adiri nõ potuit, quippe ubi nec idoneus præceptor,nec ullæ grãmaticæ ſuppetebant præceptiones.Queritˀ Capnió de immodico ſudore ob Hebraiſmum,quẽ primus inter Latinos plantauit, cum tamẽ interim uſus ſit non tam mutis quàm etiã uiuis præceptoribus:nam ex Rabbi Moſche et Dauid Kimhi ſua maxima ex parte deſumpſit,ut taceam de cõductis eruditis Iudæis. Quanto quæſo iuſtius ego,deſtitutus his omnibus adminiculis, queri poſſem de laboribus meis,qui primus inter mortales, qđ ſciã, pergo Chal. linguæ iacere fundamẽta.Spero ob eã rem in poſterũ quando hæc lingua uberiora inter Latinos recepit incremẽta,propitios mihi contingere cenſores, ſi quãdo in hac mea lucubratione hallucinatus ſum,& plus minuſue nõnunquam ſcripſi quàm iuſtum ſit, ut facile in linguarum initialibus ſtudijs fieri ſolet. Quia autem id laboris potiſſimum ſuſcepi iuuandi gratia lectorẽ, cui ſtudio eſt Hebræorũ euoluere cõmentaria,operæpreciũ me facturũ exiſtimaui,ſi ꝑ uirili mea εἰσαγωγὴν aliquã pararem in eadẽ,ꝙ difficultatis nõnihil habeãt ꝑtim ob reſecta puncta uocalia,ꝑtim ꝙ pleraqꝫ uocabula, & nõnunquã integræ ſententiæ ſolis capitalibus ſcribi ſoleant literis, ut ſimplici lectori nõ raro integra ſit tranſiliẽda ſententia, niſi ſubſidio aliquo fulciatur.

Adiecimus igitur huic Grammaticæ Chaldaicæ & alium librum, commentarijs legendis & intelligendis conducibilem, quem peruſch peruſchim inſcripſimus. Vtrunque tibi clariſſime Eberharde dicamus, & hoc quale quale eſt, munus mittimus: quem iam à multis annis nouimus innata quadam animi propenſione, præter alia præclara ſtudia in quibus uerſaris, etiam linguis addictiſſimum, & potiſſimum ijs, quæ præterquàm ꝙ ſui ſtudioſos immortalitate quadam donāt, habent etiam pietatem coniunctā, quales ſunt noſtræ illæ: atq; adeo hæc illa gloria, hæc uera ornamēta, quibus genus tuum alioqui nobiliſſimū diuino quodam ſplēdore nunq̃ ſatis laudanda maieſtate, exornas illuſtrasq́; , iuxta illud Salomonicum תִּפְאֶרֶת אָב בֵּן חָכָם quod pleriq; procerum filij nō aduertentes in ignauia conſeneſcūt, ſat ducentes ab illuſtri ſe prognatos ſtemmate, quaſi uero non magis prædicandus ſit qui uirtutibus conſpicuus eſt ſcientijsq́; clarus, quàm qui auito ſanguine ſuſpiciendus: quaſiq́; parū referat utrum ſe quis de parta à maioribus gloria iactet, an potius conet' q̃ fieri poteſt ſtudioſiſſime paternū ſplendorē augere, ut hinc nō tam ſibi quàm poſteris omnibus immortalis gloria futura ſit. Proinde clariſſime Eberharde tuū eſt adniti, quo is quē ſperamus euadas: ſperamus aūt te plurimū lucis additurum maiorū tuorum ſplendori. Vale. Heydelbergæ tertio kal. Maij, ANNO M. D. XXVI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA
VITTORIO EMANUELE

INSTITVTIO GRAMMATICA IN Chaldaicam linguam,autore Sebaſtiano Munſtero : & primo de affinita- te linguæ Chald. & Hebraicæ.

TRadunt non modo literæ humanæ,uerum & diuinæ, Chaldæorũ regionem non longe poſt deſiccationem orbis ab aquis diluuij, in magnum & præcipuum Aſiæ excreuiſſe regnũ. Nam ſcribitur Geneſis 11. quod filij Adam quũ adhuc eſſent labij unius, eorundemq; ſermonum, cœperint extruere ciuitatem & turrim magnam in ea, cuius culmen uſq; ad cœli altitudinem erigere moliebantur, quo ſcilicet deinceps aquarum facile declinare poſſent inundantiam. Quorum ſtultam præſumptionem deus non ferens, priuſquàm ædificium illud ingens ad umbilicum perduceretur,tantam inter eos fecit linguæ cõfuſionem, ut nullus ferè quid alius loqueretur intelligeret. Ob quem euentum & locus ille deinceps Babel ab omnibus uocatus eſt,quod tam Hebræis quàm Chaldæis confuſionem ſonat. Illis itaq; quibus natiua relicta erat lingua regionem illam & patriam retinentibus,cæteri in uniuerſum diſperſi ſunt mundũ. Huic ſcripturæ loco alludens Beroſus Babylonius antiquiſſimus hiſtoriographus, quippe qui ante monarchiam Alexandri ma-

Beroſus hiſtoriographus.

gni in Chaldæa floruit, in quarto libro ita loquitur: Quum poſt ſalutem humanã ab aquis, genus humanum in immenſum eſſet multiplicatum, & ad comparandas nouas ſedes neceſſitas compelleret, Ianus pater, qui & Noha, adhortatus eſt homines principes nouas quærere ſedes, & ædificare urbes. Quare Nimbrotus cum populo uenit in campũ Sennaar, ubi deſignauit urbem, et fundauit maximam turrim, anno ſalutis ab aquis 131. quam deduxit ad altitudinem & magnitudinem montium, in ſignum atq; monimentum quod primus in orbe terrarum eſt populus Babylonicus, & regnum regnorum dici debeat. Non tamen turrim ipſam compleuit, &c. Hæc Beroſus gentilis. Scribit etiam quod multi libri in Chaldaica lingua poſt diluuium ſcripti fuerint, de diſpoſitione mundi, de uarijs colonijs & urbibus quæ fuerunt ante catacliſmum. Hinc quoq; Plinius lib. 7. cap. 56. motus, arbitratur literas Aſſyrias & Babylonicas perpetuas fuiſſe. Nam regnum illud Babyloniũ non tam potentia quàm ſcientia & ſapientia, maxime mathematica, ſemper floruit, id quod & ex Daniele aduerti poteſt, licet longe poſt ipſe ſcripſerit. Iure igitur inter omnes mundi linguas, Chaldaica poſt linguam ſanctam ſibi primas uendicat. Nec paucos homines linguæ huius putes in patria ſede relictos, quum mox per ſuas generationes occupauerint, & repleuerint non modo Babyloniam, ſed

Noë Ianus uocatus.

& Meſopotamiam, Aſſyriam, Arabiam & reliqua circumiacentia loca, quorum omnium unam fuiſſe & hodie eſſe linguam, quæ & Chaldaica & Syriaca uocatur, certiſſime comprobat'. Tam & ſi temporis ſucceſſu (qđ omnibus quoq; conſtat eueniſſe linguis) ei multa aliena admixta ſint uocabula, præſertim Græca, ubi ſcilicet cum exteris nationibus Chaldæi ipſi cõſuetudinẽ habere cœperunt. Quis enim non uidet has dictiones Græcas eſſe, דורונא Munus, קיריס Dominus, אנגלי Angeli, שרכפא Sarcophagus, סמפניא Symphonia, פרקליטא Paracletus, תיקא Theca, & alias multas inuenies in Dictionario Chaldaico: & tamen ſunt Chaldæis & Rabbinis in commentarijs familiariſſimæ.

In Chaldaiſ. multa Græca uocabula.

Legimus præterea apud Danielem cap. 2. quod דברו הכשדים למלך ארמית Loquuti ſunt Chaldæi ad regem Syriace, utiq; patria lingua, quam tamen propheta & omnes Hebræi uocãt לשון ארמי id eſt linguam Syriacam. *Sic* 4. Regum 18. & Iſaiæ 36. ſcribitur quod Eliachim præpoſitus templi & Sobna ſcriba rogauerint Rabſaken & alios Aſſyriorũ duces, dicẽtes: Precamur ut loquaris nobis Syriace, ſiquidẽ intelligimus linguam hanc, & nõ Iudaice, audiente populo qui eſt ſuper murũ. Et certe ꝓbabile eſt ꝙ admonuerint hominem loqui patria ſua lingua, hoc eſt, Aſſyriaca, in quã relicto Hebraiſmo defecerat, quæ tamẽ hic Syriaca uocat', ꝙ oĩbus his nationibus, ut diximus cõmunis ſit.

Hinc diuus Hieronymus ait Tobiæ librum Chaldai-ce primum fuiſſe ſcriptum: & tamen cõſtat hiſtoriam illam apud Aſſyrios contigiſſe. Patet itaque linguam Aramicam ſiue Chaldaicam ſemper celebratiſſimam fuiſſe, & in multas orientis prouincias mox poſt linguarum confuſionem ſerpuiſſe, imò quæ & tandem poſt Iudaicæ captiuitatis relaxationem, qua in Babylonia ſeptuaginta annis detenti Iudæi fuerunt, in Iudæam ipſam uenit, non ſecus quàm ſi Iudæis noſtris Germanis facultas daretur adeundi & poſſidendi terram ſanctam, Germanorum utiq; linguam in ea facerent uernaculam, quum pauqſſimi eorum ſciant Hebraice loqui. Sparſus enim miſer ille Hebraicus populus inter Babylonios, & in ſeruos atq; ancillas diſtractus, cogebatur alienam diſcere linguam, & propriæ obliuiſci. De quo ſi placet, lege Ezræ librũ, & inuenies Iudæos adeò inter Chaldæos fuiſſe cõmixtos, ut multi cum eorum mulieribus cõnubia contraxiſſe referantur, & filios procreaſſe. Et certe non eſt conſentaneum mulieres illas Babylonias, Mœdas, & Perſas, atq; filios earum, Hebraicam didiciſſe linguã, quam et mariti earum in Babylonia geniti iam ignorabant. Et ſi dicas Danielem cum ſocijs ſuis traditum cuidam præpoſito diſcendi gratia Chaldaicam linguam & literas ut apud eundem cap. 1. legitur: non ergo ſuam in captiuitate Iudæi deſeruerũt linguam, quandoquidem ele-

Quomodo Chald. lingua in Iudæam uenerit.

 cti

cti illi iuuenes ſpeciali regis imperio inſtituti fuerint ad diſcendam illam linguam. Reſpondeo: Daniel & ſocij ſui cum Ioakim rege iam iuuenes de Hieruſalem in Babyloniam tranſlati, Chaldæorũ utiq; linguam ignorabant, nec breuis illa cum Chaldæis conſuetudo tam facile incognitam potuit eis conciliare linguam, quam tamen diuturnior conuictus omnibus intelligibilem reddidit, maxime pueris, qui non ſine miraculo, ut Quintilianus ait, multo citius & perfectius q̃ grandiores natu incognitam addiſcunt linguam. Hinc factum eſt, ut maioribus omnibus ferè in captiuitate defunctis, iuniores à Cyro licentiã aſſequuti, in Iudæam poſtliminio redeũtes, alienam linguam, nempe Chaldaicam importarent: id quod manifeſtiſſime indicant peregrina illa uocabula, quæ in nouo inueniuntur inſtrumento. Non eñ ſunt Hebræa ut indoctiores æſtimant, ſed ferè omnia Chaldaica ſiue Syriaca, quæ lingua Chriſti tẽpore Iudæis adhuc fuit uernacula, quandoquidem à captiuitatis relaxatione ad Chriſtum natum uix 515. anni interceſſerint. Porrò Chaldaica uocabula quæ habes in Euangelio, ſunt hæc:

Peregrina in Euangelio uocabula, Chal.

מַמוֹנָא Mammona, diuitiæ: Matth. 6.
בַּר יוֹנָא Bar iona, filius columbæ: Matth. 16.
גוֹלְגֹלְתָּא Golgoltha, cranium: Matth. 27.
שְׁבַקְתָּנִי Sabactani, reliquiſti me: Matth. 27.
בְּנֵיָא רְגֶשׁ Boanerges, filij tumultus: Mar. 3.

טַלְיְתָא קוּמִי Thalita kumi, puella ſurge: Mar. 5.
כֵּיפָא Cephas, petra: Iohan. 1.
חֲקַל רְמָא Hakal dema, ager ſanguinis: Act. 1.
טַבְיָא Tabitha, caprea: Act. 9.
מָרָנָא אֲתָא Maranatha, dn̄s noſter uenit: 1. Cor. ult.

Hæc inquam Chal. ſunt non Hebræa, quũ in Biblijs Hebraicis minime inueniantur, in Chal. autem nullibi non occurrant. Et ſunt eorũ qnædam in recentioribus codicibus multum deprauata, in Græcis autem exemplaribus & uetuſtis Latinis fermè om̄ia incorrupta inueni: ut ſunt Talitha, Sabactani, Golgoltha, Hakaldama, &c. Epheta & Gabatha tam Heb. quàm Chal. in in uſu ſunt, licet longe aliter Chaldæi quàm Hebræi ſcribant dictionem Epheta: de quo uide infra in imperatiuo kal uerborũ primi ordinis. Quod autẽ Paulus inducitur Act. 21. uulgaribus hominibus reſpondiſſe Hebraica lingua, neceſſe eſt ut intelligas Hebræorum lingua, non Hebraica, quippe quam docti tantum intelligebant & non uulgares: niſi malis Chal. linguam ſignificari per Hebraicam, ꝙ multum ei ſit confinis, ut paulo poſt ſcribemus. Sic enim & Iohan. 5. dicitur, ꝙ probatica illa piſcina Hebraice uocata fuerit בֵּית צַיְרָא Bethſaida, id eſt, domus piſcationis, & tamen צַיְרָא in hoc ſignificato eſt Chaldaicum, quũ Hebræi piſcationem uocent רְיָגָה Eſt & phraſis ipſa de Chaldæorum lingua, qui ſic piſcinam uocant domum piſcationis uel piſcium

piſcium,ſicut agrum appellant בֵּית זְרַע domum ſeminis: Num. 20. & templum בֵּית בַּמְיָא domum ararum: & ſtabulum בֵּית בְּעִיר domum iumenti: Num. 32. &c. de quo uide dictionarium noſtrum Chaldaicum. Iohannes igitur Græce ſcribens, uocauit natiuā linguam ſuam Hebraicam, licet magis Chaldaiſmum reſiperet quàm Hebraiſmū. Præterea lingua quæ noſtro æuo in Paleſtina Saracenis uernacula eſt, plurima adhuc habet Chal. ſermonis ueſtigia, id quod ex his didicimus, qui uiſendi gratia loca ſancta adierunt, & linguæ illius nonnulla obſeruauere uocabula. Lege ſi placet Bernhardi Breytenbachij itinerarium, qui oriētalium linguarum & literarum curioſus explorator circiter ducenta Saracenica uocabula in eodem poſuit itinerario, quæ ferè pro media parte ſunt Chaldaica. Ex quibus aliqua hic annotare libuit, & eregione eorum ponere Chaldaica ipſa & Hebraica, ut in Biblijs inueniuntur.

Lingua moderna terræ ſanctæ.

SAR.	CHAL.	HEB.	LAT.
Ras	רֵישׁ	רֹאשׁ	Caput.
Schar	סְעַר	שֵׂעָר	Crinis.
Fom	פּוּם	פִּי	Os oris.
Leſan	לִישָּׁן	לָשׁוֹן	Lingua.
Kres	כְּרֵס	בֶּטֶן	Venter.
Rucube	רְכוּב	בֶּרֶךְ	Genu.
Kaddis	קַדִּישׁ	קָדוֹשׁ	Sanctus.
Abijt	עֲבִיר	עֶבֶד	Seruus.

Moy

SAR.	CHAL.	HEB.	LAT.
Moy	מוֹי	מַיִם	Aqua.
Kolph	כַּלְבָא	כֶּלֶב	Canis.
Dubbe	רוּבָא	רוֹב	Vrſus.
Dijb	דֵּיבָא	זְאֵב	Lupus.
Caſ	כָּס	כּוֹס	Calix.
Talatin	תְּלָתִין	שְׁלשִׁים	Triginta.
Achlin	חַקַל	שָׂדֶה	Ager.
Ena	אֲנָא	אֲנִי	Ego.
Telate	תְּלָתָא	שְׁלשָׁה	Tres.

Hic tibi relinquo iudicium, ut expendas quæ uocabu-
la Saracenis magis ſint confinia, Chald. uel Hebraica.

DE AFFINITATE ET DIFFEREN tia linguarum Chald. & Heb.

HEbræam linguam omnibus priorem, ſanctiorem, et nobiliorem ſemper fuiſſe, nemi nem ignorare arbitror, qui uetus ſaltem legerit inſtrumentum. Interciderunt qui dem teſte diuo Hieronymo ante multos annos literæ eius linguæ, quibus Iudæi ante Babylonicam uſi ſunt captiuitatẽ, inuentæq́ʒ ſunt aliæ ab Ezra ſcriba & legis doctore poſt ſecundi templi inſtaurationem, quibus hodie utuntur Iudæi, inuariata tamen ſub utriſqʒ cha racteribus lingua ſacra, id quod indicant nomina A dam, Haua, Kain, Seth, Noàh, Iizhac, Iacob, & alia quamplu

Literæ Hebr. primæ interci derunt.

quamplurima, quorum interpretationem ſcriptura referens, linguã incõcuſſam manſiſſe manifeſte demonſtrat. Beroſus quoqꝫ uetuſtus ille hiſtoriographus idẽ confirmat dum aſſerit Noham terram uocaſſe Aretiam, & ignem Eſtam: ſiquidem אֶרֶץ eſt Hebræis terra, & אֵשׁ ignis. Cæterum quum poſt diluuium genus humanum in immenſum multiplicaretur, omnesq́ꝫ homines unius eſſent ſermonis, hoc eſt, omnes ea loquerentur lingua, quæ poſtea Hebraica & Iudaica cœpit uocari, concordiq́ꝫ animo turrim niterentur extruere, quæ cœli contingeret faſtigium, deum ſic ædificium illud impediuiſſe teſtatur ſcriptura, ut ablata natiua lingua, tot alias & tam diuerſas animis eorum inſpirauit ut nullus ferè quid alius loqueretur intelligeret. Dicit quidem ſcriptura deum cõfudiſſe & diuiſiſſe linguam eorum, hoc eſt, ex una multas feciſſe, & eandem in uarias diſſecuiſſe, ut intelligas in omnes mundi linguas, aliquas ſaltem uoces ex Hebræo fonte dimanaſſe.

Confuſiõ linguarum.

Sunt autem Syrorum, Aſſyriorum, Babyloniorum, Arabum, Mœdorum, Perſarum, & aliarũ multarum orientalium nationum linguæ, Hebreæ maxime confines: & rurſum Germanorum & aliorum occidentalium regionum linguæ maxime diuerſæ, tam & ſi non omnino Hebraicarum dictionum ſint expertes. Et ut in ſumma dicam, quanto in illa Babylonica confuſione gens quæqꝫ remotius in terram deturbata eſt, tan-

to minus cõuenit ei cum Hebraica lingua:& quo propius cõſedit,hoc magis in ſermone participauit. Hinc eſt quod Chaldæorum lingua præ cæteris omnibus Hebrææ affinior eſt:imò Philo Iudæus arbitratˀ Hebræorum linguam non differre à Chal. hac motus ratione, ꝙ Abraham fuerit ex Chaldæis, à quo Heb.lingua in omnes tranſmiſſa eſt poſteros. Quem diuus Hiero.Dan.1. redarguens ait: Quomodo igitˀ iubentˀ pueri Hebræi, Daniel ſcilicet & ſocij ſui, linguã doceri, quam iã nouerãt? Nouerat igitˀ,ut alij uerius ſentiũt, Abrahã duas linguas, Hebræorũ ſcilicet & Chal. Primam deus purã & inconfuſam in Abrahami familia reliquit. Et quũ ipſe Abraham imperio diuino de Vr Chaldæorũ,relicta omi cognatione ſua,in terrã Chanaan peregrinaturus ueniret, uſus eſt cũ ſuis ſacra lingua,cæteris propinquis & cognatis ſuis quos in Chaldæa reliqt,Babyloniorũ iam aſſuefactis linguæ,& tãdem inuolutis errore. Vnde Gen. 31. Laban Syrus de Abrahami cognatione, uocabat Chaldaice lapidẽ teſtimonij יְגַר שָׂהֲדוּתָא quem Iacob Abrahami nepos Hebraice גַּלְעֵד appellauit, utroq; cõpoſito uocabulo aceruum teſtimonij ſignificante.Nec antea uocata eſt lingua ſancta Hebraica,quàm Abrahã traieciſſet Euphraten fluuiũ,deriuato ſcilicet adiectiuo עִבְרִי à præpoſitione עֵבֶר trans,ut Ra.Sal.quoq; teſtatˀ Gen. 24. in hæc uerba: Abraham uocatˀ הָעִבְרִי Hebræus שבא מעבר

Hebraiſmus in Abrahami familia mãſit

Vnde uocabulum Hebræus.

מעבר הנהר ꝙ uenerit ultra fluuiũ, & non propterea ꝙ ab Heber deſcenderit, ut alij dicunt. De his duabus linguis Iacobus de Valentia utriuſq; ignarus, in prologo quẽ Pſalterio præmiſit, multa ſcribit iudicio & ordine præpoſtero. Nam dicit linguã ſanctã deriuari à Chaldaica, & ꝙ Chal. prima in mundo fuerit. Et rurſum neſciens quid dicat, ſcribit linguã Heb. naturalem non omnino extinctam, ſed apud filios Heber perſeueraſſe, atq; eam ipſam Chaldaicã fuiſſe. Addit autẽ hãc rationẽ: Abrahã, inquit, Chaldæus, tranſmiſſo flumine uenit in terrã Chanaan, loquens ibi cum familia ſua Chal. uerũ propter longã cum Chananæis cõſuetudinẽ, lingua illa Chal. ſeu Heb. multũ fuit obliquata degenerãs à ſua perfectione, & poſtea quãdo filij Iſrael inter Ægyptios fuerũt, lingua eorũ multo plus fuit corrupta. Deniq; Hiero. cum iam in terra ſancta noticiã aſſecutus eſſet Syriacæ linguæ, facile diſcere potuit Heb. & Chal. linguas. Hæc ille. Vides nimirũ lector in quot errores labat̃ cæca præſumptio. Horũ omniũ ſupra oſtendimus contrarium. Nam quũ pueri Hebræi triennio didicerint linguam Chal. & diuus Hiero. ubi ſibi uidebat̃ ſciolus inter Hebræos, cœperit rurſus eſſe diſcipulus Chaldaicus, quo pacto Chal. lingua erit eadem cum Heb. & non potius diuerſa? Præterea quũ lingua Hebraica ſit etiam hodie regulatiſſima, & longe in Grammatica perfectior quàm Chaldaica, quo-

modo erit corruptior illa? Proinde cõferatur uel Onkeli Chal. tranſlatio, aut quæcunq; alia Syriaca expoſitio, quam Thargum uocant, cum Hebraico aliquo libro, & eueſtigio apparebit hanc linguã eſſe diuerſam ab illa. Habent quidem, ut ingenue fatear, magnã ad inuicem cognationẽ, ita ut non pauca uocabula utriq; linguæ ſint communia: at propterea hæc non erit illa, cum quælibet proprijs teneat᷑ Grammaticis legibus. Accedit & hoc quod tres uel quatuor alphabeti Heb. literæ, nempe Zain, Teth, Shin, & ſæpe Aleph, in cõmunibus utriuſq; linguæ dictionibus plerũq; in alias apud Chaldæos migrãt literas ut infra indicabimus: id quod & Germanæ noſtræ accidit linguæ, dum Septentrionales & maritimi, quos inferiores uocamus Germanos, ſ mutant in t, b in f. & z quoq; in t, & propterea non facile ab ijs qui ſuperiorem Germaniã incolunt intelligi poſſunt, quantumlibet in lingua cõmunicent. Ita quoq; purus Hebræus Chaldæum non intelligit, nec purus Chaldæus Hebræũ, niſi forte in certis uocculis, in ſententia uero nunquam aut raro. Verum de hoc ſatis.

DE LITERIS CHALDAICIS.

APud Chaldæos proprias eſſe literarum figuras, probat primo Danielis liber, in cuius principio ſcribitur, quod Aſphanez docuerit pueros Hæbræorũ literas & linguã

Chaldæorum. Diuus quoqꝫ Hieronymus in præfa/tione ſuper libros regũ dicit Chaldæos uiginti & duo habere elemẽta, eodemq́ꝫ eſſe ſono ut Hebræis, ſed diuerſis characteribus. Porrò quales ij ſint characteres, non omnino certum eſt apud nos: quandoquidem Iudæi, etiã ante Hieronymi tempora, Chaldaicos libros Hebraicis cõſueuerint ſcribere characteribus, id quod in Danielis & Ezræ libris factum eſſe perſpicuum eſt. Euulgatum eſt tamen ante paucos annos opera & diligentia Iohannis Potken Agrippinenſis, Pſalterium quoddam, incognitis quidem & ante hac nõ uiſis ſcriptum characteribus, incertaq́ꝫ lingua, quam quidam Indianam putant, alij Chaldiacam uocãt, ipſe autem ueram Chaldaicam aſſerit, nec ulli ſecus ſentire permittit, præſertim Iudæorum auſcultatoribus. Age ponamus primum illius linguæ alphabetũ, deinde dictiones aliquot, tertio cõferamus eam cum ea lingua quã nobis ſcriptura ſacra & Hebræi ut ueram Chaldaicã tradunt, & quam certiſſime nouimus eſſe Babylonicã, & tunc facile uidebitur quid de hac lingua hactenus incognita ſentiendum ſit. Scribitur autem ipſa & legitur à ſiniſtra ad dextram, more Latinorum & Græcorum: & non à dextra ad ſiniſtram, ut Arabes, Hebræi, & Chaldæi facere conſueuerunt.

Scribitur Chaldaicum Heb. literis.

Pſalterium Ioannis Potken.

ALPHABETVM SEV POTIVS SYL/
labarium Indianæ linguæ.

ha	*la*	*ha*	*ma*	*ſa*	*ra*	*ſa*	*ka*	*ba*	*ta*	*ha*	*na*	*a*
ሀ	ለ	ሐ	መ	ሠ	ረ	ሰ	ቀ	በ	ተ	ኀ	ነ	አ
cha	*uua*	*a*	*za*	*ia*	*da*	*ga*	*tha*	*pa*	*ʒa*	*ʒa*	*fa*	*pa*
ከ	ወ	ዐ	ዘ	የ	ደ	ገ	ጠ	ጰ	ጸ	ፀ	ፈ	ፐ

His figuris ſi in medio ad dextrã adieceris punctum quadratũ,conſtitues ſyllabas,hu,lu,hu,mu,&c. Aut ſi eum punctum in demiſſiori loco poſueris,habebis ſyl labas,hi,li,hi, mi, &c. Quod ſi ſupra poſueris, creabis ho,lo,ho,mo,&c. Hinc patet hanc linguam nonnihil cum Hebraica habere affinitatis, licet iſta dextrorſum illa uero ſiniſtrorſum ſcribatur,ut diximus. Per hunc igitur modum conſtituũtur 104.ſyllabæ. Et quoniam lingua iſta habet geminum a & o,longum uidelicet & breue,ſicut & Hebræi habent – & –: itemq́ holem & –: idcirco creſcit totum alphabetum in 156. ſimpli/ces ſyllabas:ex quibus Bernhardus Breitenbachius in ſuo itinerario,ubi de Abaſinis ſiue Indianis ſcribit,dũ taxat 47. & eas confuſo ordine poſuit,in figura mini/me à noſtris diſcrepantes characteribus, quippe qui Hieroſolymis literas illas deſcribi fecit ab hominibus Indianis,quibus hæc ipſa lingua eſt natiua. Vbi obi/ter notandum duplicẽ eſſe Indiam:unam orientalem, quæ ſcilicet in Aſia extremum occupat locum, cuius lin guam

Indiana ligua in punctis cõ/uenit cũ Heb.

Itinerariũ Io/hãnis Breiten bachij.

guam & literas omnino ignoramus, quum in ſphæra terræ nõ ſit hominum habitatio, quæ longius à nobis diſtet Germanis quàm hæc India. Alia eſt India meri dionalis, in Aphrica ſcilicet ſita, quæ ad oriẽtem habet mare rubrũ, Arabiæ felici contermina, niſi quod Ara/bicus interfluit ſinus. Porrò ad Septentrionẽ iungitur Ægypto, & ad occidẽtem Æthiopiæ: & eſt regio latiſ/ſima, cuius populi quondam uocabãtur Troglodytæ, quod ob ſolis ardorem ſpecus terræ inhabitabant, ho die autem Abaſini & Indiani appellãtur, uiuentes ſub potentiſſimo rege, quem uulgo presbyterũ Iohannẽ uocãt, aut quod magis crediderim, presbyterũ Cohan, quod tam Heb. q̃ Chald. ſacerdotem ſonat. Ad hos itaq; homines dictam ſpectare linguã, non modo me moratus dominus Bernhardus, uerũ & Iohãnes Pot/ken teſtat', quorum primus Hieroſolymis, alter uero Romæ homines iſtos Indianos cõueniſſe, & alphabe ti huius literas ſe deſcripſiſſe fatentur. Videamus igit' nunc, utrũ ea lingua, cuius rudimenta Iohannes Pot/ken nobis primus tradidit, uera ſit Chaldaica, aut po/tius illa quã Daniel, Ezras, ſancti prophetæ, atq; On/kelos, Ionathan, Vziel, & cæteri Chaldaici translato/res nobis commendauerunt, quorum omnium fui do cilis diſcipulus & diligens lector, non Iudæorũ auſcul tator. Aduerte itaq; Paſuc ſeu uerſum iſtum, quem ex Pſal. 86. ſecundum Heb. annotationem huc retuli.

Ex Pſal

EX PSALTERIO INDIANO.

ተሣሀለኒ፡እግዚእ፡ እስመ፡ ኀቤከ፡ እጸርኅ፡ ኵሎ፡
ዕለተ፡፡ ወአስተፈሥሐ፡ ለነፍሰ፡ ገብርከ ፡፡

Sic legas : Taſahalani ogozio oſma habecha ozarha chulo amira : vuaaſtafaſoha lanaſſcha gabrocha.

Cuius interpretatio hæc eſt : Miſerere mei domine quoniam ad te clamaui tota die : lætifica animam ſerui tui. Idem uerſus Chaldaice ſic ſcribitur.

EX PSALTERIO CHALDAICO.

חוּס עֲלַי יְיָ אֲרוּם קֳדָמָךְ אֲצַלֵּי כָּל יוֹמָא ׃ אַחֲדֵי נַפְשָׁא
דְעַבְדָךְ Sic legas: Hus alai IEHOVA ærum kodamach æzalle kal ioma : æhade naphſcha deabdach.
Interpretatio eius: Miſerere ſuper me domine quoniam coram te orabo tota die:lætifica animã ſerui tui. Fac nunc tu ipſe horum uerſuum collationem,& inuenies duntaxat duas uoces in Indiano uerſu quadrare cum Chal.Paſuc,nempe chulo & lanaſſcha:cæteræ omnino diuerſæ ſunt à Chaldaiſmo . Nunquam enim mihi oſtendes , ogozio ſeu ogoziaboher dominum, amira diem,oſma quoniam,&c. Chaldæis ſignificare. Et ut clarius tibi ad oculum pateat harum duarum linguarum affinitas & diuerſitas , en ponam ex utraque aliqua alia uocabula cum eorum interpretatione.

Indianæ

INDIANAE	VOCES.	CHAL.	HEB.	LAT.
ልብየ	Loboi	לִבִּי	לִבִּי	Cor meum.
ጻድቅ	Zadoc	צַדִּיקָא ·	צַדִּיק	Iuſtus.
አንተ	Anta	אַנְתְּ	אַתָּה	Tu.
ምድርነ	Modorna	אַרְעֲנָא	אַרְצֵנוּ	Terra noſtra.
በስም	Baſom	בְּשׁוּם	בְּשֵׁם	In nomine.
ብእሲ	Booſi	גַּבְרָא	גְּבִיר	Vir.
እምላክ	Amolacha	אֱלָהָא	אֱלֹהַּ	Deus.
ደብር	Dabra	טוּרָא	הַר	Mons.
ሰብእ	Saboo	אִינָשָׁא	אֱנוֹשׁ	Homo.
እክል	Oholo	לַחְמָא	לֶחֶם	Panis.
ወይን	Ion	חַמְרָא	יַיִן	Vinum.
ቤተ	Beta	בֵּיתָא	בַּיִת	Domus.
ገበርከ	Gabarcha	עֲבַרְתָּא	עָשִׂיתָ	Feciſti.
ሰበርከ	Sabarcha	תְּבַרְתָּא	שָׁבַרְתָּ	Fregiſti.

Non hic multis opus eſt, optime lector, quandoquidē tu ipſe nunc facile iudicare poſſis, hanc linguam quam Indianam uocant, nō eſſe Chaldaicam: niſi contra claram ſcripturam ſentire uelis, Danielem, Onkelon, Ionathan, & reliquos orientales interpretes, nō Chaldaice, ſed fortaſſe Callikutice ſcripſiſſe. Eſt igitur lingua propria, & ſuæ genti peculiaris, nunc quidē cum Chaldaiſmo, nunc uero cum Hebraiſmo non nihil habens affinitatis, ſed plus cum utraq; diuerſitatis. Proinde mihi uidetur, ſi in ſenſu meo abundare permittor, eam Æthiopum eſſe linguam, ſicut & Abaſini ipſi non ad-

modum ab Æthiopibus differre dicuntur: quanq̃ nõ neſciã ipſos Iudæos in ſuo Haruch eam uocare linguã Iſmaëliticã, id quod dictiones nõnullæ indicant, quas ex hac lingua in Haruch ipſum retulerũt. Sed reuertamur nũc ad inſtitutũ noſtrũ. Nos itaq; in hac Grãmatica utemur elemẽtis Hebraicis pro Chaldaicis, Iudæos ipſos imitãtes, qui iam à mille annis & ſupra Chaldaicas translationes & expoſitiones Hebr. ſcripſerunt characteribus: & fortaſſis non abſurdum fuerit dicere, Danielem quoq; librum ſuũ per totum Heb. ſcripſiſſe literis, etiam ubi Chaldaico utit̃ ſermone non ſecus q̃ nos Germanã noſtrã linguã Latinis ſcribimus literis.

Chaldaiſmus Hebraicis ſcribitur literis.

FIGVRAE ALPHABETI HEBRAICI quas currentes uocãt, quibus Iudæi Germani utunt̃.

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ

ס ע פ צ ק ר ש ת : ך ם ן ף ץ

FIGVRAE ALIAE QVIBVS PELLIcanus & ego poſt Hiſpanos utimur.

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ

ס ע פ צ ק ר ש ת : ך ם ן ף ץ

DE LITERIS SERVILIBVS & radicalibus.

SEcare poſſumus literas Chaldaicas ut apud Hebræos, in duos ordines, uidelicet in radicales & miniſteriales. Perpetuo radicales ſunt גזח טסעת צקרש Seruiles uero hæ ſunt אבר כל חוי מנת Et uocantur ſeruiles, quod de dictionis eſſentia non ſunt quando ſeruiunt, ſed adminiculũ aliquod dictioni ipſi ad ſuam præſtãt inflexionẽ: ut ſunt præpoſitiones, & literæ per quas uerba in tempore & perſonis & nomina in numero mutantur. Inter ſeruiles igit̃ literas à capite tantũ hæ quatuor ſeruiunt ברלם A capite uero & calce iſtæ ſubſidiariæ inueniũtur בחן Porrò iſtæ quatuor אית ubiq; ſeruiles inueniũtur. Conſtituunt̃ & ſyllabæ quædã ſeruiles ex his accidentarijs literis, quarum miniſteria tibi paulo inferius deſcribam, ubi literarum officia explicauero.

LITERAE A CAPITE tantum ſeruiles.

ב Hæc litera, ut in Hebræo, ualet præpoſitionẽ in uel cum. Vnde Deu. 31. בשתא יומין עבד ייי ית שמיא וית ארעא In ſex diebus fecit dñs cœlum & terrã. Eſt etiã frequẽs in officio literarũ Bachlam, tam & ſi tunc nihil aliud ſit q̃ præpoſitio.

 Hæc li-

ד Hæc litera primo emphaſeos ſeu demonſtrationis gerit officium: ut וּדְבֵית יְהוּדָה Et ipſa domus Iuda: Iſa. 11. Sic אַסְעַר עַל דְּדָיְרִין Viſitabo ſuper ipſos habitatores: capite 13. eiuſdē. Item אַקְדִישׁ בְּזכוּתִי דְּאִידַי Sanctificabo in innocentia mea ipſas manus meas: Pſal. 26. Secūdo plerūqȝ eſt articulus genitiui caſus: ut אִבָּא דְּאַרְעָא Fructus terræ: Deut. 30: חַלָּא דְּיַמָּא arena maris Geñ. 32. Sic דְּמַאן אַתְּ Cuius es tu? &c. Tertio ualet relatiuū qui, quæ, qd', & coniunctionem ꝙ: non ſecus quàm litera Schin apud Hebræos: ut Deut. 3. כָּל דְּפַקִּיד יְיָ Omnia quæ præcepit dominus, Et 1. Reg. 14. דִּבִידִי Quæ in manu mea. Et nota quando litera, cui à capite additur Daleth, habet ſcheua, tunc daleth relatiuū habet plerūqȝ hirec magnum: ut דִּישְׁמַעְנָא Quæ audiuimus: דִּיבְרָא Qui creauit: Iſa. 42. Recipit etiam ſæpe ante & poſt ſe alias literas ſeruiles: ut לְדִידַע Ad eum qui ſcit: Iſa. 29. Et ibidem: כִּידְבְקַבְלָא Quaſi qui in tenebris. Idem ſentiendum eſt, quando ualet coniunctionem ꝙ: ut מִן דְּחָטָא כִּדְמִן אַוְלָא Secundum ꝙ ab initio: Eze. 36. Poſtea quàm peccauit: Geñ. 4. כִּדְלֵית Secundum ꝙ non &c. Plerunqȝ etiam cum Iod, ut דִּי in ſecundo & tertio officio ſeparatur à dictionibus, idem ſcilicet tunc ualens quod אֲשֶׁר apud Hebræos: ut כָּל דִּי לָבָן עֲבִיד לָךְ Omnia quæ fecit Laban tibi: Geñ. 31.

Lamed

ל Lamed litera non ſecus in Chaldaiſmo quàm in Hebraiſmo, eſt præpoſitio ad uel apud, articulus datiui caſus, & una ex literis bachlam: ut לְמַלְכָּא דִירִיחוֹ Regi Hierichonis: Ioſue 2. Item שַׁוִּי יַעֲקֹב יַת הוּטְרַיָּא לְעֵינֵי עָנָא Poſuit Iacob uirgas ad oculos ouium: Geneſis trigeſimo.

מ Mem à fronte, primo conſtituit nomē Hæemanthicum: ut מַדַּע Scientia: מַשְׁכְּנָא Tabernaculum: מַדִינְחָא Oriens. Secundo ualet p̃poſitionē à uel ab, ex uel de: ut מְרַמְשָׁא עַד צַפְרָא A ueſpere uſq; ad mane. Tertio per ipſum facimus participium præſens in omnibus, excepta prima, coniugationibus: ut מִתְפְּרַע Vindicatus, מְקַבֵּיל Obediens, מַדְלִיק Incendens. Quarto, in prima tātum coniugatione concurrit ad conſtitutionem infinitiui: ut מִמְלַךְ תִּמְלוֹךְ Regnando regnabis: 1. Reg. 24. מִמְסַר תִּמְסַר Tradendo trades: Iud. 11. Sic cum literis bachlam: ut לְמִיקְטַל ad occidēdum: בְּמִיפַּל In cadendo. Venit præterea ſæpe מִל cum infinitiuo, & tunc includit negationē: ut מִלְמֵיחֱטֵי Ne peccent: Ezech. 2. מִלְקַבָּלָא Ne recipiat: Iſa. 33. מִלְמַלָּלָא מִלִּין Ne loquaris uerba: Iſaiæ 58. Quinto per Mem literam, Chaldæi circumloquuntur comparatiuum: ut חַכִּים אַתְּ מִדָּנִיֵּאל Sapientior tu es Daniele: Ezechielis uigeſimo octauo capite.

DE LITERIS בכהן A FRONTE & calce ſeruilibus.

כ Caph à capite, eſt aduerbium ſimilitudinis, ſi/ cut, quemadmodum, adinſtar: & aliquando præpoſitio iuxta, ſecundum. Quando uero eſt litera Bachlam, ualet aduerbium cum: ut בְּטוּרָא ſicut mons: בְּמֵימְרִי ſecundũ uerbum meum: בְּמִישְׁמְעָךְ Cum audieris tu: בְּאִתְגַּלְיוּתֵיהּ Cum appa ruerit ipſe. Superaddit̃ etiam ipſi quandoq; Lamed articulus: ut תְּהוֹן רְמָן לִבְמוֹצָא Eritis ſimiles paleæ. Zoph.2. Porrò in fine ualet pronomen tuus, tua, tu/ um, & tui, tibi, te, punctaturq́; ſemper tam in maſcul. gen. quàm fœmin. cum ſcheua: ut עַבְדָּךְ Seruus tuus, ô deus: Pſal.19. נַפְשִׁיךְ anima tua, ò mulier: & ad uirũ, נַפְשָׁךְ Sic אֲגַרְתִּיךְ Côduxi te: אַחֲוִינָּךְ Oſtendam tibi. *Caph à fine*

ה He à capite raro ſeruire inuenitur, niſi quod apud Danielem ad conſtitutionem uerbi Hi phil concurrit: ut הֲקֵמְתָּ Erexiſti: Daniel.3. Et Onkelos nonnunq̃ ea utitur pro articulo, ut in Hebræo quoq; eius uſus eſt. A fine autem cum mappic præcedente kamez, & ſine mappic ſequente aleph, relatiuũ eſt fœm. generis ſingularis numeri: ut בַּעֲלַהּ Maritus eius: וְקָמַהּ Erexit eam, מָרַהָא Domi/ nus eius: קִרְוָהָא Ciuitates eius. Quod ſi He habuerit *He à fine.*

mappic

mappic præcedente iod,erit relatiuum ſingul. maſc. ut בֵּיתֵיהּ Domus eius: רִבּוֹנֵיהּ Dominus eius.

נ Nun litera à capite,primo cõſtituit nomẽ Hæmanthi,licet raro:ut נַחְשׁוֹל Tempeſtas: Ionæ 1. Secundo per eam fit prima perſona plur. futuri temp , ſicut & in Hebræo : ut נַעְבִיד Faciemus : נְמַלֵּל Loquemur. Tertio utuntur hac litera aliqui Chaldaici interpretes, præſertim is qui prouerbia Salomonis tranſtulit,pro litera iod, faciente ſcilicet tertiã perſonam futuri temporis utriuſq; numeri : ut נִקְרוּנַנִי Inuocabunt me: Prouerb. 2. נֵאבַד Peribit: Prouerb. 10. נִתְפְּסִיק Exterminabitur : ibidem.

Nun à fine. In fine autem dictionis,primo eſt paragogica litera,in ſecunda & tertia perſonis uerborum plural. futuri temporis : ut יִפְלְחוּן Seruient : תִּפְלְחוּן Seruietis. Sic in ſecunda perſona fœmin.ſingul.futuri temporis: ut: תְּמַלְּלִין Loqueris: תֵּלְדִין Paries. Et ſine iod: ut תִּשְׁתֵּן Bibes tu mulier: Eze.23. תְּצַלֵּן Orabis. Et in tertia plur. תִּסַּמְרָן Accingent:Pſal.65.

Secundo , deſinunt in eam plerunq; nomina plur. præſertim fœminina : ut נַפְשָׁן Animæ : אַתְוָן ſigna: כַּלָּן Sponſæ: אַרְמְלָן Viduæ: & hæc ſunt fœminina. De maſculinis exempla : תּוֹרָן Boues: אַבְהָן Patres : סַמָּן Cæci: לֵילָוָן Noctes,&c. Et hæc aliquando terminantur etiam in in: ut תּוֹרִין Numeri primo,&c.

Tertio

Tertio multa nomina uerbalia in eam deſinũt, quæ & plerunq; habẽt paragogen aleph: ut דִּכְרָן & דוּכְרָנָא Memoria: פּוּלְחָן & פּוּלְחָנָא cultus, ſeruitium: קָרְבָּן & קוּרְבָּנָא oblatio. Item adiectiua in eadem forma: אוּחְרָן alius סַרְבָּן rebellis, &c. Quarto nonnunquam ualet pronomen nos, noſtrum, præſertim in Targum Hieroſolymitano: ut נַפְשָׁן Anima noſtra: גַּבָּן Apud nos: Exo. 14. Et duplicatur aliquando: ut אֲבוּנָן Pater noſter: צְלִיבְנָן Suſpendimus. Et cum Aleph, נַפְשָׁנָא Anima noſtra: אַרְעָנָא Terra noſtra: de quo infra in ſyllabis. Solet etiam hæc litera ex luxu quodam in nominibus ab aheph incipientibus, mox poſt literam aleph poni: ut אִתְּתָא & אִנְתְּתָא uxor: אַפָּא & אַנְפָּא facies: אִבָּא & אִנְבָּא fructus: אַתְּ & אַנְתְּ Tu: &c.

DE OFFICIIS LITERARVM אית ubiq; ſeruilium.

א Eſt hæc litera Chaldæis in extremitate dictionum familiariſſima, & maxime in fine. Vnde ſi ex Hebræa uoce uolueris facere Chaldaicã, adnecte ei paragogen aleph: ut ab אָב dices Chaldaice אַבָּא Pater: ab עֶבֶר עַבְדָּא ſeruus: Sic דַּמָּא à דָּם ſanguis: Act. 1. Et רוּחָא à רוּחַ ſpiritus, & cætera innumera. In affixione tamen pronominum abijcitur aleph: ut אֱלָהָךְ Deus tuus: ab אֱלָהָא abſoluto.

Conſti

Conſtituit autem aleph primo à capite nomen deno
minatiuum, licet & in hac forma ſæpe ex luxu quodã
nominibus adijciatur. Exempla primi: אַגְחוּתָא præliũ:
à radice נגח Et אַסְטָיוּת Peruerſitas, à uerbo סטא de
clinauit. Sic אוּרָיְתָא Lex, inſtrumentum, à radice ירא
ſeu uerbo hiphil, אוֹרִי docuit. Secundi, אֱדָם & דְּמָא
Sanguis: יְדָא & אִידָא manus, &c. Secũdo per ipſum
fit uerbum Hiphil: ut à שְׁמַע Audiuit, fit אַשְׁמִיעַ fe
cit audire, ſeu diuulgauit: & à נְפַק Egreſſus eſt, אַפִּיק
eduxit, &c. Sunt tamen aliqui Chaldaici interpretes,
qui pro aleph ponunt he: ut הַשְׁפִּיל Humiliauit: Da
niel. 5. Tertio aleph à fronte, primam conſtituit per
ſonam futuri temporis, ſingularis numeri: ut אֲמַלֵּיל
Loquar: אֶתְבַּר frangam. In fine autem dictionũ,
Aleph à fine. ſæpe in eam deriuatur fœmininum genus à maſcul. ut
קַדִּישָׁא Sancta à קַדִּישׁ Sanctus. Sic בְּחִיר Electus,
בְּחִירָא electa. In ſubſtantiuis autem non tam fœmi
ninis quàm maſculinis paragogice adijcitur. Solet
etiam plerunq; in uerbis, quieſcentibus in Ainpoal, ſer
uire in medio dictionis, cõſtituens ſcilicet participium
præſens: ut דָּאִין Iudicans, à דָּן iudicauit. Sic תָּאִיב Re
uertẽs, à תָּב Et גַּבְרָא הֲוָה קָאִים Vir fuit ſtans: Eze. 43.

Iod litera uerbis præfixa, facit tertiam perſonàm
utriuſq; numeri futu. temporis: ut יִמְסַר Tradet,
יִמְסְרוּן Tradent: & in fœminino genere, יַעַבְדַן

facient mulieres. Notandum etiam q uerba quorum pepoal eſt aleph, mutant ipſum in iod literam, in duobus poſtremis modis, hoc eſt, in infinitiuo & futuro: ut ab אֲמַר dixit, לְמֵימַר ad dicendum, בְּמֵילַת in diſcendo, אֵימַר dicam, תֵּימְרוּן dicetis, de quo in uerborum coniugationibus. Porrò Iod poſt pepoal plerunq; cõſtituit nomen uerbale: ut רִיחוּק abominatio: קִידּוּשׁ ſanctificatio: קִיטּוּל occiſio: טִילְטוּל motio: חִיזּוּ uiſio, &c. Poſt ainpoal autem, multa præſtat obſequia. Primo namq; conſtituit paul: ut בְּחִיר electus, שְׁלִיחָא miſſa. Secundo facit adiectiuum: ut חַכִּים ſapiens: עֲמִיק profundus: עַתִּירָא diues. Tertio concurrit ad formationem Hiphil: ut אַתְקִין parauit: אַכְנִישׁ congregauit. Quarto fiunt aliquando per eam nomina abſtracta: ut בְּהִילוּ terror: סְגִיאוּת multitudo: חֲמִידְתָּא deſiderium. Quinto in uerbis in ain quieſcentibus facit participium præſens: ut טָאִיס uolans: בָּאִית pernoctans: צָאִים ieiunans. In fine uero dictionum primo ut in Heb. eſt pronomen primæ perſonæ: ut בָּעוּתִי oratio mea: רִיבּוֹנִי dominus uel magiſter meus: רְתִיכַי currus mei: יְמָמַי dies mei. Ponitur quoq; multoties loco aleph, præſertim in uerbis quieſcẽtibus in lamed poal: ut חֲזָא & חֲזֵי uidit: חֲטָא & חֲטֵי peccauit: מְנָא & מְנֵי numerauit. Deſinit etiam in eam imperatiuus fœmin. gen. ut שְׁמַעִי audi mulier: מַלִּלִי loquere: סְקִי aſcende, &c.

Iod intra dictionis limitem.

Iod à fine.

Vau

ו Vau à capite ferè ſemper eſt coniunctio copulatiua,&,ac,q;,autem,ut in Heb. ſed nunq̃ꝫ inuenitur Hippuch,hoc eſt,conuerſiua præteriti in futurum,aut futuri in præteritum: ut וִיתִיבוּ Et ſederunt: Ioſue 2. וּמְשַׁח Et unxit: 3. Regum 1. וְתֵימַר & dices. Conſtituit etiam ſæpe uau ſurec cum Tau, à capite, & ſimiliter à fine nomen abſtractum: idem fit quando ponitur poſt pepoal, & etiam poſt ain poal: Exempla: תּוּשְׁבַּחְתָּא laus: תּוּשְׁלֵימְתָּא integritas: סַהֲדוּתָא teſtimoniũ: אַצְלָחוּתָא proſperitas: פּוּרְקָן redemptio: חוּכְמְתָא ſapientia: גְּבוּרַן fortitudo: תְּיבוּר fractura. Et cum holem: תְּקוֹת robur: עוֹקְשָׁא calumnia. Idem officij quandoq; poſt lamedpoal exercet: ut תְּכְלוֹ ſterilitas: סִיבוּ ſenectus. Alioquin in fine cum ſurec &

Vau à fine. aliquando cum holem, pluralem numerum in uerbis facit,perinde ut in Hebræo: ut בְּנַשׁוּ collegerunt: בְּכוֹ & בָּכוּ fleuerunt: רְמוֹ proiecerunt: חֲטוֹ peccauerunt: אִמְרוּ dicite: שְׁרוֹ habitate: תַּעְבְּדוּן facietis,&c. Ponitur etiam ſæpenumero cum ſurec inter ain & lamed poal in futuro & imperatiuo: de quo infra.

ת Tau litera à fronte, primo conſtituit nomen Hæmāthi:ut חוּלְעֲבָא ſubſannatio: תַּבְשִׁילָא coctio: תַּפְקִירְתָּא præceptum.

Secundo per eam formatur ſecunda perſona maſculini generis futuri temporis utriuſque nu-

 meri

meri: & item tertia perſona fœmin. generis: ut תַּעְבֵיד facies, תַּעַבְדוּן facietis: תְּמַלְּלִין Loqueris tu mulier, תְּקַבְּלָן accipietis. Porrò intra dictionis limites, conſtituit paſſiuam uocem per omnes coniugationis modos: ut אִתְחַלַּת Mutatus eſt, אִישְׁתְּבִיק relictus eſt: מִישְׁתְּאִיל Interrogatus, יִשְׁתַּבַּח gloriabitur, &c. *Tau intra dictionem.*

In fine autem, primo cum aleph & ſine aleph cōſtituit ſæpe nomen Hæmanthi: ut מַתְּכַת Conflatile, à נתך Sic צִדְקְתָא Iuſticia. Secundo cum aleph facit ſecundam perſonā præteriti perfecti maſ. gen. & ſine aleph cum puncto ſcheua, eandem perſonam fœm. generis: ut אֲמַרְתָּא Dixiſti uir, עֲבַרְתְּ Feciſti mulier. Tertio præteritum fœmininum in tertia ſingulari ſemper terminatur in Tau, præcedente patha: ut à שְׁמַע audiuit uir, dices שְׁמְעַת Audiuit mulier: Sic קְטַלַת Occidit, נְחָתַת deſcendit. Quarto, plurale nominum fœmininorum ſæpe deſinit in Tau, præſertim in affixione & conſtructione: ut בְּנַת filiæ, מַלְכְוָות regna, שְׁמָהַת nomina, דִּירָוַת habitacula. Extra regimen uero deſinūt in Nun: ut בְּנַן מַלְכְוָן שְׁמָהַן &c. de quibus infra. *Tau à fine.*

Quinto adiectiua fœmin. plerunq; in Tau deſinunt ſequente aleph: ut רַשִׁיעְתָּא impia, שַׁפִּירְתָּא pulchra, צַדִּיקְתָּא iuſta, &c. Hæc de ſimplicium literarum officijs, nunc agemus de ſyllabis ſeruilibus ex eis conſtitutis.

De ſyl

DE SYLLABARVM SERVILIUM UARIJS OFFICIJS.

OMnes ſyllabæ, præter יַת quæ in Chaldaiſmo ſeruiles reperiuntur, coaleſcunt in idem cum dictione cui adduntur corpus, idq; perpetuo à calce, ſolo את excepto cum ſuis condeclineis, quæ ſcilicet capiti uerborum adhærere ſolet.

יַת Hæc ſyllaba articulus eſt obliquorum caſuum, maxime accuſatiui, non ſecus q̃ אֵת apud Heb. ut אַרְבִּיס לָבָן יַת יַעֲקֹב Apprehendit Laban Iacobũ: Geñ. 31. Valet etiam quandoq; idem quod עִם cum: ut Geñ. 35. רְאוּבֵן שְׁכִיב יַת בִּלְהָה. Ruben dormiuit cum Bilha. Porrò cum affixis conſtituit uaria pronomina accuſatiui caſus, ut infra in pronomine uidebitur.

אִת Cõſtituit hæc ſyllaba à fronte paſſiuam uerbi uocem, idq; in omnibus coniugationibus: ut אִתְקְטִיל Occiſus eſt, אִתְחַלַּת Mutatus eſt. In participio, מִתְקְטִיל occiſus. Quando aũt Pepoal eſt ש uel ס ponitur tau litera poſt ipſas: ut אִשְׁתְּבִיק derelictus eſt: אִסְתַּכַּל Contemplatus eſt. Sin Pepoal zain, zade, daleth, aut tau fuerit, habet aliud iudiciũ: de quo infra.

הָא Relatiuum eſt ſingulare fœmin. gen. adhærens tam nominibus q̃ uerbis in utroq; numero: ut מָרַהָא Dñs eius, ſcilicet mulieris: חַטָאתָא peccata eius: אֲבוּהָא Pater eius: כְּתָבוּהָא deſcripſerũt eam: קַבִּלְתָּהָא Suſcepi eam.

יה Hæc ſyllaba cum Zere, mox literā Iod præcedente, eſt relatiuum ſingulare maſcul. generis, adhærens nominibus & uerbis ſingular. numeri tantum: ut נַפְשֵׁיהּ anima eius, ſcilicet uiri: בְּרֵיהּ filius eius: קְטַלֵיהּ occidit eum: שְׁלַחְתֵּיהּ miſiſti eum. Inuenitur tamen etiam בְּנָתֵיהּ filiæ eius.

וֹהִי & וֹהִי Relatiuum eſt ſingulare maſcul. adhærens nominibus & uerbis pluralis numeri tantum: ut עַבְדוֹהִי ſerui eius: בְּנוֹהִי filij eius: רְמוֹהִי Proiecerunt eum: Ionæ 1. אַסְרוּהִי ligauerunt eum. Inuenitur tamen אֲבוּהִי pater eius. Scribitur etiam ab aliquibus Chaldaicis interpretibus hoc relatiuum ſine He: ut חֲסִידוֹי ſancti eius, עוֹבָדוֹי opera eius: בְּנוֹי filij eius, מִלּוֹי uerba eius, &c.

הוֹן Idem ualet quod הֵם Hebraice: eſt enim relatiuum maſcul. plurale, eorum, eis, ſolum nominibus in utroq; numero annectile: ut נַפְשְׁהוֹן anima eorum: אַרְעֲהוֹן terra eorum: נַפְשָׁתֵיהוֹן animæ eorum: מַלְכֵיהוֹן reges eorum.

הֵן Relatiuum plur. fœm. gen. earum, eas, nominibus tantum in utroq; numero appenſile: ut יְקָרְהֵן gloria earum, קָלְהֵן uox earum: שְׁמָהַתְהֵן nomina earum: עוּלֵימֵיהֵן iuuenes earum.

נֵּיהּ Relatiuum ſingul. maſc. gen. uerbis tantum in utroq; numero appenſile: ut חַזְרוּנֵּיהּ circundederũt eum: תִּסְעֲרִינֵּיהּ uiſitabis eum: תְּכַסְּפוּנֵּיהּ exprobrabitis ei.

Relatiuum

נָה Relatiuum ſingulare fœmin.generis uerbis tantum adhærens, idq́ꝫ in utroqꝫ numero: ut אמ
אמסרינה tradam eam: יחסנונה hæreditabunt eam.

נון Relatiuum plurale communis gen. eos & eas ualens, conſueuitq́ꝫ ſolū uerbis adhærere in utroqꝫ numero: ut נטלינון portauit eos: שלחתנון dimiſiſti eos: ידעתינון cognoui eos: יקטלונונון occident eos. Item פרקינון idem quod חושיען ſaluauit eas: Exo.2.

נָךְ Pronomen affixum ſecundæ perſonæ maſculini generis, uerbis futuri temporis dūtaxat annectile: ut אקטלינך occidam te: יתברינך deſtruet te: יבוזנך prædabunt te. Pro quo in fœminino genere dicitur: אשוינך ponam te o mulier: יקטלינך occidet te, &c.

כון Pronomen plurale maſculini generis ſecundæ perſonæ, uos, ueſtrum, uobis, cum nominibus, & aliquando, licet raro, cum uerbis componibile ut נ
נפשכון anima ueſtra, נפשתיכון animæ ueſtræ: עב
עבדיכון ſerui ueſtri. Capitur etiam aliquando in fœminino genere: ut קבריכון ſepulchra ueſtra, o mulieres, pro quo tamen כן frequentius inuenitur: ut אבוכן Pater ueſter, o mulieres: Gen̄.31. Item cum uerbo אפ
אפרשותכון ſeparabo uos: שויתיכון poſui uos.

נָא Primo in uerbis hæc ſyllaba conſtituit primam perſonam plural. præt.perfecti: ut שמענא audiuimus: מלילנא loquuti ſumus. In Thargum tamen Hieroſoly-

Hieroſolymitano frequenter commutatur in נַן ut ע
עֲלִינַן Ingreſſi ſumus, אוֹדִינַן Confeſſi ſumus. Idem in Thar. pſalterij: ut סַבַּרִינַן Sperauimus: Pſalmo 33. שְׁמַעְנַן Audiuimus: Pſal. 78. Secundo נָא ualet pro nomen plur. primæ perſonæ, nos, nobis, inueniturq́ nõ tam nominibus quàm uerbis adhærere: ut מַלְכָּנָא Rex noſter, נַפְשָׁתָנָא animæ noſtræ: פַקְדְתָּנָא iuſſiſti nos, אַפְקָנָא Eduxit nos. In futuro tamen duplicatur Nun litera: ut תְּשַׁלְּחִינַּנָא mittes nos, יִפְרְקִינַּנָא Redimet nos. Inuenitur etiam hoc affixum cum ſimplici Nun, & aliquando cum duplici ſine Aleph: ut אֲבָהָתַן Patres noſtri: Pſal. 78. צַעֲרַן Tribulationes noſtræ: טַפְלַיְנַן paruuli noſtri, אֲחוּנַן frater noſter: נַפְשַׁן Anima noſtra. Cum uerbis autem idem ualet quod נון licet bis duntaxat ſic inuenerim: ut כַּבְּשִׁינַן Subiecit eos: Eſter 1. Valet præterea ſyllaba נָא idem quod אֲנָא Ego, idq́ in uerbis tantum: ut רָעֵינָא Volo ego: Eze. 18. לָא אֲבֵינָא Non uolui: Iſa. 65. Sic אֲנָא יְדַעְנָא Ego cognoui: 2. Reg. 18. Vnde Leuit. 26. ponitur דְכִירְנָא יַת קְיָימִי Recordor pacti mei. Et mox in eodem paſuc diſſoluitur compoſitio ipſa in hunc modum: יַת קְיָימִי אֲנָא דְכִיר Pacti mei ego recordor..

נִי Pronomen eſt primæ perſonæ ſing. num. me, mihi, uerbis tantum adhærens: ut בָּרְכַנִי Benedixit mihi: עֲבַדְתַּנִי Feciſti me. Et cum uerbis futu. temporis duplicatur Nun: ut תְּשַׁלְּחִנַּנִי mittes me: יִקְטְלִינַּנִי Occidet

Occidet me, יִקְטְלוּנַנִי Interficient me. Idem fit in præ-
terito à uerbis quieſcentibus in lamed poal: ut אַחֲוִיַנַנִי
Oſtendit mihi, cuius radix eſt חֲזָא uidit.

תָּא Primo in uerbis facit ſecundam præteriti maſc.
perſonam: ut עֲבַדְתָּא Feciſti: מַלֵּילְתָּא Loquu-
tus es. Et raro inuenitur ſine aleph. Secundo termi-
nantur plerunq; in eam ſyllabam nomina uerbalia: ut
יַלְדוּתָא generatio: צְלוֹתָא oratio: שִׁבְיָתָא captiui-
tas. Tertio, multa adiectiua fœminina, & etiam ali-
qua ſubſtantiua quæ à maſculinis deriuantur, deſinũt
in hanc ſyllabam: ut שַׁפִּירְתָּא pulchra: יַקִּירְתָּא præcio-
ſa: אֲחָתָא ſoror: מַלְכְּתָא regina: תּוֹרְתָּא uacca, &c.
Quarto, nonnunquam fœminina nomina faciũt plu-
ralem in תָּא præcedente Vau mobili: ut מַלְכְוָתָא re-
gna: טַבְוָתָא miſericordiæ: טַעֲוָתָא Idola: item נַפְשָׁתָא
animæ: Leuitici uigeſimo ſeptimo.

ית In hanc ſyllabam plerunq; deſinit prima perſo-
na præteriti perfecti: ut שְׁפִיכִית effudi: קַבִּילִית
Obediui: אִשְׁתַּאֲרִית relictus ſum. In uerbis tamẽ quæ
in Lamed poal quieſcũt, Iod plerunq; nõ præcedit ſed
ſequitur literam Tau: ut חֲטִיתִי peccaui: חַוִּיתִי oſtendi
אַשְׁקִיתִי potaui. Exempla ubi præcedit: בְּרִית creaui:
מְחִית percuſſi, &c. Inueniuntur etiam quædam
adiectiua fœminina in ith deſinentia: ut אֲרָעִית inferi-
or: Ionæ ſecundo. Et hæc in commentarijs Rabbino-
rum ſunt frequentiora.

תוּן Eſt hæc ſyllaba terminatio ſecundæ perſonæ pluralis numeri præteriti perfecti maſcul. gèneris:ut דְחִילְתּוּן timuiſtis: הַלִּיכְתּוּן ābulaſtis: תַּבְתּוּן conuerſi eſtis. Inuenitur etiam Ruth primo hæc forma in fœminin.genere: ut סָרִיבְתּוּן renuiſtis, uos mulieres: זַנְתּוּן cibaſtis: Eſt autem hæc forma propria fœmininis in hac perſona: שְׁלַחְתִּין miſiſtis: מַלֵּלְתִּין loquutæ eſtis.

ין & יָא Terminatur in has ſyllabas pluralis numerus nominum maſculini generis: nec uidetur inter eas aliquod eſſe diſcrimen, tam ratione ſtatus quàm ſitus: ut קַרְנִין & קַרְנַיָּא cornua: קִרְוַיָּא מַ מַלְיָין Ciuitates plenæ:Eze.36. Item תַּרְעִין פְּתִיחִין portæ apertæ:Eze.48. דִּכְרִין & דִּכְרַיָּא maſculi. Porrò in ſtatu regiminis abijciunt plerunq; aleph & nun, præcedente zere literam iod:ut קִרְוֵי אַרְעָא ciuitates terræ: מַלְכֵּי אַתּוּר reges Aſſyriæ. Fallit tamen ſæpe,præſertim ſi intercedat articulus daleth:ut גּוּמְרִין דְּאֶשָּׁא carbones ignis:Eze.10. קַרְנִין דְּבַרְזֶל cornua ferri. Tantum de literis & ſyllabis ſeruilibus.

DE PERMVTATIONE aliquarum literarum.

Eſt aliud de quo hic monēdus es,bone lector, nempe Chaldæos quaſdam Hebraicas literas peculiari commutatione in alias transferre. Nam

re. Nam zade aliqñ mutãt in ain,& quandoq; in teth: Sic zain in daleth,ſchin in tau, Sin in ſamech & aleph in Iod:de quibus ſigillatim aliqua ponemus exempla.

Permutatiõ literarũ.	HEB.	CHAL.	*Interpretatio.*
Zade in ain	צֶמֶר	עֲמְרָא	Lana.
Zade in ain	צֹאן	עָאן	Ouis.
Zade in ain	רָצוּץ	רָעִיעַ	Fractus.
Zade in ain	אֶרֶץ	אַרְעָא	Terra.
Zade in Teth	יָעַץ	יְעַט	Conſilium iniјt.
Zade in teth	קַיִץ	קַיְטָא	Æſtas.
Zade in teth	צָהֳרָיִם	טִיהֲרָא	Meridies.
Zain in Daleth	זֶרַע	דְּרַע	Semen.
Zain in daleth	זָהָב	דַּהֲבָא	Aurum.
Zain in daleth	מִזְבֵּחַ	מַדְבְּחָא	Altare.
Schin in Tau	שָׁבַר	תְּבַר	Fregit.
Schin in tau	שְׁלֹשָׁה	תְּלָתָא	Tres.
Schin in tau	שָׁדַיִם	תְּדִין	Vbera.
Sin in Samech	שָׂב	סָב	Senuit.
Sin in ſamech	עֲשָׂרָה	עַסְרָא	Decem.
Aleph in Iod	רֹאשׁ	רֵישׁ	Caput.
Aleph in iod	שְׁאֹל	שֵׁיוֹל	Infernus.

Eſt præterea in Chaldaiſmo frequens commutatio Iod in aleph,& rurſus aleph in iod,idq; à capite & calce, & etiam in medio dictionis: ut מֵימַר pro מַאֲמַר uerbum, ſermo: חֲטִי pro חֲטָא peccauit: רַאִין & רַיִּין iudex uel iudicans: רִיבוּ & רָאִיבוּ fluxerunt: Pſal. 78.

Sic אִשְׁתַּיַּר relictus eſt, à radice שאר Item אֱלָהָא דְּאַבָּא Deus patris mei: Geñ. 31. Sic אִמָּא Mater mea: Ioſue 2. בֵּינָא Inter me 1. Regum 14.

DE PARTIBVS ORATIONIS.

POſſunt in Chaldaiſmo ſex aſſignari orationis partes: uidelicet nomẽ, pronomen, uerbum, aduerbium, præpoſitio, & coniunctio, de quibus ſigillatim dicemus.

DE NOMINE.

DIuidimus hic nomen, ut apud Hebræos, in nomen numerale, gentile, ſubſtantiale, & formale.

DE NOMINE NVMERALI.

VTuntur Chaldæi, ſicut & Hebræi, duplici numero, cardinali ſcilicet & ordinali: & utrũq; aliter ſcribunt in maſ. genere, & aliter in fœminino.

NVMERI CARDINAles maſculini generis.

חַד Vnus: תְּרֵין duo: תְּלָתָא tres: אַרְבְּעָא quatuor: חַמְשָׁא quinq;: שִׁיתָּא ſex: שִׁבְעָא & שַׁבְעָא & שׁוּבְעָא ſeptem: תְּמַנְיָא octo: תִּשְׁעָא nouem: עַסְרָא & עֲשַׂרְתֵּי decem: חַד עֲסַר & חַד עַסְרָא undecim: תְּרֵי עֲסַר & תְּרֵי עֲשַׂר & תְּרֵיסַר duodecim: תְּלָתָא עֲסַר & עֲסַר tredecim: אַרְבְּעָא עֲסַר quatuordecim: חַמְשָׁא עֲסַר quindecim: שִׁיתָּא עֲסַר & שִׁיתַּת עֲסַר ſedecim, & ſic deinceps.

עסרין

עֲסְרִין & עֶשְׂרִין uiginti: תְּלָתִין triginta: אַרְבְּעִין qua-
draginta: חַמְשִׁין quinquaginta: שִׁיתִּין ſexaginta: ש
שַׁבְעִין & שִׁבְעִין ſeptuaginta: תַּמְנִין & תַּמְנָן octogin
ta: תִּשְׁעִין nonaginta: מְאָה centum: מָאתָן & מָתַאִן
ducenti: תְּלַת מְאָה trecenti: אַרְבַּע מְאָה quadringen-
ti: חֲמֵשׁ מְאָה & חֲמֵשׁ מַאֲוָן quingenti: שִׁית מְאָה ſex
centi: שְׁבַע מְאָה ſeptingenti: תַּמְנֵי מְאָה octingenti:
תְּשַׁע מְאָה nongenti: אַלְפָּא mille: אַלְפִין milia: רִבּוֹתָא
& in conſtructione רִבְבַת קַדִּישִׁין Decem milia ſan-
ctorum: Deut.33. Idem רִבְוָן & רִבְוָתָא & רִיבְבוּתָא
Proinde Num.20.in fine,uidetur pluraliter ſignificare
bis decem milia,hoc eſt uiginti milia. Item תְּרֵין in-
uenitur habere affixa: ut תַּרְוַיְהוֹן ambo,ambæ,uterq;
eorum,& utraq;: Ruth primo.

NVMERI CARDINA-
les fœminini generis.

חֲדָא Vna: תַּרְתֵּין duæ: תְּלַת tres: אַרְבַּע & אר
אַרְבַּעְתֵּי quatuor: חֲמֵשׁ & חֲמִישׁ quinq;:
שִׁית ſex: שְׁבַע ſeptem: תַּמְנֵי octo: תְּשַׁע nouem:
עֲשַׂר decem: חֲדָא עַסְרֵי undecim: תַּרְתָּא עַסְרֵי duo
decim: תְּלַת עַסְרֵי tredecim: אַרְבַּע עַסְרֵי quatuorde-
cim: חֲמֵשׁ עַסְרֵי quindecim: שִׁית עַסְרֵי ſedecim: ש
שְׁבַע עַסְרֵי decem & ſeptem: תַּמְנֵי עַסְרֵי decem & o-
cto: תְּשַׁע עַסְרֵי decem & nouem: עַסְרִין uiginti: ת
תְּלָתִין triginta,& cætera, ut in maſculino genere.

NVMERI ORDINA/ les maſculini generis.

קַדְמָאָה & קַדְמָאָה primus: תִּנְיָנָא & תִּנְיָנִין ſe/
cundus: תְּלִיתָאָה & תְּלִיתָאֵי tertius:
רְבִיעָאָה & רְבִיעָאֵי quartus: חֲמִישָׁאָה quintus: שת
שְׁתִיתָאָה & שְׁתִיתָאֵי ſextus: שְׁבִיעָאָה ſeptimus: תמ
תְּמִינָאָה octauus: תְּשִׁיעָאָה nonus: עֲשִׂירָאָה & עֲסִירָאָה
decimus. Supra decimum Chaldæi, ſicut & Hebræi, utuntur numero cardinali pro ordinali: ut יַרְחָא תְּרֵי עֲסַר menſis duodecimus. Sic אַרְבְּעַת עַסְרָא יוֹמָא de cimus quartus dies: Exo. 12. בְּחַמְשָׁא עַסְרָא יוֹמָא In decima quinta die: Num. 33. בִּשְׁנַת אַרְבְּעִין In anno quadrageſimo: Ibidem. Item תְּלָתִין triceſimus: Eze. 1. & ſic de aliјs, ut iam ſupra ſunt ſignati.

Mutantur autem de ſingulari numero in pluralem, ut nomina gentilia. Nam ſicut à יְהוּדָאָה Iudæus facimus pluralem יְהוּדָאִין Iudæi, ſic à קַדְמָאָה primus, dices in plurali קַדְמָאִין primi. Vnde Geneſis ultimo: בְּנִין תְּלִיתָאִין Filiј tertiј, &c.

NVMERI ORDINA/ les fœminini generis.

קַדְמֵיתָא Prima: תִּנְיָנִיתָא & תִּנְיֵיתָא ſecunda:
תְּלִיתָאָה & תְּלִיתֵיתָא tertia: רְבִיעִיתָא
& רְבִיעֲתָא quarta: חֲמִישַׁתָא quinta: שְׁתִיתֵיתָא ſexta:
שְׁבִיעִיתָא & שְׁבִיעֲתָא ſeptima: תְּמִינִיתָא octaua: תש
תְּשִׁיעִיתָא & תְּשִׁיעֲתָא nona: עֲשִׂירִיתָא decima: חר

חֲדָא עַסְרֵי undecima: Iere.39. תַּרְתָּא עַשְׂרֵי duodeci-
ma: תְּלַת עַסְרֵי decima tertia. אַרְבַּע עַסְרֵי decima quar
ta: Iſa.36. Et ſic conſequenter ut in cardinalibus hos nu
meros formabis. Porrò plurale eorum erit ut plurale
nominum gentilium fœmininorum.

Fiunt etiam abſtracta à numeralibus in hũc modum: פַּלְגּוּת media ſeu altera pars: תַּלְתּוּת tertia pars: רַבְעוּת quarta pars: Numeri quintodecimo. Item more Hebraico חוֹמֶשׁ quinta pars: Leuitici ultimo.

DE NOMINIBVS GENTILIBVS.

Nomina gentilia uocãtur adiectiua, quæ uel à nominibus gentium, uel à nominibus prouinciarum deriuantur: & horum forma eſt iſta in maſculino ſingulari.

Chananæus	כְּנַעֲנָאָה		כְּנַעַן
Ægyptius	מִצְרָאָה		מִצְרָיִם
Aſſyrius	אַתּוּרָאָה	fit à	אַתּוּר
Chaldæus	כַּסְדָּאָה		כַּשְׂדִּים
Amorræus	אֱמוֹרָאָה		אֱמוֹר
Madianites	מִדְיָנָאָה		מִדְיָן

Faciunt aũt plur.num.in e uel in: ut מוֹאֲבָאֵי Moabitæ: פַּרְסָאִין Perſæ: כַּסְדָּאֵי Chaldæi: יְהוּדָאִין Iudæi. Quidã tamen interpretes ꝓmiſcue utunť terminatiõe e tam in ſing. q̃ꝫ in plur. ut מִצְרָאֵי Ægyptius & Ægyptij. Inueniunť etiam quædã alia nomina adiectiua

in hac

in hac forma, ut דָרוֹמָאֵי meridionales: נוּכְרָאִין alieni ſeu extranei. Sic אַרְעָא נוּכְרָאָה Terra aliena: Exodi 2. תַּרְעָא מְצִיעָאָה Porta media: Ier. 39.

FORMA FOEM. GEN.

POrrò in fœminino genere, nomina gentilia deſinũt in tha: ut מִצְרִיתָא Ægyptia: מוֹאֲבִיתָא Moabitis, מִדְיָנִיתָא Madianitis. Et in plurali יְהוּדִיָתָא Hebrææ ſiue Iudææ: מִצְרִיָתָא Ægyptiæ Exodi 1.

DE NOMINE SVBSTANtiali & formali.

POſtulat nunc ordo ſtudioſe lector, ut de nomine adiectiuo & ſubſtantiuo nõnihil quoque dicam. Huic igitur nomini octo poſſumus aſſignare accidentia: uidelicet comparationem, genus, ſpeciem, figuram, declinationẽ, numerum, conſtructionem & affixorum annexionem.

DE COMPARATIONE

COmparatiuum aut ſuperlatiuum gradum Chaldæi in propria forma non habent, ſed circumloquuntur utrunq;, uel per aduerbia, uel per præpoſitiones. Comparatiuum quidem primo circumloquuntur per aduerbium יַתִּיר plus ſeu magis: ut Pſal. 19. בַּסִּימִין יַתִּיר מִן רִיבְשָׁא dulces plus quàm fauus, hoc eſt dulciores fauo. Et Thren. 4. הֲווֹ בְּרִירָן נְזִירָהָא יַתִּיר מִתַּלְגָא. Fuerunt puri Nazaræi eius magis quàm nix: id eſt, puriores niue.

riores niue. Secundo circumloquuntur eum per ſolam præpoſitionẽ מן Vnde 1.reg.19. לא טב אנא מאבהתי Non bonus ego à patribus meis: hoc eſt, nõ ſum ego melior patribus meis. Sic Eſter 1. שפירא מינה Pulchrior ipſa. Et 1.Reg.9. רם מכל עמא Excelſior omni populo. Superlatiuum uero circumloquũtur per aduerbium לחרא ualde, uel aliquid ſimile: ut מארעא רחיקא לחרא אתו De terra remota ualde, id eſt, remotiſſima, uenerunt: Ioſue 9. Sic Num. 12. גברא משה ענותן לחרא Vir Moſes manſuetus ualde: id eſt manſuetiſſimus.

DE GENERE.

HAbent Chaldæi triplex genus, uidelicet maſculinum: ut תורא bos: Fœmininum: ut תורתא uacca: Commune: ut אורחא uia: אבנא lapis: עידנא tempus, & alia quædam, quæ aliquando in maſ. & quandoq; in fœm. genere inueniuntur. Et cognoſcitur genus multiplici uia. Primo ex ſexu, conditione, & officio: ut גברא uir: דכורא maſculus: כהנא ſacerdos: אמא mater: אמתא ancilla: עבדא ſeruus: נוקבא mulier, &c. Secundo ex adiectis uerbis, quæ perinde ut in Hebr. maſculinum & fœmininũ in certis perſonis cuſtodiũt genus: ut ופתחת ארעא ית פומהא Et aperuit terra os ſuum: ubi פתחת indicat ארעא terram Chaldæis eſſe fœmininam: Num.16. Tertio cognoſcitur genus nominum per relatiua, ſi qua habuerint, ut patet in exemplo

plo iam poſito. Nam ſi terra eſſet maſc. generis, fuiſſet פומיה os eius, ſcribendum. Quarto innoteſcit genus ex adiunctis adiectiuis. Vbi notãdum, quod cum adiectiua maſculina carent litera paragogica Aleph, fœminina eam recipiunt: ut זיקא חדת uter nouus, maſc. ארעא חדתא terra noua, fœmin. Item לב דחיל cor timens, maſ. רוח דחילא Spiritus timens. Sic דמי ſimilis, in maſ. & דמיא ſimilis in fœmin. Et סגי magnus: סגיאת magna. Quod ſi adiectiuum maſ. habuerit literam aleph, fœmininum ſuum deſinit in תא ut שמא רבא nomen magnum: & in fœmin. קרתא רבתא ciuitas magna. Item גברא צדיקא uir iuſtus: צ איתתא צדיקתא mulier iuſta. Item שמא אוחרנא nomẽ aliud: Et שתא אוחרנתא annus alius: עולימא iuuenis, עולימתא iuuencula: Gen. 34. Poſſent infinita eiuſmodi adduci exempla, uerum hæc ſufficiunt. Abijciunt tamen nonnunquam maſculina literam aleph, maxime ſi iuxta maſculinum adiectiuum ponatur fœmininũ: ut אתר אוחרן locus alius: Sic עם רב & עמא רבא populus multus: utrunq; ponitur Deut. 4. Contingit igitur ſæpe quod adiectiua maſculina & fœminina ſunt ſimilia, præſertim ſi in diuerſis ponantur locis: ut אלהא תקיפא Deus fortis: Deut. 32. טינרא תקיפא Petra robuſta: Deuter. 8. פתגמא בישא uerbum malum: quæ ſunt maſculini generis. Porrò in fœminino inueniuntur ארעא תקיפא terra ſolida: Deuterono. 28. ארעא בישא

Nota de adiectiuis.

בִּישָׁא Terra mala: Numeri 13. Quando uero maſcu/
lina & fœminina promiſcue in eodem paſuc uel nar/
ratione ponuntur, tunc ſi maſculina abijciunt literam
aleph, fœminina eam recipiunt: ut קַדִּישׁ ſanctus, קַד
קַדִּישָׁא ſancta: טַב bonus, טָבָא bona. Quod ſi ma
ſculina habuerint paragogen aleph, fœminina deſi/
nent in תָא ut תַקִּיפָא robuſtus, תַקִּיפְתָא ualida: טָבָא
bonus, טַבְתָא bona, רַשִׁיעָא impius, רַשִׁיעֲתָא impia:
& ſic de multis alijs. Idem intelligas de Benoni &
Paul: ut שְׁבִיק & שְׁבִיקָא derelictus: Pſalmo 37. Et in
fœminino genere: שְׁבִיקָא & שְׁבִיקְתָא derelicta: Iſaiæ
ſexageſimo capite.

Quinto cognoſcitur genus in nominibus ex ſignifica/
tione. Nam nomina regionum & ciuitatum ſunt fœ/
minina: & nomina fluuiorum maſculina: ut אֲבַדַת מִ
מִצְרָיִם Perijt Ægyptus: Exodi decimo. Idem de אֲרָם
Syria, עֲרַב Arabia, &c. Sic יַרְדְּנָא חָדֵין Iordanis iſte:
Deuteron. tertio. פִּישׁוֹן Ganges, גִּיחוֹן Nilus, &c.
Item nomina membrorum, quæ dualitatem in corpo
re habere inueniuntur, ferè omnia ſunt fœminina: ut
עֵינָא oculus, אוּדְנָא auris, יְדָא manus, שׁוֹקָא crus: בְּ
בֻּלְיָא ren, & cætera.

Sexto poſſunt facile ad certas quaſdam & gene/
rales formas omnia alia redigi nomina, & tunc ex eo
rum collatione cuiuſq; formæ propriũ diſcerni genus.

Igitur inter legendum Chaldaicos interpretes, nó paucas obſeruaui tam perfectorũ ꝙ imperfectorum nominũ formas, quas non inutile duxi hic annotandas.

FORMA PRIMA.		FORMA SECVNDA.	
כַּרְמָא	Vinea.	סִלְעָא	Siclus.
חַקְלָא	Ager.	שִׁבְטָא	Tribus.
כַּפְנָא	Fames.	בִּיסְרָא	Caro.
לַחְמָא	Panis.	תִּיבְנָא	Palea.
עַלְמָא	Sæculum.	לִיבְנָא	Later.
רַמְשָׁא	Veſpere.	עִסְבָּא	Herba.
אַתְרָא	Locus.	מִטְרָא	Pluuia.
תַּלְגָא	Nix.	אִימְרָא	Agnus.
כַּסְפָּא	Argentum.	רִיחֲשָׁא	Vermis.
דַּהֲבָא	Aurum.	סִפְרָא	Liber.

Nomina primæ formæ quando abijciunt paragogen aleph, habent hanc in punctis formam: יְרַח menſis: טְפַל paruulus: סְפַר ſcriba: חֲקַל ager, &c. Et ſunt omnia maſc. generis, præter חַרְבָּא gladius: שַׁבְּתָא ſabbatum: אַתְּנָא aſina: אַרְעָא terra, quæ ſunt fœminina. Sunt etiam quædam huius formæ, quæ uel in a uel in ta deſinunt, & ſunt ſemper fœmin. generis: ut דַּחֲלָא & דְּחַלְתָּא timor: עָקָא & עַקְתָא tribulatio, quod tamen de alia forma eſt. Nomina ſecundæ formæ omnia inueni maſculina: & quũ abijciunt aleph, hanc habent formam: נִדְרָא & נְדַר uotum: מִלְחָא & מְלַח ſal: מ
מִשְׁחָא & מְשַׁח oleum: סִידְרָא & סְדַר ordo, &c.

Forma

FORMA TERTIA.		FORMA QVARTA.	
מְרָטָא.	Caluicium.	אִילָנָא	Arbor.
קְהָלָא	Cœtus.	אִיגָרָא	Tectum.
יְקָרָא	Gloria.	לִישָּׁנָא	Lingua.
תְּנָנָא	Fumus.	טִינָרָא	Petra.
כְּתָבָא	Scriptura.	עִיטָפָא	Sinus.
שְׂעָרָא	Crinis.	עִידָנָא	Tempus.
שְׁלָמָא	Pax.	גִּיבָּרָא	Fortis.
עֲנָנָא	Nubes.	כִּינָרָא	Cithara.

Tertiæ formæ nomina ſine aleph ſic punctãtur: קְרָבָא & קְרַב bellum: נְחָשָׁא & נְחַשׁ æs: & ſunt maſculina, præter קְיָמָא קְיַם fœdus, quod eſt fœmi. generis: licet Deu.5. etiam in maſ. inueniatur. Quæ autem ſunt de quarta forma, ſine aleph ſic ſcribuntur: עִיטַת עִידַן Et ſunt maſ. præter עידן quod promiſcui gen. inuenitur.

FORMA QVINTA.		FORMA SEXTA.	
רוּקְבָא	Cumulus.	קְבוּרָא	Sepultura.
תּוּקְפָא	Fortitudo.	עֲרוּבָא	Muſca.
רוּגְזָא	Furor.	חֲשׁוּבָא	Tenebra.
רוּחֲקָא	Preſſura.	נְהוֹרָא	Lux.
חוּטְרָא	Virga.	דְּכוּרָא	Maſculus.
קוּשְׁטָא	Veritas.	תְּחוּמָא	Terminus.

In quinta forma, nomina ſunt maſculin. præter נוּקְבָא mulier: & abijciunt aleph in hunc modum: כּוּתְלָא & כּוּתַל paries. Habet etiam hæc forma quædam ad/

iectiua:ut אוּכָּם niger, סוּמָּק rubeus, אוּמָּן artifex. Sunt præterea quædam ſubſtãtiua in hac forma,quæ ſcheua mutant in kamez: ut כּוּמָרָא ſacerdos, חוּלָקָא pars, אוֹצָרָא theſaurus. Porrò ſextæ formæ nomina, dum abijciunt aleph,ſic punctantur: תְּקוֹף fortitudo, בְּכוֹר primogenitum, תְּחוּם terminus: & ſunt maſcu/ini generis.

FORMA SEPTIMA.		FORMA OCTAVA.	
בְּעִירָא	Iumentum.	פַּטִּירָא	Azymus.
חֲמִירָא	Fermentum.	יַצִּיבָא	Incola.
כְּלִילָא	Corona.	כַּלִּירָא	Calix.
מְעִילָא	Pallium.	פַּטִּישָׁא	Malleus.
רְתִיכָא	Currus.	פַּטִּימָא	Pinguis.
רְתִיתָא	Terror.	קַדִּישָׁא	Sanctus.

In ſexta forma ſunt maſculina: præter רְחִילָא quod Deu.primo in fœminino genere inuenitur. Et ſcribun tur ſine aleph,hoc modo: צְפִירָא & צְפִיר hœdus, &c. In ſeptima quoq; forma ſunt maſculina, & ſunt in ea plurima adiectiua.Sine aleph nihil mutãt in punctis: ut פַּטִּיר azymus, חַבִּיב dilectus, שַׁפִּיר pulcher, &c.

FORMA NONA.		FORMA DECIMA.	
טַלָּא	Ros.	מָנָא	Vas.
עַמָּא	Populus.	אָתָא	Signum.
רַבָּא	Princeps.	יָמָא	Mare.
דַפָּא	Tabula.	דָשָׁא	Ianua.

Sporta

FORMA NONA.		FORMA DECIMA.	
סַלָּא	Sporta.	קָלָא	Vox.
חַגָּא	Solennitas.	חָלָא	Arena.
מַנָּא	Manna.	דָּרָא	Generatio.
קַנָּא	Zelotes.	טָבָא	Bonus.

Nona forma habet omnia maſculina,præter שַׁתָּא annus,quod eſt fœmininū. Sine aleph ſic ſcribuntur רַב עַם &c. In decima quoq; forma ſunt maſculina,niſi quod שָׁעָא hora,à quo etiam שַׁעְתָּא inuenitur habere fœmininum genus.Porrò ſine aleph nihil differunt à daggeſſatis:ut מַן uas: Leuit.6. דָּר generatio, &c.

FORMA VNDEC.		FORMA DVODEC.	
טִינָא	Lutum.	כֵּיפָא	Petra.
דִּינָא	Iudicium.	מֵירָא	Myrrha.
לִישָׁא	Paſta.	זֵיתָא	Oliua.
דִּירָא	Habitaculum.	רֵישָׁא	Caput.
נִיסָא	Signum.	מֵיתָא	Mortuus.
לִיבָּא	Cor.	חֵילָא	Exercitus.
קִינָא	Nidus.	שֵׁידָא	Dæmon.
צִדָּא	Latus.	שֵׁירָא	Monile.

Vtriuſq; formæ nomina ſunt maſculini generis, paucis demptis: & abijciunt aleph in hunc modum: נִירָא & נִיר iugum: זִיוָא & זִיו forma ſeu decor: כֵּית petra: רֵישׁ caput, חֵיל uirtus. Quæ autem dages habent,non abijciunt in ſingulari literam aleph.

Forma

FORMA XIII.		FORMA XIIII.	
רַם & רְמָא	Sanguis.	פִּיוֹרָא	Lebes.
אָע & אָעָא	Lignum.	גִּיוֹרָא	Peregrinus.
שֵׁם & שְׁמָא	Nomen.	חִיוּבָא	Impietas.

Sunt autem maſculini generis in utraq; forma.

FORMA DECIMAQVINTA

יוֹמָא	Dies.	מוֹתָא	Mors.
תּוֹרָא	Bos.	גּוֹבָא	Locuſta.
לוּחָא	Tabula.	חוֹבָא	Peccatum.
טוּרָא	Mons.	פּוּמָא	Os oris.

Huius formæ nomina omnia ſunt maſculina, præter רוּחָא ſpiritus, quod plerunq; eſt fœmininũ. Porrò ſi ne aleph nō mutantur in punctis: ut סוֹת finis: שׁוּם nomen: נוּן piſcis: מוּם macula, &c.

FORMA XVI.		FORMA XVII.	
שִׁלְטוֹן	Potens.	עַמּוּרָא	Columna.
רִבּוֹן	Dominus.	תַּנּוּרָא	Furnus.

Vtriuſque formæ nomina ſunt maſculini generis. Inuenitur etiam פָּתוּרָא menſa, in maſculino genere, nec admodum differt à forma 17.

FORMA DECIMAOCTAVA.

גְּזֵילָא rapina: גְּזֵרָא decretum: קְבֵילָא clamor, &c. & ſunt fœminini generis. Nam in conſtructione mutãt aleph in tau: ut קְבֵילַת גְּזֵירַת &c.

De genere

DE GENERE NOMINVM
Hæmāthicorum ſiue deriuatiuorum.

SVnt deriuata Chaldaica in quadruplici differentia. Nam primo quædam recipiunt augmentum literarum à capite tantum: ut ſunt:

מַכְתַּשׁ	Plaga.	מַרְבְּחָא	Altare.
מַשְׁכְּנָא	Tabernaculū.	מַסְפַּר	Nouacula.
מִזְרְקָא	Phiala.	מֵימְרָא	Verbum.
מַדְבְּרָא	Solitudo.	מַדִינְחָא	Oriens.
מַתְּכָא	Conflatile.	מִסְפֵּר	Planctus.

Et hæc ferè ſemper ſunt maſculina. Inuenitur quidem אַחֲסָנָא hæreditas, fœminini generis: ſed in cōſtructione mutat aleph finale in tau: ut אַחֲסָנַת. Num. 27. Secūdo quædam deriuata recipiunt augmentum intra dictiōis ſubſtātiam, de quibus habes ſupra forma quinta & ſexta multa exempla. Porrò hic adhuc una eſt ſuperaddenda forma, uidelicet:

נִיסוּךְ	Libatio.	קִיטוּל	Occiſio.
תִּיבוּר	Fractura.	בִּידוּר	Diſperſio.
קִידוּשׁ	Sanctificatio.	רִיגוּשׁ	Tumultus.
רִיחוּק	Abominatō.	טִילְטוּל	Motio.

Eſt autem hæc nominum forma non tam Chaldæis quàm Hebræis in commentarijs frequentiſſima. Et ſunt omnia maſculini generis. Tertio multa ſunt deriuata quæ à capite & calce ſuperadditas habent literas, & ſunt omnia fœminini generis. Exempla:

תפקירא	Præceptum.	תושבחתא	Canticum.
אפקות	Egreſſio.	אושטות	Extenſio.
משקלתא	Perpendiculũ.	אתכבנעו	Humiliatio.
אצלהותא	Proſpitas.	אתרברבותא	Dominium.

Quarto, quæ à fine habent literarum augmẽtum ſunt in multiplici differentia: nam quædam deſinunt in תא & quædam in נא Alia uero in u, & rurſus alia in utha. De quibus nunc exempla per ordinem ponemus.

Exempla primi.

בנישתא	Cœtus.	צווחתא	Clamor.
גבורתא	Potentia.	משחתא	Menſura.
כהונתא	Sacerdotium.	צדקתא	Iuſticia.
חוכמתא	Sapientia.	שפירתא	Pulchra.

Et hæc omnia ſunt fœminini generis, non ſecus quàm quæ apud Hebræos in He deſinunt.

Exempla ſecundi.

חזונא	Viſio.	פורסן	Æſtimatio.
קורבנא	Oblatio.	אולפן	Doctrina.

Et hæc promiſcui ſunt generis, licet frequentius in maſculino quàm fœminino reperiantur genere: ut פו פולחנא הדא Ritus iſte: Exodi duodecimo. Et in maſculino genere, דין פולחן Numeri quarto. Sic רא ד דוכרנא Iſta memoria: Exo. decimoſeptimo, &c.

Sunt præterea aliqua adiectiua in hanc terminationẽ deſinentia: licet non niſi duo inuenerim, nempe אוחרן & אוחרנא alius: סרבן rebellis, &c.

Exempla

Exempla tertij.

טִיבוּ	Bonitas.	חֵיזוּ	Viſio.
סִיבוּ	Senectus.	אֲסוּ	Sanitas.
חֲבָלוּ	Vanitas.	קַשְׁיוּ	Duricia.
כְּסוּ	Operimentum.	רְכוּ	Purificatio.
הֵימָנוּ	Fides.	צָרוּ	Vaſtitas.

Hic tamen notandum eſt, quod iſta nomina in regimine & extra notabilem accentum plerunq; deſinunt in uth, & ſunt ut in plurimum fœminina: ut צָרוּת עָלַם Vaſtitas ſæculi: Ieremiæ 25. Sic כְּסוּת שִׁבְיָה Operimentum captiuitatis: Deut. 21. Inuenitur tamen Deu. trigeſimo ſecundo הֵימָנוּ in ſoph paſuc.

Eſt etiam hic aduertendum, quod ſunt aliqua nomina in תָא deſinentia, quæ in ſoph paſuc & æthnahta ſemper ta mutant in tu: ut ab אִתְּתָא uxor, dicitur אִנְתּוּ Ab אַמְתָא uero ancilla, dicitur אַמְתוּ Exodi 21.

Exempla quarti.

מַלְכוּתָא	Regnum.	סְגִירוּת	Lepra.
עוּלֵימוּתָא	Iuuentus.	חֲלָשׁוּת	Debilitas.
בְּכֵרוּתָא	Primogenitura.	סְגִיאוּת	Multitudo.
סַהֲדוּתָא	Teſtimonium.	מַכִּיכוּת	Humilitas.
סִיבוּתָא	Senectus.	בִּישׁוּת	Malicia.
שָׁלוּתָא	Error.	סַמְיוּת	Cæcitas.
בָּעוּתָא	Petitio.	פַּלְגוּת	Dimidium.

Hæc & alia quamplurima eis ſimilia ſunt fœminini generis. Inuenit' etiam unum cum duplici finali termina-

tione, nempe סוּכְלְתָנוּתָא Intelligentia: cuius adiecti-uum habes Deu.4. עַם סוּכְלְתָן populus intelligens. Sed hæc de genere ſufficiant.

DE SPECIE.

SPeciē duplicē poſſumus aſſignare in Chal-daiſmo, ſcilicet primitiuam: ut אַרְעָא terra, בַּרְזְלָא ferrum: & deriuatiuam, ut מַלְכְּתָא regina, à מַלְכָּא rex: תּוֹרְתָא uacca, à תּוֹר bos, &c.

DE FIGVRA.

FIguram duplicem habent Chaldæi: ſimpli-cem, ut אַבָּא pater: אַחָא frater: תְּרֵין duo: עֲסַר decem: compoſitam: ut אַחֲבָא patruus, quaſi אַח דְאַבָּא frater patris mei: & תְּרֵיסַר duodecim. Eſt tamen compoſitio rara in hac lingua.

DE DECLINATIONE.

DEclinatio nominum apud Chaldæos non fit per finales caſus, ſicut nec apud Hebræos, ſed loco eorum utuntur articulis quibuſdam & literis præpoſitiuis in hunc modum:

מַלְכָּא	Rex.	מַלְכִּין	Reges.
דְמַלְכָּא	Regis.	דְמַלְכִּין	Regum.
לְמַלְכָּא	Regi.	לְמַלְכִּין	Regibus.
יַת מַלְכָּא	Regem.	יַת מַלְכִּין	Reges.
בְּבָעוּ מַלְכָּא	O rex.	בְּבָעוּ מַלְכִּין	O reges.
מִמַּלְכָּא	A rege.	מִמַּלְכִּין	A regibus.

In hunc

In hunc modum inuenies etiam declinari relatiuũ מַן quis, רְמַן cuius, לְמַן cui,&c. Alioquin nomina ſimpliciter de numero ſingulari in pluralem inflectuntur.

DE NVMERO.

HAbent Chaldæi duplicem numerum, uidelicet ſingularem & pluralem. Dualem non cuſtodiunt, niſi quod ab Hebræis nonnunquam commodatum recipiunt: ut מָאתָן & מָאתַיִן ducenti. Porrò maſculina ut in plurimum faciunt pluralem numerum in יִן uel יָּא ſicut Hebræa in ים nec facile de ſingulari in plur. mutant puncta.

Exempla primæ formæ: מַלְכָּא rex, מַלְכִּין & מַלְכַיָּא reges: יַתְמָא pupillus, יַתְמִין pupilli. Sic fœminina huius formæ, ut כַּתְפָּא כַּתְפִין ſcapulæ: Exo.28.

Exempla ſecundæ formæ, קִטְמָא קִטְמִין cineres: רב רִבְחָא רִבְחִין & רִבְחַיָּא ſacrificia: שִׁבְטָא שִׁבְטִין tribus.

Exempla 3. formæ: עֲנָנַיָּא & עֲנָנִין nubes: קְרָבַיָּא & ק קְרָבִין prælia. Sic חֲנָנִין miſericordes.

Exempla 4. formæ: אִילָנַיָּא & אִילָנִין arbores. Et cum dages: גִּבָּרִין fortes: Iud.3.

Exempla 5. formæ: חוּטְרִין uirgæ: & item כּוּמָרִין ſacerdotes, אוּמָנַיָּא artifices.

Exempla 6. formæ: תְּחוּמִין termini, &c.

Exempla 7. formæ: רְתִיכִין currus, אֲגִירַיָּא & אֲגִירִין Mercennarij, &c.

Exempla octauæ formæ: עַוִּירִין cæci, קַדִּישִׁין ſancti:

כַּלִירִין מְלַן Calices pleni:Ieremiæ trigeſimo quinto.
Exempla 9. formæ: דַּפִּין tabulæ, סַלִּין ſportæ. Duplicant etiam aliqua:ut עֲמָמִין populi, רַבְרְבִין principes.
Exempla decimæ formæ: אָתִין ſigna, דָּשִׁין fores.
Proinde יַמָּא ſæpius cum dages inuenit: ideo habet יַמִּין maria,in plur.ſicut præcedentis formæ dictiones.
Exempla undecimæ & duodecimæ formæ: גִּיתִין pecora: מִיסִין Munera, נִיסִין ſigna: חֵילִין exercitus, רֵישִׁין capita, זֵיתִין oliuæ,&c.
Exemp.decimætertiæ & quartædecimæ formæ: אָעִין ligna, גִּיוֹרִין peregrini. Cæterum שְׁמָא habet in plurali fœmininam terminationem,licet ſit maſculini generis: ut שְׁמָהַן & in conſtructione שְׁמָהַת nomina.
Exempla quintædecimæ formæ. טוּרִין montes, יוֹמִין dies, רוּחִין ſpiritus, אוּמַיָּא populi, &c.
In hunc itaque modum tu ipſe facile poteris omnium maſculinorum formare pluralia,quum à ſingularibus nihil uarient niſi in finali terminatione. Idem ſentiendum quando in ſtatu regiminis ponuntur:ut אַבְנֵי lapides, מַלְכֵּי reges. שִׁבְטֵי tribus, עֲנָנֵי nubes,&c.
Notandum præterea, quod plurima maſculina tam adiectiua quàm ſubſtantiua, in plurali abijciunt Iod hirec, & habent pro eo patha uel kamez, hoc eſt, habent duplicem pluralem terminationem, nempe im & an. Exempla.

דַּרְגִּין & דַּרְגָּן Gradus:Eze.40.

Miſera-

רַחֲמִין סַגִּיאָן Miſerationes multæ: Ier. 31.
חַקְלִין & חַקְלָן Agri: אַתְוָן & אָתִין Signa.
מִלִּין כַּשִּׁית Verba, ſeu ſermones recti.
לְוָטָן מְרִירָן Maledictiones acerbæ.
נַהֲרִין & נַהֲרָוָת Flumina: Iſa. 43.
בְּקָרָן & בְּקָרִין Boues: תּוֹרִין & תּוֹרָן Tauri.
רִמְעִין & רִמְעָן & רִמְעָן Lachrymæ.

Et eſt hæc duplex forma admodum frequens in Chaldaiſmo, niſi quando fœminina & maſculina ſimul ponuntur, tunc maſculina deſinunt in ין uel יא & fœminina in an: ut בְּנִין וּבְנָן filij & filiæ: Deuter. 32. עוּלֵימָן iuuenculæ, עוּלֵימַיָא & עוּלֵימִין adoleſcentes.

DE TERMINATIONE plurali fœmininorum.

NOmina fœminina faciunt pluralem numerum uel in an, uel in ath, uel in atha: ut uidere poteris in ſequentibus exemplis.

מַלְכוּת Regnum, plur. מַלְכְּוָת & מַלְכְּוָתָא
אַמְּתָא Ancilla, plur. אַמְהָן אַמְהָתָא אַמְהָת
נַפְשָׁא Anima, plur. נַפְשָׁן נַפְשָׁת נַפְשָׁתָא
פַּלְגוּת Medietas, plur. פַּלְגְוָן Medietates.
מְדִינְתָא Prouincia, plur. מְדִינָן & מְדִינָתָא
בִּרְכָא Benedictio, plur. בִּרְכָן & בִּרְכָתָא
אִגַּרְתָּא Epiſtola, plur. אִגְּרָן & אִגְּרָאָן
מַטַּרְתָּא Cuſtodia, plur. מַטְּרָאָן Vigiliæ.

Turma

מַשְׁרִיתָא turma, pluraliter מַשִּׁירְיָן סַגִּיאִין turmæ multæ: Ezechielis 38.

אַרְיָא Leo: plur. אַרְיָוָן אַרְיוָן אַרְיָוָתָא אַרְיוֹתָא Eſt tamen hoc poſtremum maſcul. generis ſub forma fœm. Sic סוּסָא equus, in plur. סוּסִין & סוּסְוָן & סוּסְוָתָן & סוּסְוָתָא equi. Superfluum duximus hic ad ſingula exempla ſcripturæ loca adducere.

טַעֲוַת Idolum, plur. טַעֲוָתָא & טַעֲוָן

נַגְוַת Inſula, plur. נַגְוָתָא נַגְוָן נַגְוָאן

אַרְמְלָא & אַרְמַלְתָּא uidua: plur. אַרְמְלָן אַרְמְלִין

עִזְקָא anulus: plur. עִיזְקָן & עִיזְקָתָא

Porrò quæ in ſingulari numero deſinunt in תָּא habēt plerunq; pluralem ſingulari conformem: ut בְּתוּלְתָּא uirgo & uirgines: עוּלֵימְתָּא puella & puellæ: licet etiā habeant בְּתוּלְתָּן Eſter 2. & בְּתוּלָן uirgines. Sic עוּלֵימָן iuuenculæ. Notabis itaq; ex his omnibus, quod uera & genuina pluralis terminatio fœmininorū eſt an, quæ uel in conſtructione uel in fine ſententiæ, uel in affixione mutatur in ath uel atha: ut בְּנָן filiæ: In cōſtructione, בְּנַת מוֹאָב filiæ Moab. Item אֲבָהָן patres: א אֲבָהַת בְּנִישְׁתָּא patres congregationis. Et in ſoph paſuc אֲבָהָתָא Idem in æthnahta: ut à חֲצוֹצְרָן tubæ, י יִתְקְעוּן בַּחֲצוֹצְרָתָא Clangent cum tubis: Numeri 10. Sic נַפְשָׁן animæ: & cum affixis, נַפְשָׁתָנָא animæ noſtræ: אֲבָהָתָךְ patres tui, qđ licet maſcu. ſit, habet tamē terminationē plur. fœm. ſicut & in Hebræo.

De conſtructione

Habent tãmen fœminina aliquãdo propriam ſuam formam, ſicut & maſculina: ut מַשְׁרִיתָא סַגִיאָת Turma magna: Gen. ultimo. Sic אֶשָּׁתָא נוּכְרִיתָא Ignis alienus: Leuit. 10. Item דַם זַכַּי & cum aleph זַכַּאי ſanguis innocens: Eze. 22.

Secunda forma eſt hæc: דַמְיָא ſimilis, in utroq; genere: דַכְיָא mundus & munda: צַדְיָא uaſtus & uaſta. Et ſunt plerunq; participia uerborum in tertia radicali quieſcentium. Exempla: Num. 19. וְיַדֵּי דַכְיָא עַל מְסַאֲבָא Et ſparget mundus ſuper immundum; Sic עוֹפָא דַכְיָא auis munda, maſculini generis: Deu. 14. Item אַרְעָא צַדְיָא Terra deſolata: fœmin. Iſa. 1. Habẽt tamen & ipſa plerunq; dum ſunt adiectina, proprias & diſtinctas formas: ut גְבַר דְכֵי Vir mundus: Numeri 19. דְכִיתָא immaculata: Cantic. 2.

FORMAE ADIECTIVORVM.

	MAS.		FOEM.	
1	שַׁבְרָא	Stultus.	שַׁבְרַת	Stulta.
2	זְלִילָא	Ignobilis.	שְׁלִימְתָּא	Perfecta.
3	חֲנָנָא	Miſericors.	חֲנַנְתָּא	Propicia.
4	גִיבַּר	Fortis.	חִיוַּרְתָּא	Alba.
5	אוּכָם	Triſtis.	אוּכַמְתָּא	Mœſta.
6	חֲשִׁיכָא	Inops.	יְחִירְתָּא	Vnica.
7	חֲרְשָׁא	Surdus.	חֲרְשְׁתָּא	Surda.
8	תַקִּית	Fortis.	תַקִּיפְתָּא	& תַקִּיפָא Solida.
9	חֲצִית	Durus frõte.	חֲצִיפְתָּא	Dura.

Modicus

	MAS.		FOEM.	
10	וְעֵיר	Modicus.	וְעֵירְתָּא	Parua.
11	אוּחֲרָנָא	Alius.	אוּחֲרַנְתָּא	Alia.
12	בַּתְרָאָה	Poſterior.	בַּתְרַיְתָא	poſtrema.
13	חֲרָשׁ	Maleficus.	חֲרָשָׁא	Malefica.
14	שְׁלֵה	Quietus.	שְׁלֵיוָא	Tranquilla.
15	רַב	Magnus.	רַבְּתָא	& רַבָּא Magna.
16	טָב	Bonus.	טַבְתָּא	& טָבָא Bona.
17	בִּישׁ	Malus.	בִּישָׁתָא	& בִּישָׁא Mala.
18	רַכְיָא	Purus.	רַכְיְתָא	Munda.
19	רֵיקָן	Vacuus.	רֵיקָנְיָא	Vacua.
20	נוּכְרָאָה	Alienus.	נוּכְרִיתָא	Aliena.
21	מִצְרָאֵי	Ægyptius.	מִצְרִיתָא	Ægyptia.
22	עֲבוּת	Frondoſus.	עֲבוּפָא	Frondoſa.

Secunda regula: Nomen concordat cum uerbo in numero, genere, & perſona. Habent autem uerba perinde atq; nomina maſc. & fœm. genus. Exempla.

אֲמַר אֱלָהָא Dixit deus: maſ.
אֲמַרַת תָּמָר Dixit Thamar: fœm.
חֲזוֹ מַלְאָכַיָּא Viderunt angeli: maſ.
חֲזָאָה עֵינַי Viderunt oculi mei: fœm.

De his latius diſſeremus infra in uerbis.

Tertia regula Quando duo ſubſtantiua ad diuerſa relata ſimul ponuntur, alterum ſtat in genitiuo. Innoteſcit autem genitiuus, primo per literam daleth ſibi præfixam, quæ uicem articuli tenet: ut

שִׁבְטָא דְשִׁמְעוֹן Tribus Simeon.
מַדְבְּרָא דְסִינַי Solitudo Sinai.
מֵימְרָא דַיְיָ Verbum domini.
חוּטְרִין דְעָן Caulæ ouium: Num.32.

Præponitur autem daleth litera genitiuo, ne præcedens ſubſtantiuum cogatur abijcere aleph paragogicam literam, aut ין pluralem terminationem. Vnde & iſto modo deprehēditur genitiuus caſus, quando præcedens ſubſtātiuum amiſit aleph in ſingulari, aut nun in plurali numero: ut,

IN REGIMINE.		*Extra regimen.*
מַשְׁרִיַת רְאוּבֵן	Turma Rubeñ.	מַשְׁרִיתָא
תּוֹלְדַת אַהֲרֹן	Generationes Aharon.	תּוֹלְדָן
עַמּוּדֵי דַרְתָּא	Columnæ atrij.	עַמּוּדִין
רַבְרְבֵי שִׁבְטַיָּא	Principes tribuum.	רַבְרְבַיָּא
כְּסַף מָנַיָּא	Argentum uaſorum.	כַּסְפָּא
אֲרוֹן קְיָמָא	Arca fœderis.	אֲרוֹנָא
עֲנַן יְקָרָא	Nubes gloriæ.	עֲנָנָא
יְרַח יוֹמִין	Menſis dierum.	יַרְחָא
גְּזֵירַת אוֹרַיְתָא	Decretum legis.	גְּזֵירָא
בְּנַת מוֹאָב	Filiæ Moab.	בְּנָן
שְׁמָהַת בְּנָתֵיהּ	Nomina filiarũ ſuarum.	שְׁמָהָן
מִנְחַת צַפְרָא	Sacrificium matutinum.	מִנְחָתָא
חֵיל קְרָבָא	Militia belli.	חֵילָא
אִיתַּת חַבְרָךְ	Vxor proximi tui.	אִיתְּתָא
רַעֲוַת נַפְשָׁךְ	Voluntas animæ tuæ.	רַעֲוָא

Reges

ſtincte uidere poſſis, quo pacto adhæreāt nominibus tam maſcu.gen.quàm fœmin.in utroq; numero, ponemus diuerſa exempla cum ſuis titulis & interpretationibus. Referuntur autem tituli maſc.fœm.com.ad affixa ipſa. Scias tamen ipſos Chaldaicos interpretes in quibuſdam affixis nonnihil uariare, præſertim in prima perſo.plur.& tertia ſing. maſc. quam diuerſitatem nos alijs & alijs indicabimus exemplis.

AFFIXA CVM NOMINIBVS maſculini generis.

SINGVLARIA.		PLVRALIA.	
MAS.		MAS.	
עַבְדָךְ	Seruus tuus.	עַבְדָךְ	Serui tui.
אֲבוּךְ	Pater tuus.	אֲבָהָתָךְ	Patres tui.
בֵּיתָךְ	Domus tua.	בָּתָּךְ	Domus tuæ.
בְּרָךְ	Filius tuus.	בְּנָךְ	Filij tui.
עַבְדְּכוֹן	Seruus ueſter.	עַבְדֵיכוֹן	Serui ueſtri.
אֲבוּכוֹן	Pater ueſter.	אֲבָהָתְכוֹן	Patres ueſtri.
רִבּוֹנְכוֹן	Dñs ueſter.	רִבּוֹנֵיכוֹן	Domini ueſtri.
עַבְדֵּיהּ	Seruus eius.	עַבְדוֹהִי	Serui eius.
רִבּוֹנֵיהּ	Dominus eius.	עַבְדוֹי	Serui eius.
אֲבוּהִי	Pater eius.	אֲבָהָתוֹי	Patres eius.
עֵינֵיהּ	Oculus eius.	עֵינוֹהִי	Oculi eius.
מִלֵּיהּ	Verbum eius.	מִלּוֹי	Verba eius.
מַלְכְּהוֹן	Rex eorum.	מַלְכֵּיהוֹן	Reges eorum.
לִבְּהוֹן	Cor eorum.	בְּנֵיהוֹן	Filij eorum.

Affixa

AFFIXA CVM NOMINIBVS fœminini generis.

SINGVLARIA.		PLVRALIA.	
FOEM.		FOEM.	
עַבְדִיךְ	Seruus tuus.	עַבְדַיִךְ	Serui tui.
בְּרִיךְ	Filius tuus.	בְּנָיְכִי	Filij tui.
אֲבוּךְ	Pater tuus.	אֲבָהָתִיךְ	Patres tui.
אֲבוּכֶן	Pater ueſter.	אֲבָהָתְכֶן	Patres ueſtri.
מַלְכְּכֶן	Rex ueſter.	רִיבוֹנֵיכֶן	Domini ueſtri.
בְּרַהּ	Filius eius.	בְּנָהָא	Filij eius.
אֲבוּהָא	Pater eius.	אֲבָהָתָהָא	Patres eius.
בַּעֲלַהּ	Maritus eius.	נַהֲלָהָא	Flumina eius.
אַפַּהּ	Facies eius.	אַפָּהָא	Facies ſuæ.
יְקָרְהֶן	Gloria earum.	מַלְכֵּיהֶן	Reges earum.
קָלְהֶן	Vox earum.	אֲבָהָתְהֶן	Patres earum.
COM.		COM.	
אֱלָהִי	Deus meus.	אֱלָהַי	Dij mei.
מַלְכִּי	Rex meus.	עַבְדַי	Serui mei.
בְּרִי	Filius meus.	עֵינַי	Oculi mei.
מַלְכָּנָא	Rex noſter.	רִיגְלָנָא	Pedes noſtri.
אֲבוּנָא	Pater noſter.	מַשְׁכָּנָא	Pelles noſtræ.
דַיָּנָנָא	Iudex noſter.	בָּתָּנָא	Domus noſtræ.
אֲבוּנַן	Pater noſter.	טַפְלֵינַן	Paruuli noſtri.
מָרָנָא	Dominus noſter.	סִיגוּפַן	Cõuicia noſtra.
רִבּוֹנָנָא	Dñs noſter.	אַבְהָתָנָא	Patres noſtri.

Affixa

AFFIXA CHALDAICA CVM NOMINIBUS fœminini generis.

SINGVLARIA.		PLVRALIA.	
MAS.		MAS.	
נַפְשָׁךְ	Anima tua.	נַפְשָׁתָךְ	Animæ tuæ.
גְבוּרְתָךְ	Potentia tua.	גְבוּרָתָךְ	Potentiæ tuæ.
בָּעוּתָךְ	Petitio tua.	בְּנָתָךְ	Filiæ tuæ.
אוּרְנַכוֹן	Auris ueſtra.	טַעֲוָתֵיכוֹן	Idola ueſtra.
נַפְשְׁכוֹן	Anima ueſtra.	נַפְשָׁתֵיכוֹן	Animæ ueſtræ.
נַפְשֵׁיהּ	Anima eius.	בְּנָתֵיהּ	Filiæ eius.
גְבוּרְתֵּיהּ	Potentia eius.	נִבְלָתֵיהּ	Cadauera eius.
אַרְעֲהוֹן	Terra eorum.	נַפְשָׁתֵיהוֹן	Animæ eorum.
בְּסוּתְהוֹן	Optoriũ eorũ.	מַשְׁרְיָתֵיהוֹן	Turmæ eorum.
FOEM.		FOEM.	
יַנְקוּתִיךְ	Pueritia tua.	בְּנָתָךְ	Filiæ tuæ.
נַפְשִׁיךְ	Anima tua.	טַעֲוָתִיךְ	Idola tua.
נַפְשְׁכֶן	Anima ueſtra.	בְּנָתֵיכֶן	Filiæ ueſtræ.
נַפְשַׁהּ	Anima eius.	נַפְשָׁתַהּ	Animæ eius.
רְחַלְתְּהֶן	Timor earum.	טַעֲוָתְהֶן	Idola earum.
COM.		COM.	
נַפְשִׁי	Anima mea.	בְּנָתַי	Filiæ meæ.
גְבוּרְתִי	Fortitudo mea.	מַלְכְּוָתַי	Regna mea.
נַפְשְׁנָא	Anima noſtra.	בְּנָתָנָא	Filiæ noſtræ.
נַפְשָׁן	Anima noſtra.	נַפְשָׁתָנָא	Animæ noſtræ.

Notabis quoq; hic lector, affixa nõ ſemper referri ad

ſubſtan

ſubſtantiua præcedentia, ſed etiam aliquando ad ſe-
quentia: & tunc quodammodo articulorum gerunt
officium. Exempla.

פּוּמְהוֹן דְרַשִׁיעֵי Os ipſorũ impiorum: Prouer. 10.
עַל יְדוֹי דְאָסָת Sup manus ipſius Aſaph: pſal. 79.
כּוּרְסֵיהּ דָוִיד Solium ipſius Dauid: Ier. 22.

Hæc de nomine, prima orationis parte, ſufficiant.

DE PRONOMINE.

QVemadmodum apud Hebræos duplicia ſunt pronomina, uidelicet affixa & ſeparata: ita quoq; in Chaldaiſmo licet quædam inuenire quæ ſemper dictionibus appẽſilia ſunt: & rurſus alia quæ nunquam cum dictionibus componuntur, ſed ſeparatim poni conſueuerunt.

Inter affixa, quædam ſunt maſculina, quædam fœminina, & quædam communia.

Maſculina ſunt:	יהּ והִי וִי ךְ כוֹן הוֹן
Fœminina ſunt:	הּ הָא יךְ כֶן הֶן
Communia ſunt:	י נָא נָן ן נוֹן

Hæc quo pacto nominibus in utroq; numero adhæreant, iam ſupra multis oſtendimus exemplis, ubi ipſorum, quæ exercẽt, licet diſcere officia, ut ſuperfluum ſit hic ea denuo explicare. Proinde indicabimus in ſequenti orationis parte, quo pacto uerbis annectantur.

Inter pronomina ſeparata, primum eſt אֲנָא Ego, com. generis, quod hoc modo per ſuos caſus declinabis.

Nominatiuus.	אֲנָא	Ego.
Genitiuus.	דִידִי & דִילִי	Mei.
Datiuus.	לִי	Mihi.
Accuſatiuus.	יָתִי	Me.
Ablatiuus.	מִינִּי	A me.

In plurali.

Nominatiuus.	אֲנַן & חֲנַן & נַחְנָא & אֲנַחְנָא	Nos.
Genitiuus.	דִידָן & דִילָן	Noſtrũ
Datiuus.	לָנָא & לָן	Nobis.
Accuſatiuus.	יָתָנָא & יָתָן	Nos.
Ablatiuus.	מִינָּנָא & מִנָּן	à nobis.

Pronomẽ 2. perſonæ, hoc modo declinabis in utroq; genere.

	FOEM.	MAS.	
Nominatiuus.	אַתְּ	אַתְּ	Tu
Genitiuus.	דִילִיךְ	דִילָךְ	Tui.
Datiuus.	לִיךְ	לָךְ	Tibi.
Accuſatiuus.	יָתִיךְ & יָתָיְכִי	יָתָךְ	Te.
Ablatiuus.	מִינִּיךְ	מִינָּךְ	A te.

In plurali numero.

Nominatiuus.	אַתִּין	אַתּוּן	Vos.
Genitiuus.	דִילְכָן	דִילְכוֹן	Veſtrũ.
Datiuus.	לְכָן	לְכוֹן	Vobis.
Accuſatiuus.	יַתְכָן	יַתְכוֹן	Vos.
Ablatiuus.	מִנְּכָן	מִנְּכוֹן	à uobis.

Prono

Pronomina tertiæ perſonæ maſculini gene. ſuntq; hæc, declinanturq́; hoc modo.

Nominatiuus. דֵּין iſte. אִיבָּא ille. אִיהוּ & הוּא Ipſe.
Genitiuus. דִּילֵיהּ & דִּידֵיהּ Eius.
Datiuus. לְדֵין iſti: לְאִיבָּא illi: לֵיהּ Ei.
Accuſatiuus. יָתֵהּ & יָתֵיהּ Eum.
Ablatiuus. מִנֵּהּ & מִנֵּיהּ & מִינֵּיהּ Ab eo.

In plurali numero.

Nominatiuus. הָנֵי & אִילֵּין Iſti: הִינּוּן & אִינּוּן Ipſi.
Genitiuus. דִּירְהוֹן & דִּילְהוֹן Eorum.
Datiuus. לוֹן & לְאִינּוּן & לְהוֹן Eis.
Accuſatiuus. הִמּוֹ & הִמּוֹן & יָתְהוֹן & יַתְהוֹן Eos.
Ablatiuus. מִנְּהוֹן Ab eis.

Pronomina tertiæ perſonæ fœminini generis in utroque numero, hoc modo declinantur.

Nominatiuus. דְּנַן Iſtæ: הִיא Ipſa: דְּנָה & דָּא Iſta.
Genitiuus. דִּירְהֶן Earum: דִּירָהּ & דִּילָהּ Eius.
Datiuus. לְאִינּוּן & לְהֶן Eis: לַהּ Ei.
Accuſatiuus. יַתְהֶן Eas: יָתָהּ Eam.
Ablatiuus. מִנְּהֶן Ab eis: מִינָּהּ Ab ea.

Inueniuntur tamen nonnunquam maſculina uſurpari pro fœmininis, præſertim in accuſatiuo & ablatiuo: ſicut & pronomen iſtud דֵּיכִי capit͛ pro ille, & aliquando pro illa, in fœminino ſcilicet genere & maſculino. Inuenitur præterea בּוֹן pro בְּהוֹן in eis. Item לְאֵידֵין cui: quod componitur ex אֵי & דֵין &c.

DE VERBO CHALDAICO TERTIA ORATIONIS PARTE.

FIdeliter hactenus retulimus, optime lector, quicquid ex Chaldaicis ſcriptoribus & interpretibus de nomine & pronomine obſeruare potuimus. Nunc quæ de uerbo tertia orationis parte aduerterimus & cógeſſerimus, non grauabimur in medium afferre.

Igitur uerbo apud Chaldæos accidunt genus, numerus, modus, tempus, perſona, ordo, coniugatio, & affixorum annexio. De primis quinq; ſuperfluum ducimus hic quicquam annotare. Nam habent Chaldæi in ſuis uerbis nó ſecus quàm Hebræi, maſculinum, fœmininum, & cómune genus: Singularem & pluralem numerum: Præteritum, Benoni, Paul, Ziuui, Makór, & futurum: Præteritum, præſens, & futurum tempus: Primam, ſecundam, & tertiam perſonam: quemadmodum infra in coniugationum formulis perſpicue hæc omnia patebunt. Nunc uerborum ordines breuiter & compendioſe tibi ob oculos ponam.

Accidétia uerbi.

DE VERBORVM ORDINIBVS.

TOtam Chaldaicorum uerborum multitudinem, in ſeptem taxare poſſumus diſtinctos ordines. In primum ordinem

ponimus

ponimus uerba perfecta, quæ ſcilicet tribus conſtant radicalibus literis, quarum nulla à themate unquam ob quancunq; inflexionem uel mutationem excidere poteſt: hoc eſt, ad hunc ordinem ea pertinent uerba, quorum prima radicalis non eſt aleph, Iod, uel Nun: & ſecunda non eſt aleph, uau, uel iod: & tertia non eſt aleph, uel iod: ut רַבָּר accepit: קָטַל occidit: שְׁכַב dormiuit. &c.

In ſecundum ordinem digeruntur uerba defectiua in prima: quorum ſcilicet prima radicalis litera eſt Nun, & aliæ duæ poſteriores ſunt ex literis immutabilibus. Hæc enim nonnunquam abijciunt literam Nun, præſertim in imperatiuo & fut.: ut נְפַק egreſſus eſt, נְסַב accepit: à quo סַב accipe, יִסַּב accipiet, &c.

Tertius ordo complectitur uerba, quorum prima radicalis eſt Iod uel aleph, quæ literæ plerunq; quieſcunt in punctis, & ob id merito uerba quieſcentia in prima uocari poſſunt: ut אֲמַר dixit, אֲחַר comprehendit, י
יְהַב dedit.

Quartus ordo continet uerba, quorum media radicalis eſt uau, quæ plerunq; quieſcit in punctis: aut aleph quæ ſæpenumero mutatur in Iod: ut חָב peccauit, ב
בָּת pernoctauit, שְׁאַל petiuit.

Quintus ordo habet uerba, quorum tertia radicalis eſt aleph, uel etiam Iod, quæ ſæpe ponitur loco aleph: ut פְּצָא liberauit, סְנִי odiuit, חַוִּי oſtendit.

Sextus ordo eſt uerborum quorum prima radicalis eſt aleph, Iod, uel nun, & tertia aleph uel Iod: quæ ſcilicet in utraque quieſcunt extremitate: ut אָתָא uenit, יְגֵי decepit, &c.

Septimo ordini alligantur uerba, quæ quatuor aut quinque integrantur radicalibus literis, & horum magnus eſt numerus apud Chaldæos: ut פַּרְנֵס nutriuit ſeu pauit, שַׁעְבֵּר afflixit, &c.

DE CONIVGATIONIBVS.

APud Chaldæos tres duntaxat ſunt coniugationes, nempe kal, piel, & hiphil cũ ſuis paſſiuis. Et quoniam hæ tres in omnibus, præterquàm in ultimo, inueniuntur ordinibus, idcirco colligentur in uniuerſo decem & nouem coniugationes, de quibus nunc ſigillatim iuxta ordinum ſeriem diſſeremus. Sed prius te monendum duximus ſtudioſe lector, in Chaldaiſmo nõnunquam inueniri uerba iuxta Hebraicam punctata grammaticã: id an ex interpretis induſtria factũ ſit: aut certe quod lingua ipſa Chaldaica, Hebraiſmi quoque admittere poſſit phraſim, adhuc ignoramus. Id quidem ſcio, Ionathan crebrius huiuſmodi Hebraicas inculcare uoces, quàm reliquos interpretes: nõ ſecus quàm latiniores ſuis ſcriptis non raro Græcas intermiſcere ſolent dictiones. Vnde 1. Reg. 3. inuenis שֹׁמֵעַ audiens: Et 1. Regum 30. רְטְשִׁין expanſi: Et 3. Regum 18. אַתָּ אוֹמֵר Tu dicis.

Chaldæi utuntur Hebraicis uocibus.

dicis. Item Iſa. 34. זִפָּא בְעָרָה Pix ardens: Et 47. eiuſdē. אֲמָרַת dixit, ſcilicet mulier: Sic Ieremiæ 8. יַרְעַת co/gnouit, in fœminino genere. Et 40. eiuſdem, הֵאֱמִין credidit. &c. Hæc inquam Hebræa ſunt, & longe aliter in Chaldaiſmo punctantur, ut infra patebit.

DE CONIVGATIONE KAL uerborum primi ordinis.

PRima cōiugatio uerborum perfectorum habet triplicem formam, uidelicet: מְשַׁח menſurauit, סְלִיק aſcendit, שְׁפִיךְ effudit. Prima forma facile commutat patha in Iod hirec, præſertim ſi ultima litera alia fuerit quàm gutturalis: & ſecunda, iod hirec in patha: tertia uero, kamez ſub prima non raro mutat in ſcheua. Porrò ſignificatio huius coniugat. plerunq; eſt neutra: ut קְרִיב acceſſit, רְהַט cucurrit, טְבַע demerſus eſt, &c. Inueniuntur tamen in ea etiam multa tranſitiua: ut קְטַל occidit, תָּרִיךְ eiecit, quod tamen uidetur eſſe de piel, quieſcente dageſ in kamez: כְּנִישׁ congregauit, כְּבִישׁ ſubegit, &c. Paſſiuum huius imitatur omnino formam illius Hebraicæ coniugationis, quam Hithpaël uocant: ut א אִתְקְטִיל occiſus eſt, אִשְׁתְּבִיק relictus eſt, &c. Sed nūc ſubijciemus formulam, iuxta quam cōiugabis in præterito kal omia uerba perfecta tam actiuæ q̄ paſſiuæ uocis, in utroq; gen. deinde adijciā notabilia quædam.

Præteri/

PRAETERITVM PERFECTVM kal uerborum perfectorum.

2. Pluralis Maſcul.	3. Pluralis Commu.	1. Singularis Commu.	2. Singularis Maſcu.	3. Singul. Maſcu.	Nomina coniugationum.
עברתון	כבשו	משחית	עברתא	משח	Poal.
רחילתון	רגיזו	סליקית	סליקתא	קריב	Poal.
שתיקתון	שתיקו	שביבית	מרירתא	מריר	Poal.
אתקטלתון	אתכבישו	אתקטילית	אתבריקתא	אתכביש	Niphal.
אשתבקתון	אשתמעו	אסתכלית	אשתמעתא	אשתמע	Niphal.

2. Pluralis Fœminina.	2. Singularis Fœminina.	3. Singularis Fœminina.	1. Pluralis Commu.	
עברתין	עברת	שמעת	שמענא	Poal.
רחילתין	סליקת	סליקת	רחילנא	Poal.
דליקתין	צבירת	דליקת	מרירנא	Poal.
אתמנעתין	אתקטלת	אתמסרת	אתמנענא	Niphal.
אשתבקתין	אשתמעת	אשתביקת	אשתבקנא	Niphal.

Notabilia de præterito actiuo.

Secūda perſo. maſc.ſing. aliquando inuenitur hanc habere formam : אמרת dixiſti: אין עריבת Si ſpopondiſti: Prouerb.6. עברת feciſti: in Thar. Hieroſol. Et item יהבת Dediſti deus:Pſal.21. Habet etiā quandoq; formam fœmininorum:ut יהבת Dediſti:Dan.2. שמת Poſuiſti : eiuſdem.3. אמרת Dixiſti : Iob 33.

Prima perſona ſingular.aliquando mutat hirec iod in zere : ut עברת feci, אמרת Dixi: Danielis quarto.

Componi

Componitur etiam aliquando tertia ſingularis cum pronomine אֲנָא ego,& hoc modo mutatᷣ in primam, quanquam præ ſe ferat primæ perſonæ plu. formam: ut דְּכִירְנָא recordatus ſum: Ier.2. אֲנָא יְדַעְנָא Ego co-gnoui: 2. Reg. 18. Et לָא אֲבֵינָא non uolui: Iſa. 65. Et alia multa paſſim licet inuenire exempla. Inuenitur quoqꝫ Geneſis 16. עֲרַקֵת Fugi ego, in fœminino gen.

Tertia pluralis maſ.quando caret Iod,indifferenter formatur ſic, שְׁמַעוּ קְטָלוּ uel ſic גְּנָבוּ תְּקָעוּ Item ali-quando loco Vau ſurec habet nun: ut סַלְקָן aſcende-bant. Et in fœmin. cum paragoge aleph: ut אֲמַרְנָא di xerunt,ſcilicet Rahel & Lea: Gen.32.& Exo.1.Aliquan do etiam habet paragogen nun poſt uau : ut רְתֵיתוּן Tremuerunt: Pſal.77. Habet præterea hæc perſona in fœmin.gen.ſæpenumero aleph pro uau ſurec, ma-xime in uerbis quæ in tertia radicali quieſcunt , ut ſuo loco indicabimus : ut וְקָרִיבָא בְּנַת צְלָפְחָד Et acceſſe-runt filiæ zelophhad: Num. 27. נְפַקָא Egreſſæ ſunt: Exodi 15. בְּזָעָא Lacerauerunt: 4.Regum 1.

In ſecunda plurali maſ.nihil inueni diuerſitatis, niſi quando tertia radicalis eſt gutturalis, hanc plerunque habet formam פַּלְחִיתוּן ſeruiuiſtis, שְׁמַעִיתוּן audiui ſtis,quum alioqui tertia radicalis in hac perſona ſem-per habere conſueuerit ſcheua.

Prima perſona pluralis aliquando pro נָא habet נָן ut שְׁמַעְנָן audiuimus: Pſal.78. עֲבַדְנָן fecimus. צְלִיבְנָן

ſuſpendimus:in Eſter. Dicimus etiam indifferenter גְּמַרְנָא & גְּמִירְנָא deleuimus: ut patet Deu.3. ubi hũc duplicem modum in eodem habes paſuc.

Tertia ſingularis fœmin. ſine iod, indifferenter pun/ctatur ſic שַׁבְקַת שְׁמַעַת uel ſic, כְּתָבַת ſcripſit, שְׁלָחַת miſit. Habet etiam aliquando aleph loco Tau: ut ק קָרִיבָא acceſſit, רְדָפָא inſecuta eſt. Punctatur quoq́, licet raro, in hac forma, אֲמָרַת dixit: Gen.21.

Secunda fœmin. ſingularis plerunq́ eſt conformis ſecundæ perſonæ fœmin. Hebraicæ. Deſinit etiam ali/quando in ith: ut עֲבִירִית feciſti, אַתְּ אֲמָרִית Tu dixi/ſti: Ier.12. Aliquando uero in ath, ſicut & maſculina: ut אֲמַרַת dixiſti, שַׁבְקַת reliquiſti: Eze. 25. שְׁמַעַתְּ audi/ſti. Eſt enim illa cõmutatio de iod hirec in patha, ad/modum frequens & familiaris Chaldæis.

Secunda pluralis fœmin. ſæpe eſt eadem cum ſecunda plurali maſcul. ut patet Exodi 1. & 2. & in libro Ruth. Inuenitur etiam Exo. 1. עֲבַרְתֵּן feciſtis, iuxta formam Hebraicæ Grammaticæ.

ANNOTATIONES DE PRAE/terito kal paſſiuorum.

HAbet paſſiua uox à fronte uerbi ſemp augmen tum אִתְּ & à fine eaſdem terminationes in ſin/gulis perſonis, quas habet actiua uox. Et deſinit tertia fœmin. ſingul. aliquando in aleph, ſicut & in actiua uo ce: ut אִתְעֲבִירָא facta eſt: Mich. 6. Sed aduertendũ eſt

eſt, quando uerbi prima radicalis litera eſt una ex
שזסץ uel ברטת alia ratione formari paſſiuã uocem.
Primo quando ש uel ס eſt capitalis uerbi litera, Tau
paſſiua litera non præcedit eam, ſed ſequitur: ut א
אסתתר abſconditus eſt: Eccleſ. 7. אסתמר præmoni/
tus eſt: Geneſis 31. אשתכח Inuentus eſt: Eſter 2. א
אשתזיב Saluatus eſt: Prouerb. 11. Quando autem
Zain eſt prima radicalis litera, tau mutatur in daleth,
poniturq́ʒ poſt ipſum zain: ut איזדקפת erecta eſt: Ge
neſis 37. אזדרז accinctus eſt, אזדהר monitus eſt, &c.

Proinde quando zade eſt pepoal, Tau paſſiua lite
ra mutatur in Theth, & ponitur poſt zade: ut אצטנע
repoſitus eſt: Eccleſ. 9. אצטליבו ſuſpenſi ſunt: Eſter 2.
Inuenitur tamen Thren. 1. איצדיאת deuaſtata eſt: &
4. capite אתצדי uaſtatus eſt. Porrò quum initia
lis uerborum litera fuerit una ex ברטת Tau litera paſ
ſiua plerunq; per dages abſconditur in ipſis. Exempla
de Beth: יבטיל diſſipabitur: Amos 5. יבהתון confun
dentur, אבהית confundar: in pſalmis. De Daleth:
אידמא aſſimilatus eſt: Pſal. 144. אידכיאת purificata
eſt: אדברת ſumpta eſt: Eſter 2. אידבר idem quod ב
נלקח acceptus eſt: Eze. 33. De Teth: אטבעו ſubmer/
ſi ſunt: Exodi 15. אטמר abſcondar: Iob 13. אטלטלו
tranſmigrati ſunt: quod etiam in hunc modũ inuenit̃,
אתטלטלו thre. 4. De tau: איתקת fortificatus eſt: Exo.
7. אתברו fracti ſunt: Ioſ. 2. איתרכו eiecti ſunt: Thren. 1.

Raro tamen dages ipſum expreſſum inuenitur:quod, an incuria librariorũ factum ſit, aut certe quod lingua ipſa non uſq; adeo ipſo opus habeat,incertũ eſt. Nec te moueat,ꝙ iod plerunq; antecedit dages ipſum.Nã eam conſuetudinem didici eſſe Chal. ut raro hirec uel zere,ſine ſequẽte iod ſcribãt,ſiue ſequat́ dages ſiue nó.

Tertio notandũ ꝙ Daniel propheta duplici utitur paſſiua forma: Primo ea quam iam deſcripſimus: ut אִתְבְּרִיַת ſectus eſt: Dan.7. Secũdo,eodẽ cap.hæc eſt ſibi familiaris, פְּתִיחוּ סִפְרִין aperti ſunt libri: מְרִיטוּ de pilati ſunt: נְטִילַת leuata eſt: קְטִילַת occiſa eſt. Om̃ia iſta exempla inuenies cap.7.& uidentur mihi deriuari à paul,quod hanc quoq; habet formã, ut mox oſten demus: niſi malueris dicere, omnia iſta uerba poni in neutro gen̄.Certe Rab.Sal. exponit ea paſſiue,uideli/cet per נמרטו & נחרגו &c. Notandũ quoq; Chal. multa eſſe deponentalia uerba,quæ ferè ſemꝑ in paſſi ua uoce inueniuntur, quorũ aliqua ſubſcribere libuit.

אִיתְאַבַּל	Lamentatus eſt,luxit: Gen. 37.
אִיתְנַבֵּי	Prophetauit: frequens in prophetis.
אִתְנְשִׁי	Oblitus eſt: Deut.4.
אִשְׁתְּעֵי	Narrauit,retulit: Eſter 5.
אִשְׁתְּמוֹדַע	Cognouit: Gen.37.
אִסְתַּכַּל	Contemplatus eſt,uidit: 1.Reg.24.
אִתְרְעֵי	Elegit,complacuit: Iſa.41.
אִתְרַעַם	Murmurauit,tumultuatus eſt.

אִסְתְּכֵי Reſpexit,intuitus eſt : Iſa.63.
אִיתְּרְחִיץ Confiſus eſt : Iſa.36

Inuenitur etiam hoc uerbum ſæpe in actiua uoce : ut רְחִיצִית confiſus eſt. Inuenies & alia multa deponentalia in noſtro Chaldaico dictionario. Hæc de præterito ſufficiant.

DE PARTICIPIO PRAESENTI
kal uerborum perfectorum.

NOn eſt in hac coniugatione diſcrimen aliquod inter tertiam perſonam maſcul.ſingularem præteriti & participij præſentis. Nam hic quoq; ut in præterito dicimus מְנַע prohibens , שְׁמַע audiens : & עֲבִיר faciens : רְחִיל timens, חָפִיר fodiens : tam & ſi poſterior forma ſit frequentior. Sed nunc ſubijcienda eſt formula generalis, iuxta quam alia quoq; uerba in hoc modo inflectere ualeas.

FORMVLA HABENONI KAL.

Pluralis fœminina.	*Singularis fœminina.*	*Pluralis maſculina.*	*Singularis maſculina.*	*Nomina coniugat.*
אֲמְרָן	אֲמְרָא	שַׁמְעִין	שְׁמַע	Act.
כַּתְבָן	רְכִיבָא	חָפְרִין	חָפִיר	Act.
עַבְרָן	עַבְרָא	עָבְרִין	עֲבִיר	Act.
מִתְפַּרְעָן	מִתְעַסְקָא	מִתְכַּנְשִׁין	מִתְפְּרַע	Paſſ.
מִשְׁתַּמְעָן	מִזְדַּרְעָא	מִטַּמְרִין	מִשְׁתָּאִיל	Paſſ.

Hic notabis primo,tertiã huius participij perſonam

 per

per pronomina ad ſecundam & primam trahi perſo-
ſonas: ut אֲנָא מְסַר Ego trado: 1.Regum 23. שָׁאִיל א
אֲנָא Peto ego: Iudicum 8. אַתְּ שְׁמַע Tu audis: 1.Re-
gum 24. אַתְּ עָבִיר Tu facis: Ezech. 11. אֲנַחְנָא עָלִין nos
ingredimur: Ioſue 2. Item alio modo: הֲוֵיתִי חָפִיר Fui
fodiens: Iſa. 37.\ הֲוֵינָא שָׁרַן fuimus manentes: הֲוֵיתוֹן
אַנְסִין fuiſtis iniuriantes. Item עֲתִירְנָא Futurus ſum
ego: Iſaiæ 52. רַעֲיְנָא Volo ego: Ezech. 18. De quo eti
am ſupra fecimus mentionem. Inuenitur etiam in fœ-
minino genere צָבִירָא colligens: Ruth 2.

Secundo notandum, quod participium ſeu beno-
ni paſſiuum, aliquando loco mem retinet literã aleph:
ut אִתְקְטִיעִין abſciſi: Eccleſ. 8. אִתְגַּרְרִין corroſi: in pſal.
Sic in fœmi. אִשְׁתַּבְּחָן Laudatæ: Pſal. 78. Et אִטַּמְּרָא
idem quod נִסְתָּרָה abſcondita: Iob 28. Inuenitur eti-
am מִיטַּמַּר abſconditus, &c.

DE PARTICIPIO PRAETERITO KAL
quod paul uocant.

HOcquoqꝫ participium in ſingulari maſculino nõ
differt à duabus poſterioribus formis præteriti
perfecti. Nam ut in præterito dico בְּחִיר elegit, מְסִיר
tradidit, שְׁבִיק dereliquit, חֲתִים clauſit: ita hic ſub
eiſdẽ formis dico, electus, traditus, derelictus, clauſus:
ut non ſit diſcrimen aliquod inter tertiam perſo. ſing.
præt. & itẽ eandẽ perſonã Benoni & Paul. In reliquis
uero multũ differunt, ut ex ſubiecta formula patet.

Formula

FORMVLA PAVL HAKAL:

Pluralis fœm.	Singularis fœm.	Pluralis maſc.	Singularis maſc.	Nomina coniugat.
רְחִיקָן	בְּחִירָא	כְּתִיבִין	לְבִישׁ	Act.
טְמִירַן	שְׁבִיקָא	טְמִירִין	שְׁפִיךְ	Act.
פְּתִיחַן	רְעִיעָא	חֲשִׁיבִין	פְּתִיחַ	Act.

Primo ſciendum, quod in paſſiua uoce non inuenitur ſpeciale paul, ſicut nec apud Hebræos, quũ hoc unum pro utraq; ſatisfaciat coniugatione.

Secundo notandum, quod hoc uerbum חרב in Chaldaiſmo plerunq; habet hanc formam in paul: חֲרוּב deſolatus: & in fœm. gen. חֲרוּבַת deuaſtata: Ier. 4.

Tertio, fœminina in utroq; numero non raro deſinunt in תָא ſyllabam, iuxta formam nominum adiectiuorum: ut בְּחִירְתָּא electa: Canticorum 8. אֲרוּרְתָא maledicta. Sic קִרְוַיָא שְׁבִיקָתָא Ciuitates derelictæ: Eze. 36. Et ſine aleph שְׁלִימַת perfecta, &c.

Inuenitur etiam plurale maſ. ſub his formis: טְמִירַן cuſtoditi: מַכִּיכִין humiliati, סַדִירִין ordinati: &c.

DE IMPERATIVO KAL

uerborum perfectorum.

HAbet imperatiuus unam duntaxat in utroq; numero perſonã, uidelicet ſecund. maſ. & fœm. gen. Maſcul. ſingular. aliquando non differt à tertia ſingulari præteriti perfecti: ut שְׁלַח mitte, פְּתַח aperi, קְרַב appropinqua, שְׁאִיל pete, &c.

pluralis.

Pluralis fœminina.	*Singularis fœminina.*	*Pluralis maſculina.*	*Singularis maſculina.*	*Nomina cõiugat.*
לְבוּשְׁנָא	לְבוּשִׁי	שְׁבוּקוּ	שְׁבוּק	Act.
שְׁמַעְנָא	שְׁמַעִי	קְרִיבוּ	מְלוֹךְ	Act.
אֲמַרְנָא	עִיבִירִי	אֲמַרוּ	אִימַר	Act.
שְׁבִיקְנָא	שְׁבִיקִי	עֲרָקוּ	פְּתַח	Act.
אִתְקְרַבְנָא	אִשְׁתְּמַעִי	אִיתְקָרְבוּ	אִתְקְרַב	Paſſ.
אִזְרְקוּפְנָא	אִיזְדְרַזִי	אִזְרְקוּפוּ	אִיזְדְרַזוּ	Paſſ.

Notandum primo quod à כתב ſemper inuenitur כְּתֹב ſcribe : & שְׁדַר habet in imperatiuo שַׁדַר mitte, & עבר aliquando habet עִיבַר fac,& aliquando עֲבִיר In plurali quoq; multæ inueniuntur formæ: una eſt ſi cut in Hebræo,ut סִדְרוּ ordinate: alia,talis: שְׁמַעוּ au dite:idem שְׁמַעוּן Prouerb.5. & שְׁמַעִין Prouerb. 7. Tertio huiuſmodi inuenitur, זְרִיזוּ accingite, קְרִיבוּ appropinquate. Item עְרוּקוּ fugite.

Secundo hic meminiſſe oportet & in omnibus paſſi uis cõiugationibus,eorum quæ ſupra ſcripſimus in an notationibus præteriti paſſiui,nempe quod Tau paſ ſiua litera aliquãdo in aliam commutatur, & aliquan do per dages in prima radicali ſignat̃,præſertim ſi ini tialis illa litera fuerit una ex בַּרְטַת uel eis ſimilibus: imò inueni & aliјs literis id contingere: ut Prouerb.30. מִנַּטְלִין pro מִתְנַטְלִין eleuati, ſurrecti : & in ſecundo Thargum Eſter אִכְּתִיב pro אִתְכְּתִיב ſcriptum eſt,&c. Hinc eſt quod Chriſtus ſeruator noſter Marci 7.dice bat

Nota de Epheta. bat ad ſurdum illum & mutum hominem Chaldaice אֶפְּתַח Epphetah,qd' eſt, adaperire, apertus eſto, pro אִתְפְּתַח & non Hebraice תִפָּתַח Hippatheah. Nam omnia exemplaria, tam Græca quàm Latina conſtanter habēt effeta uel epheta,quod Chaldaicæ uoci longe ſimilius eſt quàm Hebraicæ. Dicendum quidem Chriſto erat integre אִתְפְּתַח uel אִתְפְּתַח (indifferētes enim ſunt æth & ith in Chaldaiſmo,ut אֶתְקַדַּשׁ ſanctificabor,idem אִיתְקַדַּשׁ) uerum frequētior modus eſt Tau literam in dages relegare, dum priorū literarum una initialis fuerit. Non credis lector, quantum negocij hæc dictio mihi fecerit iam ab octo annis uſque in iſtam horam. Videbam ſanè eam Hebraicam non eſſe,ſaltem in hoc loquendi modo,nec tantum in Chaldaiſmo promoueram,ut hanc paſſiuorum uerborum liceret dignoſcere uarietatem.

DE INFINITIVO KAL uerborum perfectorum.

INfinitiuus kal in actiua uoce & prima coniugatione,conſtituitur per literam mem, à fronte uerbo adiectam:& in paſſiua uoce per aleph à calce adiectam: recipitq́ꝫ tantum tres literas bachlam,uidelicet beth & lamed frequenter,caph rariſſime, mem uero nūquam ſine lamed. Nec inuenitur unquam purus infinitiuus ſine alio adiecto uerbo: ut מִמְסַר תִּמְסַר Tradendo trades: Iud.11. מִשְׁמַע שְׁמַע audiendo audiuit:1.reg.23.

Et in paſſ. אִתְקְטָלָא יִתְקְטַל occidẽdo occidet̃: 1. reg. 14.

FORMVLA INFINITIVI.

Act.	מְעַבַּר	לְמִיחְסַר	בְּמֶעְבַּר	בְּמֵעֲרַס
Act.	מִשְׁאַל	לְמִרְרַת	בְּמִימְסַר	בְּמִישְׁלַם
Paſſ.	אִתְבְּזָזָא	לְאִתְמַסְרָא	בְּאִתְכַּנְשָׁא	בְּאִתְרְגָמָא
Paſſ.	אִסְתַּלְקָא	לְאִשְׁתְּמָרָא	בְּאִשְׁתְּאָלָא	בְּאִתְרְבָא

Verbum אִתְפְּרַע uindicari, ſolum inueni carere aleph in infinitiuo. Notabis præterea q; inuenitur & alia infinitiui forma, deſinẽs ſcilicet in ות ut לְפוּם אִסְתַּלָּקוּת עֲנָנָא Dum tolleret̃ nubes: Num. 9. Et ibidẽ בְּאוֹרַכוּת עֲנָנָא עַל מַשְׁכְּנָא Dum tardaret nubes ſuper tabernaculum. Et Eſter 1. בְּמַלָּלוּתְהוֹן In loquendo eos. Item בְּ בְּקַטְלוּתְהוֹן Cum occiderent eos: & ſic de multis alijs exemplis, quæ paſſim in Chaldaiſmo occurrunt.

Mihi tamen uidet̃ ea potius nomina eſſe abſtracta, & non infinitiuos: & tunc ſic ueniunt reddenda priora exempla: Iuxta ablationẽ nubis. Et, In tardatione nubis ſuper tabernaculum: Iuxta occiſionem eorum, &c.

Secundo notandũ, q; infinitiuus quãdo recipit mem bachlam, ſemper habet cum eo literam lamed, reddendusq; uenit negatiue: ut Leui. 26. אִם לָא תְקַבְּלוּן לְמֵימְרִי. אֶתֵּן יַת שְׁמַיָּא תַּקִּיפִין כְּפַרְזְלָא מִלְּאַחָתָא מִטְרָא וְאַרְעָא תַּקִּיפָא כִּנְחָשָׁא מִלְּמֶעְבַּד פֵּירִין Hoc eſt: Si nõ obedieritis uerbo meo, dabo cœlos duros ut ferrum, ne demittant pluuiam: & terrã ſolidam ut æs, ne faciat fructus. Vbi duos negatiuos habes infinitiuos, primus nempe

מְלַאֲחָתָא eſt hiphil à נְחַת deſcendit,&c. Aliud exem plum תַּזְהַר יַתְהוֹן מִלְמֶחֱטֵי קֳדָמָי Monebis eos ne peccent coram me: Eze.33. Habes etiam Iſa.33. duo uel tria exempla. Sed hæc quæ adduximus ſufficiant.

DE FVTVRO KAL uerborum primi ordinis.

FVturum actiuæ uocis eandem quam infinitiuus, habet formationẽ, niſi quod à frõte recipit literas איתן hoc eſt, ſemper habet unam ex his tribus formis אֶשְׁכּוֹב dormiam, אֶבְחַר eligam, אֶרְחַם miſerebor. Vnde Prouerb.3. inuenies in uno & eodem paſuc ת תִּשְׁכַּב & תִּשְׁכּוֹב dormies. Nota etiam quod literæ æthan in hac coniugatione & ſua paſſiua uoce ſemper punctantur cum hirec, præter aleph, quod habet hirec uel ſægol: ut אִתְּבַר & אֶתְּבַר frangã: אִקְטִיל & אֶקְטוֹל occidam, &c.

FORMVLA FVTVRI KAL uerborum primi ordinis.

2. Perſona plur. com.	1. Perſona plur. com.	3. Perſona ſing. maſc.	2. Perſona ſing. maſc.	1. Perſona ſing. com.	
תִּרְחֲלוּן	נִיפְלַח	יִמְסַר	תִּשְׁמַע	אִתְּבַר	Act.
תִּשְׁבְּקוּן	נִרְכּוֹב	יִמְלוֹךְ	תִּשְׁכּוֹב	אֶרְחוֹט	Act.
תְּעַבְרוּן	נַעְבִיר	יַעְבִיר	תִּקְטִיל	אִקְטִיל	Act.
תִּקְטְלוּן	נִתְבַּע	יִשְׁמַע	תִּתְקַף	אִתְּבַר	Act.
תִּתְפָּרְקוּן	נִתְקְטִיל	יִתְקְטִיל	תִּתְבְּסַר	אִתְמְסַר	Paſſ.
תִּצְטַרְכוּן	נִתְּבַר	יִשְׁתְּמַע	תִּטָּמַר	אִשְׁתְּאִיל	Paſſ.

 Tertia perſo

3. Perſona plur. fœm.	2. Perſona plur. fœm.	3 Perſona ſing. fœm.	2. Perſona ſing. fœm.	3. Perſona plur. maſ.	Nomina cõiugat.
יתקפן	תשבחון	תסבע	תקטרין	ימלחון	Act.
יחרבן	תמררון	תקטיל	תבנשין	יתקעון	Act.
ימסרן	תשבקון	תשבוב	תסמרין	יעברון	Act.
ישמען	תשמעון	תשמע	תקטלין	ימסרון	Act.
יתבנשן	תתקטלון	תתמסר	תתבעין	יתמסרון	Paſſ.
ישתמען	תזדרעון	תצטבך	תשתמעין	ישתניקון	Paſſ.

Notandum primo: Quando prima radicalis litera eſt gutturalis, puncta nõnihil uariant à communi forma: ut אעביר faciam, תעבר facies, יערוק fugiet, יעיבר tranſibit, נערוק fugiemus, תעירקון & תערקון fugietis, יערעון occurrent, יעירקון fugient, &c. Secundo aduertendum quod prima perſona ſing. paſſiua prorſus non differt in punctis à tertia perſona ſingul. maſcul. præteriti perfecti, præſertim quando augmẽtum את à fronte habet hirec: ut אתמסר traditus eſt, & tradar: איתקדש ſanctificatus eſt & ſanctificabor. Tertio ſciendum, quod tranſlatores aliqui Chaldaici, præſertim is qui Salomonis prouerbia Thargumiſſauit, plerunq; loco iod æthan utuntur litera nun: ut נ נמליל loquetur: Prouerb. 18. נתפסיק exterminabit: cap. 10. נינטרן cuſtodient mulieres: נשבקונך deſerent te: Prouerb. 3. Et ſic de alijs multis. Quarto notabis, quod tertia pluralis fœminina aliquando à fronte habet Tau æthan, & aliquando iod, frequentius tamẽ iod

iod: ut תְּסַמֹּרְן accingēt: Pſal. 65. Et in paſſiuo תִּתְמַסְקָן muteſcant: Pſal. 31. &c. Hæc de prima coniugatione dicta ſufficiant.

CONIVGATIO SECVNDA quam piel uocant, uerborū primi ord.

SEcundam coniugationem uocamus Hebraico nomine piel, quæ Chal. paël uel pail uocari poſſet: & habet mediā radicalem literam ſemper dageſſatam, niſi quum Res uel gutturales fuerint ainpoal, tunc em̄ præcedit eas kamez uel alia uox magna loco puncti dages: ut צֵרִית purgauit, זֵרִיז accinxit: de quo paulo poſt fuſius ſcribam. Cæterū quantum attinet ad ſignificandi modum, notabis ꝙ uerba quæ in kal ſunt neutra, in hac cōiugat. fiunt tranſitiua. Exempla: In prima coniugatione dicitur וּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוּרָא דְסִינָי Et aſcendit Moſes in montē Sinai: Exo. 34. Et in hac coniugatione אֲסַלֵּק שְׁכִינְתִּי מִבֵּינָךְ Auferam ſeu ſuſtollam diuinitatem meam de medio tui: Exo. 33. Sic זְבַן in prima cōiugatione ſignificat emere, & זַבֵּן in iſta, uendere. Inuenitur tamen יַבִּישׁ Ioëlis 1. pro areſcere in neutro genere: & Nahum 1. pro exiccare in actiua ſignificatione. Sic קַבִּיל obediuit, מַלִּיל loquutus eſt, הַלִּיךְ abijt, & alia multa uerba huius coniugationis licet inuenire, quæ abſolutam habent ſignificationem. Sed ſubiungamus nunc formulam cōiugandi præteritum perfectum.

FORMA PRAETERITI PIEL.

2. Pluralis Maſcul.	3. Pluralis Commu.	1. Singularis Commu.	2. Singularis Maſcu.	3. Singu. Maſcul.	
תקיפתון	פליגו	קדישית	גדיפתא	קדיש	Act.
מללתון	חליבו	מלילית	מללתא	קבל	Act.
דברתון	שבחו	דברית	דברתא	שבח	Act.
אתקדשתון	אתכברו	אתפסירית	אתחבלתא	אתקדש	Paſſ.
אשתבחתון	אורבנו	אידברות	אידברתא	אתחלת	Paſſ.

2. Pluralis Fœminina.	2. Singularis Fœminina.	3. Singula. Fœminina.	1. Pluralis Commu.	
פסירתין	חבילת	זמינת	כדיבנא	Act.
גדיפתין	מלילת	חבילת	קבלנא	Act.
שבחתין	סברת	סברת	שבחנא	Act.
אתחברתין	אתחברת	אתבדרא	אתבדרנא	Paſſ.
אדברתין	אשתבחת	אדברת	אידברנא	Paſſ.

Notandum primo, quādo ultima radicalis eſt gutturalis uel Res litera, ſecunda ſyllaba non terminatur in iod hirec uel zere, ſed in patha: ut סבר ſuſtinuit, חבר compoſuit, שבח laudauit, &c. Secundo ſciendum, quod ea quæ ſupra in kal notauimus de ſecunda præteriti perſona, hic quoq; habent locum: ut את חכימת Tu noſti, o domine: Pſal. 40. & Prouer. 9. Et in prima perſona שבחת laudaui, zere pro Iod hirec: Daniel. 4. Inuenitur etiam in prima plurali סבירנא ſperauimus: Pſal. 33. Notandum præterea tria eſſe in hac coniugatiōe uerba, quæ loco kamez inueniunt́ habere perpetuo

petuo uocem magnã: nempe שֵׁיזֵיב ſaluauit, סוֹבַר ſperauit, ſuſtinuit (quod tamen aliquando abiecto Vau recipit dages) & חֵימִין credidit. Inuenitur quoq; אוֹחַר tardauit. Quæ hoc modo coniugabis in præt. actiuo.

שֵׁיזֵיב שֵׁיזַבְתָּא שֵׁיזְבִית שֵׁיזְבוּ שֵׁיזַבְתּוּן נָא

סוֹבַר אוֹחַרְתָּא אוֹחָרִית סוֹבָרוּ סוֹבַרְתּוּן נָא

חֵימִין חֵימַנְתָּא חֵימְנִית חֵימְנוּ הֵימַנְתּוּן נָא

In paſſiuo.

אִשְׁתֵּיזֵיב אִשְׁתֵּיזַבְתָּא אִשְׁתֵּיזְבִית אִשְׁתֵּיזִיבוּ תּוּן נָא

Quando autẽ media radicalis eſt Res uel una ex gutturalibus, dages abſcõditur in uoce magna, nempe in kamez uel zere poſito ſub pepoal: ut מָרַע ægrotauit: Eze. 37. בָּרֵיךְ benedixit, סָרַב renuit, סָאֵיב ꝓphanauit.

PARTICIPIVM PRAESENS.

Pluralis fœminina.	Singularis fœminina.	Pluralis maſculina.	Singularis maſculina.	
מְמַלְלָן	מְמַלְלָא	מְמַלְלִין	מְקַבֵּיל	Act.
מְהַלְכָן	מְהַלְכָא	מְשַׁלְחִין	מְהַלֵּיךְ	Act.
מְכַדְּרָן	מְצַוְּחָא	מְגַבְּרִין	מְכַדַּר	Act.
מְשֵׁיזְבָן	מְשֵׁיזְבָא	מְשֵׁיזְבִין	מְשֵׁיזֵיב	Act.
מְאוֹחֲרָן	מְסוֹבְרָא	מְאוֹחֲרִין	מְסוֹבַר	Act.
מְהֵימְנָן	מְהֵימְנָא	מְהֵימְנִין	מְהֵימִין	Act.
מְחַרְשָׁן	מְבָרְכָא	מְצָרְפִין	מְמָרַע	Act.
מִתְכַּוְּנָן	מִתְעַסְּקָא	מִתְקַבְּלִין	מִתְקַבֵּל	Paſſ.
מִשְׁתַּבְּחָן	מִתְחַבְּרָא	מִתְכַּבְּרִין	מִשְׁתַּבַּח	Paſſ.
מִשְׁתֵּיזְבָן	מִשְׁתֵּיזְבָא	מִשְׁתֵּיזְבִין	מִשְׁתֵּיזֵיב	Paſſ.

Inuenitur

Inuenitur etiam in actiua uoce סוֹבְרִין ſperantes,& רַבְּרִין offerentes: & in paſſiua uoce אִשְׁתַּבְּחַן laudate ſeu commendate: Pſal. 78. Eſt etiam aliud uerbum huius ordinis & coniugationis,nempe שְׁלַח fatigatus eſt,quod ſic format benoni מְשַׁלְחַי feſſus: Iſa. 29. מ מְשַׁלְחַיָא feſſa: Ier. 31. Plur. מְשַׁלְחִין & מְשַׁלְחַן Iud. 8.

DE PARTICIPIO PRAE-terito ſiue paul,ut Hebr.uocant.

PArticipium præteritum ſiue paul ferè nullum diſcrimen habet à participio præſenti, ut plerunque non niſi ex ſenſu ipſo unum ab alio diſcerni poſſit: ut מְבַרְכָא אַרְעָא Benedicta terra: Deut. 33. קְבוּרַן מְתַקְנַן Sepulchra parata: Iob 17. מְכַפְּתִין Ligati: Danielis 3. עַמָּא מְבַדַּר וּמִתְפְּרַשׁ Populus diſperſus & diſſipatus: Eſter 3. Idem uerbum habes Amos 5. in Benoni: ut מְבַדַּר ſpargens. Sic מְשֵׁיזֵיב ſaluans: Eccleſ. 9. & ſaluatus: Num. 21. Item מְשַׁבַּח idem quod מְהֻלָּל Hebraice, laudabilis, laudatus: Pſal. 113. Ne tamen in dubium ſenſum hoc participium accipi poſſit, adijcitur ei plerunque uerbum fuit, dum pro paul ſeruit: ut קְבוּרְתָּא ה הֲוַת מְזַמְּנָא Sepulchrum fuit paratum: Eccleſ. 6.

Vtuntur etiam aliquando pro eo participio præſenti paſſiuæ uocis: ut מְמַנַּן & מִתְמַנַּן cõſtituti: Eſter 9. Sic מְכַסְיָא per abſconſionem Tau in Caph, pro מְכַסְיָא operta, uelata. Et מִזְדַּבַּן uendibilis, uenditus: Gen. 42. His præmiſſis, ſubijciamus nunc formulam.

Forma

FORMA HAPAVL IN PIEL.

Pluralis fœminina.	Singularis fœminina.	Pluralis maſculina.	Singularis maſculina.	
מְבַדְּרָן	מְשַׁגְּרָא	מְבַדְּרִין	מְתַקַּן	Act.
מְגַלְּהַן	מְסַגְּפָא	מְבַזְּעִין	מְטַלַּל	Act.
מְסַאֲבַן	מְתָרְבָא	מְבָרְבִין	מְסָאַב	Act.
מְשֵׁיזְבַן	מְשֵׁיזְבָא	מְשֵׁיזְבִין	מְשֵׁיזֵב	Act.

Habet etiã aliquãdo mem ſcheua pro hirec: ut מְזַמְּנִין parati,in Thar.Hieroſol. Sic מְטַרְפָא רוּחֵיהּ Cõturbatus ſpiritus eius: Gen.41. Et סוּסְיָא מְתַקַּן Equus paratus: Prouer.21. Item Eze.18. indifferenter inueniť אוֹרְחַת מְפַרְשַׁן & אוֹרְחַת מַפְרְשַׁן uiæ tritæ & complanatæ. Sic Pſal. 34. אִיבְּרָא מַתְבְּרָא membrum confractum.

DE IMPERATIVO PIEL.

IMpatiuus in maſ.gen.nõ habet diſcrimẽ aliquod à præterito : in fœmin.autem dignoſci poteſt à finali terminatione, id quod ſubiecta manifeſtat tabella.

Pluralis fœminina.	Singularis fœminina.	Pluralis maſculina.	Singularis maſculina.	
קַבִּלְנָא	קַבִּילִי	פַּקִּירוּ	מַלִּיל	Act.
שַׁלַּחְנָא	שַׁבַּחִי	שַׁלְּחוּ	שַׁדַּר	Act.
שֵׁיזֵבְנָא	שֵׁיזֵבִי	שֵׁיזֵבוּ	שֵׁיזֵב	Act.
סוֹבַרְנָא	חַיְמִינִי	סוֹבָרוּ	חַיְמִין	Act.
אִתְפַּקַּרְנָא	אִתְחַבְּלִי	אִתְחַכְּמוּ	אִתְחַבִּיל	Paſſ.
אִשְׁתֵּיזֵבְנָא	אִתְמַרְעִי	אִשְׁתֵּיזְבוּ	אִתְמְרַע	Paſſ.

Inuenitur etiam ſæpe רַבָּרוּ accipite, & quieſcente da-

ges in kamez, דַּבָּרוּ cuius ſingulare eſt דַּבַּר duc, &c.

DE INFINITIVO PIEL.

HIc infinitiuus à fronte nullũ habet augmentum, ſed tantum à calce recipit literam aleph, ſiue habeat literas bachlam ſiue non: Exempla.

בְּשַׁבָּחָא	לְמַלָּלָא	שַׁלָּחָא	Act.
בְּחַסָּרָא	לְקַבָּלָא	רַחָמָא	Act.
בְּסוֹבָרָא	לְשֵׁיזָבָא	שֵׁיזְבָא	Act.
בְּהֵימָנָא	לְבָרָכָא	תָּרָכָא	Act.
בְּאִתְחַבָּלָא	לְאִשְׁתֵּיזָבָא	אִתְרָכָא	Paſſ.

Caret etiam aliquãdo hic modus paragoge aleph, ut שַׁלַּח mittendo: & in paſſiuo, לְאִשְׁתַּמַּר ut cuſtodiať, &c.

DE FVTVRO PIEL.

FVturum formatur ſola additione literarum איתן ad præteritũ, niſi ꝙ in paſſ. tau antecedit pepoal.

FORMVLA FVTVRI PIEL.

2. Perſona plur. maſ.	1. Perſona plur. com.	3. Perſona ſing. maſ.	2. Perſona ſing. maſ.	1. Perſona ſing. com.	
תְּקַבְּלוּן	נְמַשֵּׁשׁ	יְמַלֵּל	תְּקַבֵּל	אֲמַלֵּל	Act.
תְּהֵימְנוּן	נְהֵימִין	יְתָרֵיךְ	תְּהֵימִין	אִיבַּטֵּל	Act.
תְּטָרְפוּן	נְכוֹבַר	יְקָרֵב	תְּטָרֵת	אֲזוֹבַר	Act.
תְּבַדְּרוּן	נְשַׁבַּח	יְרַבֵּת	תְּדַבַּר	אֲבַדַּר	Act.
תְּשֵׁיזְבוּן	נְשֵׁיזֵיב	יְסוֹבַר	תְּשֵׁיזֵב	אֲשֵׁיזֵב	Act.
תִּתְחַבְּלוּן	נִתְקַדַּשׁ	יִתְמַלַּל	תִּתְחַבַּל	אִתְמַלַּל	Paſſ.
תִּתְפַּלְּגוּן	נִתְקַדַּשׁ	יִתְפַּלַּג	תִּתְקַדַּשׁ	אִתְקַדִּישׁ	Paſſ.
תִּצְטָרְכוּן	נִזְרַבֵּן	יִשְׁתֵּיזַב	תִּשְׁתַּבַּח	אִישְׁתֵּיזַב	Paſſ.

3. perſona

3. Perſona plur. fœm.	2. Perſona plur. fœm.	3. Perſona ſing. fœm.	2. Perſona ſing. fœm.	3. Perſona plur. maſ.	
יְמַלְּלָן	תְּקַבְּלָן	תְּקַבֵּל	תְּמַלְּלִין	יְגַמְּרוּן	Act.
יְבָרְכָן	תְּהֵימְנָן	תְּהֵימִין	תְּהֵימְנִין	יְתָרְכוּן	Act,
יְבַדְּרָן	תְּרַדְּפָן	תְּרַבַּר	תְּבַדְּרִין	יְרַדְּפוּן	Act.
יְסוֹבְרָן	תְּסוֹבְרָן	תְּסוֹבַר	תְּסוֹבְרִין	יְהֵימְנוּן	Act.
יְשַׁבְּחָן	תְּרַבְּרָן	תְּשַׁבַּח	תְּשַׁבְּחִין	יְסוֹבְרוּן	Act.
יִתְקַבְּלָן	תִּתְחַבְּלָן	תִּתְקַבַּל	תִּתְקַרְשִׁין	יִתְקַבְּלוּן	Paſſ.
יְזוֹרְבְנָן	תְּזוֹרְבְנָן	תְּזוֹרְבַן	תְּזוֹרַבְנִין	יְזוֹרַבְנוּן	Paſſ.
יִשְׁתֵּזְבָן	תִּבָּטְלָן	תִּשְׁתֵּיזֵב	תִּבַּטִּילִין	יִשְׁתֵּזְבוּן	Paſſ.

Inuenitur etiam ſæpe ſub aleph in actiua uoce hirec uel zere, ut אִתְקֵן firmabo, אִיבַּר accipiam, אֵבַדֵּר diſperdam, אֵיסוֹבַר ſuſtentabo, &c.

DE HIPHIL TERTIA CONiugatione uerborum perfectorum.

QVando Chaldæi facere uolunt uerbum Hiphil, præponunt radici Kal literam Aleph pathah ſignatam, in hunc modum: à תְּקִיף fortis fuit, dices אַתְקִיף fortificauit, אַחֲרִיב deſolauit: & quando ultima eſt gutturalis uel Res, אַצְמַח produxit, fecit germinare, אַשְׁאַר reliquit, reſiduum fecit, אַצְנַע & אַצְנִיעַ repoſuit. In Daniele tamen & Ezra inuenitur plerunque augmentum He, more Hebræorum, loco aleph: ut הַשְׁפֵּל humiliauit: Daniel. quinto. Sic הַנְפֵּק eduxit: Ezræ quinto.

Sunt autem uerba huius coniugationis plerunq; tran ſitiua ,præſertimſi à kal deriuentur, ſicut & uerba piel. Et ſæpe contingit idem uerbum in piel & hiphil tranſi tiuum inueniri:ut קַדִּישׁ conſecrauit,& אַקְדִּישׁ ſancti ficauit: Pſal.26. Sic אַדְבַּר & דַּבַּר duxit: Amos. 2. Cæterum paſſiuum huius non differre uidetur à paſſi uo kal: ut ab אַשְׁכַּח inuenit,perpetuo inuenit אִשְׁתְּכַח inuentus eſt: Eſter 2. Sic ab אַצְנִיעַ repoſuit, אִצְּטְנַע repoſitus eſt: Eccleſ. 9. Solū in Daniele inueni הָתְקְנַת paratus ſum: capite 4.Et הֻנְחַת depoſitus eſt: capit. 5. more Hebraico. Inueni quoq; unum ex perfectorum uerborū numero,némpe חֲסַךְ quod in Hiphil abijcit ſeu commutat literam he in aleph: ut אַסְבְּתָא pro א אַחֲסַבְתָּא uerſaſti: Pſal. 41. Poſſet tamen iuxta formā aliorum ordinum proprium hic formari Hophal, in hunc modum: אִתַּתְקִית apprehenſus eſt, אִתַּתְקִינְתָּא paratus fuiſti, אִתַּסְהִידִית teſtimonio conuictus ſum, אִתַּרְבִּיקוּ applicati ſunt.&c.

FORMA PRAETERITI perfecti Hiphil.

2. Perſona plur.maſ.	3. Perſona plur.com.	1. Perſona ſing.com.	2. Perſona ſing.maſ.	3. Perſona ſing.maſ.	
אַרְחִיקְתּוּן	אַרְבִּיקוּ	אַסְהִידִית	אַתְקֵינְתָּא	אַתְקִית	Act.
אַעְבַּרְתּוּן	אַשְׁבְּחוּ	אַשְׁמָעִית	אַעֲבַרְתָּא	אַמְטַר	Act.
אַחֲסִינְתּוּן	אַחְסִינוּ	אַמְאִיבִית	אַחֲרִיבְתָּא	אַחֲרִיב	Act.
אִתְרְלִיקְתּוּן	אִשְׁתַּבְּחוּ	אִשְׁתְּאַרִית	אִתְלְבִישְׁתָּא	אִשְׁתְּכַח	Paſſ.

2.perſona

2. Perſona plur.fœm.	2. perſona ſing.fœm.	3. Perſona ſing.fœm.	1. Perſona plur.com.	
אַסְעַרְתִּין	אַתְקַנְתְּ	אַלְבִּישַׁת	אַתְקֵינְנָא	Act.
אַסְחִירְתִּין	אַסְעַרְתְּ	אַרְגֵּזַת	אַשְׁאַרְנָא	Act.
אַעֲבַרְתִּין	אַחֲזַרְתְּ	אַחֲרִיבַת	אַחֲזַרְנָא	Act.
אִשְׁתַּבַּחְתִּין	אִשְׁתַּאַרְתְּ	אִשְׁתַּבְּחַתָא	אִשְׁתַּאַרְנָא	Paſſ.

Inuenitur etiam אַלְבִּישַׁת pro אַלְבִּישְׁתָּא induiſti,de quo ſupra in kal mentionem fecimus.

DE PARTICIPIO PRAE- ſenti Hiphil.

NOn differt hoc participium â Benoni illo quod Hebr.in Hiphil habent, niſi quando ultima eſt gutturalis,uel formam gutturalium ſeruans.

Exempla.

Plurale fœmininū.	Singulare fœmininū.	Plurale maſculinū.	Singulare maſculinū.	
מַרְחִיקָן	מַלְבִּישָׁא	מַתְקִינִין	מַדְלִיק	Act.
מַסְעֲרָן	מַשְׁבְּחָא	מַרְגְּזִין	מַצְלַח	Act.

Participium paſſiuum plerunq; idem eſt cum paſſiuo kal:ut מִתְלְבִישׁ indutus. Inuenit' etiā in propria forma ſic: מַיָּא מִתְאַשְׁרִין Aquæ effuſæ: 2. Regum 14.

DE PARTICIPIO PRAETERITO.

PAruum admodum diſcrimen eſt, ſi modo ullum eſt, inter paul huius coniugationis, & paul ipſius piel, id quod ex ſequentibus exemplis aduerti poteſt: Nam ab אַתְקִין parauit,fit מְתַקַּין paratus:& in piel à

תַּקֵּין direxit, dicimus מְתַקַּן directus. Sic ab אַרְחִיק remouit, formabis paul מְרַחַק abiectus. Item ab א אַנְצִיב plantauit, inuenitur מְנַצְבָא plantata: Iere.4. Non igitur aliud uidetur eſſe inter hæc duo peulim diſcrimen, quàm quod in piel, ſecundum exigentiam illius coniugationis, dages poni conſueuit.

DE IMPERATIVO HIPHIL.

IMperatiuus iſte à præterito perfecto prorſus in nullo differt, ſaltem in ſingulari maſculino.

Plurale fœmininũ.	Singulare fœmininũ.	Plurale maſculinũ.	Singulare maſculinũ.	
אַתְקַפְנָא	אַתְקִינִי	אַרְכִּינוּ	אַתְקִין	Act.
אִתְרְגַזְנָא	אִתְרְלִיקִי	אִתְלְבִישׁוּ	אִשְׁתְּבַח	Paſſ.

DE INFINITIVO HIPHIL.

INfinitiuus quoq; non differt à præterito, niſi quod à calce ſemper habet paragogen aleph: ut

בְּאַשְׁמָעָא	לְאַהֲרָא	אַסְחָרָא	Act.
בְּאַקְטָרָא	לְאַשְׁבָּחָא	אַבְרָעָא	Act.

DE FVTVRO HIPHIL.

FVturi prima perſona ſingularis non differt à tertia perſona ſingulari præteriti: ut אַקְדִּישׁ ſanctificauit & ſanctificabo. Cæteræ uero perſonæ recipiunt loco aleph reliquas æthan literas.

Futurum Hophal nõ differt à futuro kal uel piel, ideo neglexim us hic de ipſo adijcere exempla.

Forma

FORMA FVTVRI HIPHIL.

2. Perſona plur. maſc.	1. Perſona plur.com.	3. Perſona ſing.maſc.	2. Perſona ſing.maſ.	1. Perſona ſing.com.	
תַּרְחִיקוּן	נַסְחִיר	יַתְקִין	תַּרְחִיס	אַרְבִּיס	Act.
תַּמְטִירוּן	נַצְלַח	יַצְבַּע	תַּשְׁפַּח	אַשְׁמַע	Act.

3. Perſona plur.fœm	2. Perſona plur.fœm.	3. Perſona ſing.fœm.	2. Perſona ſing.fœm.	3. Perſona plur.maſc.	
יַרְחִיקָן	תַּלְבִּישָׁן	תַּתְקִין	תַּצְלִיחִי	יַקְרִישׁוּן	Act.
יַרְבִּיקָן	תַּצְבִּיעָן	תַּשְׁמַע	תַּשְׁמִיעִי	יַלְבִּישׁוּן	Act.

DE SECVNDO VERBORVM ORDINE, quorum ſcilicet prima litera radicalis eſt nun.

VErba huius 2. ordinis habẽt quoq; tres has coniug. kal, piel, & hiphil, tam & ſi rarius in piel inueniantur. In kal plerunque ſunt neutra, & in aliјs duabus cõiugat. tranſitiua: ut נְפַק egreſſus eſt: אַפֵּק eduxit, &c.

PRAETERITVM KAL ET PIEL.

2. Pluralis Maſcul.	3. Pluralis Commu.	1. Singularis Commu.	2. Singularis Maſcu.	3. Singu. Maſcul.	
נַחֲתּוּן	נַחֲתוּ	נַחֲתִית	נַחֲתְתָּא	נָחִית	Poal.
נְפַקְתּוּן	נְטַרוּ	נְטַלִית	נְטַרְתָּא	נְפַק	Poal.
נְצִיבְתּוּן	נְגִירוּ	נְסִיבִית	נְצִיבְתָּא	נְסִיב	Poal.
אִתְנַגַּרְתּוּן	אִתְנַצְּחוּ	אִתְנְגִיבִית	אִתְנְגַבְתָּא	אִתְנְצַח	niph.
נַבֵּלְתּוּן	נַגַּרוּ	נַסִּיבִית	נַפֵּסְתָּא	נַגַּר	Piel.
אִתְנַבַּלְתּוּן	אִתְנַגְּפוּ	אִתְנַסִּיבִית	אִתְנַגַּרְתָּא	אִתְנַגַּת	Pual.

2. perſona

2. Perſona plur. fœm.	2. Perſona ſing. fœm.	3. Perſona ſing. fœm.	1. Perſona plur. com.	
נחתתין	נחתת	נחתת	נחתנא	Poal.
נתבתין	נקשת	נפלת	נפלנא	Poal.
נגירתין	נציבת	נסיבת	נסיבנא	Poal.
אתנטרתין	אתנגרת	אתנצחת	אתנצחנא	Niph.
נגרתין	נפסת	נסיבת	נשיקנא	Piel.
אתנגפתין	אתנבלת	אתנשיקת	אתנסיבנא	Pual.

Inuenitur etiam in prima perſona ſingulari נחתית deſcendi:& hoc modo in ſecũda perſona poſſet quoq; dici נחתתא deſcendiſti,&c. Item in tertia plurali fœminini generis נפקא egreſſæ ſunt: Exod.15. de quo ſupra quoq; mentionem fecimus.

DE PARTICIPIO PRAESENTI.

PArticipium præſens huius ordinis nullum diſcrimen habet à Benoni uerborum perfectorum: ut

Plurale fœmininũ.	Singulare fœmininũ.	Plurale maſculinũ.	Singulare maſculinũ.	
נחתן	נחתא	נחתין	נחת	Act.
נגרן	נטירא	נסבין	נטיר	Act.
נפלן	נפקא	נטלין	נטיל	Act.
מתנטרן	מתנטלא	מתנגבין	מתנצח	Paſſ.
מנשקן	מנפסא	מנבלין	מנגת	Piel.
מתנשקן	מתנפסא	מתנבלין	מתנגת	Pual.

Inuenitur etiam מנטלין pro מתנטלין id eſt erecti: Prouerb.30. Tau ſcilicet in dages abſcondito.

Formula

FORMVLA PAVL.

Plurale fœmininũ.	Singulare fœmininũ.	Plurale maſculinũ.	Singulare maſculinũ.	
נְטִירַן	נְעִירָא	נְטִירִין	נָטִיר	Poal.
נְצִיבַן	נְסִיבָא	נְסִיבִין	נְצִיב	Poal.
מְנַטְּלָן	מְנַצְּבָא	מְנַטְּרִין	מְנַטַּר	Piel.

Proinde Eccleſiaſtis nono capit. inuenitur etiam נַטְרִין cuſtoditi, pro נְטִירִין &c.

DE IMPERATIVO.

HActenus huius ordinis uerba de ſua integritate nihil amiſerunt: in ſequentibus uero tribus modis nonnunquam defectum patiuntur in nun prima radicali, præſertim in coniugatione kal. Et quemadmodum uerba perfecta in imperatiuo & futuro aliquando deſinunt in patha, & aliquando in ſurec: ita quoque fit in his defectiuis uerbis: Exempla.

Pluralis fœm.	Singularis fœm.	Pluralis maſc.	Singularis maſc.	Nomina cõiugat.
טוּלְנָא	טוּלִי	פּוּקוּ	הוּת	Poal.
סַבְנָא	סְבִי	סְבוּ	טַר	Poal.
אִתְנַטַּרְנָא	אִתְנַסְבִי	אִתְנַטְלוּ	אִתְנְטַר	Niph.
נַגִּיפְנָא	נַשִּׁיקִי	נַגִּיפוּ	נַשִּׁיק	Piel.
אִתְנַגַּפְנָא	אִתְנַשְּׁקִי	אִתְנַגְּפוּ	אִתְנַטַּל	Pual.

A uerbo נְסִיב aliquando etiam dicitur in plurali maſ. סִיבוּ accipite: Exodi 5. & aliquando סוּבוּ Deut. 31.

DE INFINITVO.

IN hoc modo uerba aliquando integra ueniunt, ut לְמִנְפַּל ad cadendum : Eccleſ. 11. ſed frequentius cū defectu:ut מִיתַּן נִתַּן dando dabimus: Iud. 8. Et יִפּוֹק מִיפַּק Egredietur egrediendo : Iud. 11.

FORMVLA INFINITIVI.

Poal.	מֵיחַת	לְמֵיחַת	בְּמִיפַּל	בְּמִיטַּר
Poal.	מִיפַּק	לְמִינְצַב	בְּמִינְזַק	בְּמִיפַּל
Niph.	אִתְנַפְּקָא	לְאִתְנַסְּבָא	בְּאִתְנַטְּרָא	בְּאִתְנַפְּקָא
Piel.	נַגְּפָא	לְנַשָּׁקָא	בְּנַבְּלָא	בְּנַפָּסָא

In pual nullum inueni exemplum : poteſt tamen formari ad exemplar perfectorum.

DE FVTVRO.

FVturum in kal aliquando retinet literam nun, ut אֶנְטוֹר cuſtodiam: Pſal. 39. תִּנְדַּר uouebis : Eccleſ. 5. cap. ſed frequentius eam abijcit:ut אֶטּוֹר cuſtodiam: Pſal. 89. & תִּידַּר uouebis:etiam Eccleſ. 5.

FORMVLA FVTVRI.

	1. Perſona ſing.com.	2. Perſona ſing.maſ.	3. Perſona ſing.maſ.	1. Perſona plur.com.	2. Perſona plur.maſ.
Poal.	אֲהוּת	תֵּיחוּת	יֵיחוּת	נֵהוּת	תֵּחֲתוּן
Poal.	אֶיסַּק	תִּיטַּר	יִסַּב	נִיתַּן	תִּתְּנוּן
Poal.	אֶנְטוֹר	תִּנְדַּר	יִנְטַּר	נִנְטַּר	תִּנְטְלוּן
Niphal.	אֶתְנַטַּל	תִּתְנְטַר	יִתְנְסִיב	נִתְנְטַר	תִּתְנַסְבוּן
Piel.	אֲנַסִּיךְ	תְּנַבֵּל	יְנַגֵּת	נְנַגֵּת	תְּנַסְּבוּן
Pual.	אֶתְנַסִּיךְ	תִּתְנַבֵּל	יִתְנַגַּת	נִתְנַגַּת	תִּתְנַסְּבוּן

3. perſona

3. Perſona plur. fœm.	2. Perſona plur. fœm.	3. Perſona ſing. fœm.	2. Perſona ſing. fœm.	3. Perſona. plur. maſ.	
יַהֲתָן	תַּהֲתָן	תַּחוּת	תֵּיחֲתִין	יְחֲהוּן	Poal.
יִשְּׁרָן	תִּטְּלָן	תִּיסַּק	תִּיסְּקִין	יִשְּׁרוּן	Poal.
יִנְצְּפָן	תִּינְטְרָן	תִּנְטַר	תִּנְדְּרִין	יִנְטְרוּן	Poal.
יִתְנַסְבַן	תִּתְנַסְבַן	תִּתְנְטַר	אִתְנַטְלִין	יִתְנַסְבוּן	niph.
יְנַשְּׁקָן	תְּנַשְּׁקָן	תְּנַבֵּל	תְּנַסְּבִין	יְנַסְּבוּן	Piel.
יִתְנַפְּסָן	תִּתְנַגְּפָן	תִּתְנַבֵּל	תִּתְנַסְּבִין	יִתְנַסְּבוּן	Pual.

CONIVGATIO TERTIA VERBOrum ſecundi ordinis, uidelicet Hiphil.

COniugatio Hiphil in defectiuis Nun, habet à fronte uerborum augmentum conſuetum aleph, deficitq́ ut in plurimum nun pepoal, licet etiam aliquando remaneat: ut à נְסַק aſcendit, dicitur in Hiphil, אַסִּיק יַת אֲרוֹנָא Adduxit arcam: 2. Regum 6. Et à נְהַר luxit, fit אַנְהַר illuſtrauit. Inuenitur etiam aliquando litera He pro aleph more Hebræorum: ut ab נְעַל ingreſſus eſt, uenit הַנְעֵל introduxit: Eſter 5. Sic הַנְפֵּק eduxit: Ezræ 5. In Hophal quoq́ aliquando deficit nun pepoal: ut אִיתְּחַת demiſſus eſt: Gen. 39. & aliquando non deficit: ut הֻנְחַת depoſitus eſt: Danielis quinto cap.

Sequitur exemplar coniugationis præteriti.

2. Perſona plur.maſ.	3. Perſona Plur.com.	1. Perſona ſing.com.	2. Perſona ſing.maſ.	3. Perſona ſing.maſ.	
אחיתתון	אחיתו	אחיתית	אחיתתא	אחת	Act.
אסיקתון	אפסו	אפסית	אסיקתא	אפס	Act.
אנהרתון	אנציבו	אנזיקית	אנהרתא	אנציב	Act.
אתפסקתון	אתחתו	אתפסקית	אתפסקתא	איתחת	Paſſ.

2. Perſona plur.fœm.	2. Perſona ſing.fœm.	3. Perſona ſing.fœm	1. Perſona plur.com.	
אחיתתין	אחיתת	אחיתת	אחיתנא	Act.
אפילתין	אסיקת	אפסת	אפסקנא	Act.
אנזיקתין	אנהרת	אנציבת	אנזיקנא	Act.
אתפסקתין	אתפסקת	איתחתת	אתפסקנא	Paſſ.

Inuenitur etiam pſalmo 78. אוחית demiſit à uerbo נחת descendit, niſi dicere uelis נחת & יחת idem ſignificare, ſicut in ſimili caſu גרע & ירע eiuſdem inueniuntur ſignificati.

FORMA PARTICIPII PRAESENTIS.

Pluralis fœminina.	Snigularis fœminina.	Pluralis maſculina.	Singularis maſculina.	
מחתן	מחתא	מחתין	מחית	Act.
מסקן	מסקא	מסקין	מסיק	Act.
מתפסקן	מיתפסקא	מתחתין	מיתחת	Paſſ.

Inuenitur etiam Pſalmo trigeſimo octauo איתחתן infixæ ſiue demerſæ, niſi malueris eſſe tertiam perſonam pluralem fœminini generis.

De participio

DE PARTICIPIO PRAETERITO.

IN paul nullũ inueni huius ordinis & cõiugationis exemplũ,niſi illđ' Ier.4. מְנַצְּבָא plantata,tibi uideatur à uerbo Hiphil אַנְצִיב plantauit,deriuari. Sic ab אַפִּיק poſſet formari מַפִּיק eductus, quod tamen etiã pro benoni accipitur.

DE IMPERATIVO.

IMperatiuus in maſculino genere non diſcordat à præterito perfecto,ut patet in hac formula.

Plurale fœmininũ.	Singulare fœmininũ.	Plurale maſcul.	Singulare maſculinũ.	
אחיתנא	אחיתי	אחיתו	אחית	Act.
אפילנא	אפילי	אסיקו	אפיק	Act.
אתפלנא	אתפלי	אתפסקו	אתפיק	Paſſ.

EXEMPLAR INFINITIVI.

באחתא	לאפקא	אסקא	Act.
באנציבא	לאנזקא	אנחרא	Act.
באיתפלא	לאתפסקא	אתפסקא	Paſſ.

DE FVTVRO.

FVturi prima perſona ſingularis non differt à tertia præteriti perfecti,ut

2. Perſona plur. maſ.	1. Perſona plur.com.	3. Perſona ſing. maſc.	2. Perſona ſing.maſc.	1. Perſona ſing. com.	
תחתון	נחית	יחית	תחית	אחית	Act.
תסקון	נפיק	יפיל	תסיק	אפיק	Act.
תתפלון	נתפק	יתסיק	תתסק	אתפק	Paſſ.

3. Persona plur.fœm.	2. Persona plur.fœm.	3. Persona ſing.fœm.	2. Persona ſing.fœm.	3. Persona plur.maſc.	
יחתן	תחתן	תחית	תחתין	יחתון	Act.
יפילן	תפיקן	תפיל	תסיקין	יסקון	Act.
יתסבן	תתפסן	תתפס	תתסקין	יתפלון	Paſſ.

DE TERTIO VERBORVM ORDINE, in qbus prima radicalis quieſcit in iod uel aleph.

Quanquam iſte tertius uerborum ordo duplicibus conſtet uerbis, uidelicet quibuſdam à Iod, & alijs ab aleph incipiētibus, nos tamen breuitati ſtudentes, utraqꝫ in formulis coniugationum ſimul perſtringemus, ſingulis quidem ſuas tenentibus lineas.

FORMA PRAETERITI KAL.

2. Perſona plur.maſ.	3. Perſona plur.com.	1. Perſona ſing.com.	2. Perſona ſing.maſ.	3. Perſona ſing.maſ.	
ירעתון	יתבו	ירעית	יתבתא	ירע	Act.
יתיבתון	יסיבו	ילירית	יתיבתא	יליר	Act.
יריתתון	יבילו	יבילית	יריתתא	יביל	Act.
אתיתבתון	אתילירו	אתילירית	אתירעתא	אתיתב	Paſſ.

2. Perſona plur.fœm.	2. perſona ſing.fœm.	3. Perſona ſing.fœm.	1. Perſona plur.com.	
ירעתין	ירעת	ירעת	יתבנא	Act.
ילירתין	ילירת	ילירת	ילירנא	Act.
יבילתין	יתיבת	יבילת	יריתנא	Act.
אתיתבתין	אתירעת	אתיתיבת	אתילירנא	Paſſ.

Danielis

Danielis ſecundo inuenitur etiam יְהַבְתְּ dediſti in maſ. genere. Sic יְהַבַת tribuiſti: Pſal. 21. Item Eſter 2. יְדַעְנָן cognouimus: & יְדַעְיתוּן cognouiſtis, ibidem. Et Eccleſ. 10. אִתְיְהִיבָן dati ſunt, &c.

PRAETERITVM VERBORVM kal ab aleph incipientium.

2. Perſona plur. maſ.	3. Perſona Plur. com.	1. Perſona ſing. com.	2. Perſona ſing. maſ.	3. Perſona ſing. maſ.	
אֲבַרְתּוּן	אֲחַרְנוּ	אֲלִית	אֲלַתָּא	אֲמַר	Act.
אִתְאֲחַרְתּוּן	אִתְאֲנַחְנוּ	אִתְאֲחָרִית	אִתְאֲכַלְתָּא	אִתְאֲחַר	Paſſ.

2. Perſona plur. fœm.	2. Perſona ſing. fœm.	3. Perſona ſing. fœm	1. Perſona plur. com.	
אֲמַרְתִּין	אֲלַתְּ	אֲלַת	אֲמַרְנָא	Act.
אִתְאֲנַחְתִּין	אִתְאֲחַרְתְּ	אִתְאֲכַלַת	אִתְאֲכַלְנָא	Paſſ.

Inuenitur quoq; Dan. 4. in maſ. gen. אֲמָרֵת dixi: & Iob 33. אֲמַרְתְּ dixiſti uir. Et in fœm. אֲמָרַת dixit: Gen. 21 & אֲמַרְנָא dixerunt mulieres: Gen. 31. & Exodi primo.

DE PARTICIPIO PRAEſenti utrorumq; uerborum.

Plurale fœmininũ.	Singulare fœmininũ.	Plurale maſculinũ.	Singulare maſculinũ.	
יָדְעָן	יָדְעָא	יָדְעִין	יָדַע	Act.
יַלְדָן	יַתְבָא	יַתְבִין	יָתִיב	Act.
מִתְיַתְבַן	מִתְיַלְדָא	מִתְיַדְעִין	מִתְיְתַב	Paſſ.
אָזְלָן	אָכְלָא	אָחֲרִין	אָחִיד	Act.
מִתְאַכְלָן	מִתְאַחֲרַת	מִתְיַדְעִין	מִתְאֲכִיל	Paſſ.

Partici-

PARTICIPIVM PAVL.

Plurale fœmininū.	Singulare fœmininū.	Plurale maſculinū.	Singulare maſculinū.	
יְתִיבַן	יְרִיעָא	יְתִיבִין	יְרִיעַ	Act.
אֲסִירַן	אֲרִירָא	אֲבִיסִין	אֲחִיר	Act.

DE IMPERATIVO.

QVæ à Iod incipiunt, plerunque amittunt iod in imperatiuo: aleph autem non abijcitur.

Plurale fœmininū.	Singulare fœmininū.	Plurale maſculinū.	Singulare maſculinū.	
רַעְנָא	רְעִי	רְעוּ	חֲב	Act.
לַרְנָא	לִירִי	תִיבוּ	תִיב	Act.
אִתְיְלַרְנָא	אִתְיְלִירִי	אִתְיַתְבוּ	אִתְיְתַב	Paſſ.
אֱחוּרְנָא	אֱבִירִי	אֱבוּלוּ	אֱחוּר	Act.
אִוִילְנָא	אִיזִילִי	אִוִילוּ	אֱמַר	Act.
אִתְאַחַרְנָא	אִתְאַבְלִי	אִתְאַבְלוּ	אִתְאַחַר	Paſſ.

Deſinit etiam aliquando imperatiuus fœminini generis ſing.num. in aleph: ut, אֲסִירָא pro אֲסִירִי Cinge: Ioēlis primo.

FORMVLA INFINITIVI.

בְּמֵירַת	בְּמֵירַע	לְמֵילַר	מֵרַע	Act.
בְּאִתְיַלְרָא	בְּאִתְיַחֲבָא	לְאִתְיַרְעָא	אִתְיַלְרָא	Paſſ.
בְּמֵיהַר	בְּמֵילַת	לְמֵיזַל	מֵימַר	Act.
&c.	בְּאִתְאֲמָרָא	לְאִתְאַבְלָא	אִתְאַחֲרָא	Paſſ.

Forma

FORMA FVTVRI.

VErba quæ à Iod incipiunt, aliquando retinent Iod in futuro, & quandoque abijciunt ipſum. Aleph autem dum eſt pepoal ſæpe mutatur in Iod.

FORMVLA.

2. Perſona plur. maſ.	1. Perſona plur. com.	3. Perſona ſing. maſc.	2. Perſona ſing. maſc.	1. Perſona ſing. com.	
תֵּדְעוּן	נֵדַע	יֵדַע	תֵּידַע	אֵדַע	Act.
תֵּתְבוּן	נֵיתֵיב	יְתֵיב	תֵּירַת	אֵתֵיב	Act.
תִּתְיַלְדוּן	נִתְיְלֵד	יִתְיְהֵב	תִּתְיְלֵד	אֶתְיְדַע	Paſſ.
תֵּיבְרוּן	נֵיחוּר	יֵיכוּל	תֵּיגוּס	אֵימַר	Act.
תֵּלְפוּן	נֵיזִיל	יֵימַר	תֵּסַר	אֵיזִיל	Act.
תִּתְאַחֲרוּן	נִתְאֲכַל	יִתְאָחִיר	תִּתְאֲחַר	אֶתְאֲכַל	Paſſ.

3. Perſona plur. fœm.	2. Perſona plur. fœm.	3. Perſona ſing. fœm.	2. Perſona ſing. fœm.	3. Perſona plur. maſ.	
יֵדְעָן	תֵּדְעוּן	תֵּדַע	תֵּדְעִין	יֵדְעוּן	Act.
יֵתְבַן	תֵּלְדָן	תֵּיתֵיב	תֵּלְדִין	יֵתְבוּן	Act.
יִתְיַלְדַן	תִּתְיַחֲבַן	תִּתְיְהֵב	תִּתְיַלְדִין	יִתְיַחֲבוּן	Paſſ.
יֵיבְרַן	תֵּיבְרַן	תֵּיחוּר	תֵּימְרִין	יֵיבְרוּן	Act.
תֵּיזְלַן	תֵּכְרַן	תֵּילַת	תֵּזְלִי	יִלְפוּן	Act.
יִתְאַבְלַן	תִּתְאַבְלַן	תִּתְאַחַר	תִּתְאַחֲרִין	יִתְאַבְלוּן	Paſſ.

Ex hac præſcripta formula facile cognoſcere poteris, inter futura uerborum אבל & יכל nullam eſſe differentiam: nam utrunq; ſic coniugabis: נֵיכוּל comedemus & poterimus. אֵיכוּל comedam & potero, &c. Inuenit etiam Ruth 1. תֵּזְלִין pro תֵּזְלַן ibitis, mulieres.

CONIVGATIO SECVNDA, uidelicet piel,uerborum in Iod uel Aleph pepoal quieſcentium.

VErba Piel in hoc ordine non ha/bent diſcrimen aliquod in ſua con iugatione à uerbis Piel perfectis: ut in præterito actiuo dices, יַבִּישׁ exiccauit, יַקִּירְתָּא honoraſti, יַבְּבִית iubilaui, &c. Sic אַלִּיל ex/plorauit, אַבִּירְתָּא diſperdidiſti, אַפִּיסִית prophana/ui,&c. In paſſiua uoce אִתְאַלַּם obmutuit. In partici pio præſenti, מְיַבִּישׁ exiccans, מְיַקְּרִין honorantes: Et מְאַלִּית docens: Eccleſiaſtis duodecimo: מְאַבֵּר diſſi/pans: Deuteronomij 32. In paſſiuo: מִתְיַקַּר hono/ratus. In paul: מְיַדַּע notus: Inde מְיַדְּעַי noti mei: in Iob. Et מְאָרְסָא deſponſata: Exodi 22. Imperatiuus eſt ſimilis præterito. In infinitiuo: אַלָּפָא docendo, לְאַלָּפָא ad docendum,&c. In futuro actiuo: אֲיַבֵּשׁ ſic/cabo: תְּיַבֵּב iubilabis,&c. Sic אֲאַלִּית docebo: Pſal. 51. Et in paſſiuo, אֶתְאַלַּם muteſcam, יִתְאַלַּם muteſcet: Ec/cleſ. 12. Quod autē ſæpe inuenitur מַלִּית docens, יַלִּית docebit,&c. ſcias id eſſe ab אַלִּית uerbo hiphil, cuius kal eſt אֲלַת didicit. Similiter enim ſcribitur אַלִּית in piel & in hiphil, idq; duntaxat in præterito & prima perſo na ſing. futuri temporis. In reliquis uero perſonis & modis abijcitur aleph in hiphil, non autem in piel.

Coniugatio

CONIVGATIO TERTIA VIDELI/cet Hiphil, uerborum in iod & aleph pepoal quieſcentium.

VErba quorũ prima radicalis eſt iod, commutant plerunq; in hiphil Iod literam in uau, admiſſo à capite au/gmento aleph uel he: ut אוֹבִישׁ exic/cauit, אוֹקִיר incendit. Item חוֹרַע no tificauit: idem אוֹרַע in alio tamen in terprete. Manet etiam aliquando iod, & tunc augmen tum aleph habet patha: ut אֵינַק lactauit: Deuter. 32. in Thar. Hieroſolym. Sic אֵילִיל ululauit. Eadem uarie tas accidit uerbis quæ ab aleph incipiunt, niſi quod in Iob & pſalterio frequentius habent augmentum He à fronte quàm aleph: ut הוֹבַדְתָּא perdidiſti: Pſalmo nono, & Iob 14. Item אוֹבָלִית Cibaui: Exodi 16. & אוֹבְלְתָּא cibaſti: Pſalmo 18. Item אֵיבַל cibauit: Deute/ronomij 32. in Thar. Hieroſolym. Et ab אֲרַךְ fit hiphil אוֹרִיךְ prolongauit: Ioſue ultimo, & tamen facit iuxta aliam formã participium præſens, nempe ſic מַאֲרִיךְ prolongans: Eccleſiaſtis ſeptimo: licet Micheæ quinto etiam מוֹרִיךְ inueniamus. Proinde אַלִּית in partici/pio & futuro abijcit non tam ſuperadditum quàm eſ ſentiale aleph: ut מַלִּית docens: Deuteronomij 4. ca. Et יַלִּית docebit: Oſeæ quarto. Sic ab אֵיבַל in futuro יֵיבְלִינַנָּא cibabit nos: Numeri undecimo.

FORMA PRAETERITI.

2. Perſona plur.maſc.	3. Perſona plur.com.	1. Perſona ſing.com.	2. Perſona ſing.maſ.	3. Perſona ſing.maſc.	
אוֹסִיפְתּוּן	אוֹבִילוּ	הוֹרַעִית	אוֹתִיבְתָּא	אוֹקִיר	Act.
אִיתוֹסַפְתּוּן	אִיתוֹסְפוּ	אִתְוָכְחִית	אִתּוֹקַרְתָּא	אִתּוֹתַב	Paſſ.
אֵיכַלְתּוּן	אוֹכָלוּ	הוֹבֵרִית	אַלִיפְתָּא	אוֹרִיךְ	Act.

2. Perſona plur. fœm.	2. Perſona ſing.fœm.	3. perſona ſing.fœm.	1. perſona. plur.com.	
אוֹרַעְתִּין	אוֹבִילְתְּ	אוֹסִיפַת	אוֹרַעְנָא	Act.
אִיתוֹסַפְתִּין	אִתּוֹקַרְתְּ	אִתּוֹתַבַת	אִתּוֹשַׁטְנָא	Paſſ.
אוֹרִיבְתִּין	אַלִיפְתְּ	אַלִיפַת	אַלִיפְנָא	Act.

Porrò in Daniele inuenimus paſſiuam formari uocem more Hebraico:ut חוּסְפַת addita eſt:Daniel. 4. Et חוּבַד perditus: cap.7. eiuſdem. In propria autem forma nō inueni uerbum aliquod,ab aleph incipiens, in ſua paſſiua uoce. Videtur tamen mihi ipſum non diſcrepare à paſſiuo uerborum à Iod incipientium.

FORMA PARTICIPII PRAESENTIS.

Plurale fœmininū.	Singulare fœmininū.	Plurale maſculinū.	Singulare maſculinū.	
מוֹשְׁטַן	מוֹסִיפָא	מוֹבְשִׁין	מוֹקִיר	Act.
מִתּוֹתַבַן	מִתּוֹשַׁטָא	מִתְוָכְחִין	מִתּוֹקַר	Paſſ.
מוֹרְבַן	מוֹרִיבָא	מַאֲרִיבִין	מַלִּית	Act.

Ab אַיְלִיל inuenitur מְיַלְלִין ululantes, &c.

PARTICIPIVM PAVL.

IN Paul nullum inueni exemplum , niſi forte illud Deut

Deut. 3. tibi uideatur huc adaptandum קִרְוִין מַקְּפָן שׁוּר Ciuitates circundatæ muro. Nam radix uerbi eſt יקף à quo fit Hiphil אַקִּיף circundedit.

DE IMPERATIVO.

IMperatiuus non differt à præterito, ſaltem in maſculino genere: ut אוֹטִיב benefac, אוֹטִיבוּ benefacite. Sic אַלִּיף doce, אַלִּיפְנָא docete, uos mulieres, &c.

EXEMPLAR INFINITIVI.

אוֹסָפָא לְמוֹתְבָא בְּאוֹטָבָא בְּאוֹשָּׁטָא	Act.
אִיתּוֹקָרָא לְאִתּוֹקָרָא בְּאִיתּוֹסְפָא &c.	Paſſ.

Et cũ augmento he: Pſal. 67. לְחוֹרָעָא ad notificandũ.

FORMA FVTVRI.

2. Perſona plur. maſc.	1. Perſona plur. com.	3. Perſona ſing. maſc.	2. Perſona ſing. maſ.	1. Perſona ſing. com.	
תּוֹסִיפוּן	נוֹקִיר	יְחוֹרַע	תּוֹטִיב	אוֹבִיל	Act.
תִּתּוֹסְפוּן	נִתּוֹסִית	יִתּוֹקַר	תִּתּוֹבַל	אִיתּוֹקַר	Paſſ.
תּוֹבִירוּן	נַלִּית	יַלִּית	תּוֹנִיס	אוֹבִיר	Act.

3. Perſona plur. fœm	2. Perſona plur. fœm.	3. Perſona ſing. fœm.	2. Perſona ſing. fœm.	3. Perſona plur. maſc.	
יוֹסִיפַן	תּוֹקִירַן	תּוֹבִיל	תּוֹטִיבִין	יוֹסְפוּן	Act.
יִתּוֹקְרַן	תִּתּוֹסְפַן	תִּתּוֹקַר	תִּתּוֹבְלִין	יִתּוֹקְרוּן	Paſſ.
יוֹנִיסַן	תַּלִּיפַן	תְּהוֹבִיר	תְּחוֹרְעִין	יַלְּפוּן	Act.

Hic notabis obiter, ꝗ uerba quæ pro augmẽto habent literam he, in futuro nõ abiiciunt eam: ut תְּהוֹבֵר perdes: Pſal. 21. יְחוֹרַע notificabit, &c. manet etiã aliq̃n aleph: ut אֲאַלִּיף docebo: Pſal. 51. אֲאֹבִיל cibabo: Deu. 8.

DE QVARTO ORDINE VERBORVM, quieſcentium ſcilicet in media radicali litera.

VErba huius ordinis raro præterquàm in imperatiuo & futuro habēt expreſſam mediam radicalem literam Vau. In Piel autem habent pro ea duplex Iod. Sunt etiã tria in hoc ordine quæ frequenter in præterito, infinitiuo & futuro habēt pro media radicali, literã iod expreſſam, nempe בִּית pernoctauit, סִיב ſenuit, מִית mortuus eſt. Hæc itaq; uerba in kal prima coniugatione hoc modo inflectes.

FORMA PRAETERITI.

2. Perſona plur. maſ.	3. Perſona plur. com.	1. Perſona ſing. com.	2. Perſona ſing. maſ.	3. Perſona ſing. maſ.	
קַמְתּוּן	תָּבוּ	חָסִית	עֲלְתָּא	חַב	Act.
סִיבְתּוּן	מִיתוּ	בִּיתִית	סִיבְתָּא	מִית	Act.
אִתְחַלְתּוּן	אִתְּרָנוּ	אִתְעָרִית	אִתְלַטְתָּא	אִיתְחַל	Paſſ.

2. Perſona plur. fœm.	2. perſona ſing. fœm.	3. Perſona ſing. fœm.	1. Perſona plur. com.	
חַסִתִּין	תַּבְתְּ	חֲבַת	סַמְנָא	Act.
סִיבְתִּין	בַּתְּ	מִיתַת	בִּיתְנָא	Act.
אִתְעֲרִתִּין	אִתְלַטְתְּ	אִתְחֲלַת	אִתְעֲרְנָא	Paſſ.

Inuenitur quoq; בַּת pernoctauit, & בָּתוּ pernoctauerunt: Gen. 28. & 31. Item Danielis 3. שַׂמְתְּ poſuiſti in maſculino genere: & שָׂמֵת poſui: Ezræ ſexto.

De parti

DE PARTICIPIO PRAESENTI.

HAbent huius ordinis uerba mirabilem in benoni formationem. Nam in ſingulari maſc. habent aleph & iod loco ainpoal, & in reliquis perſonis duplicant Iod: ut רָאִיךְ contundens, רָאִיב fluens, מָאִית moriens: Iudicum 2. קָאִים ſtans, &c.

Plurale fœmininũ.	Singulare fœmininũ.	Plurale maſculinũ.	Singulare maſculinũ.	
קַיְימַן	רַיְיבָא	תַּיְיבִין	תָּאִיב	Act.
מִתְחַלַּן	מִתְחַלָּא	מִתְלַטִין	מִתְלַט	Paſſ.

Notandum hic quod inuenitur עָאִיל ingrediens, uerbum de iſto ordine, & עַל in eodem ſignificato, עָלִין ingredientes: uerum tunc eſt de ſequenti ordine, à præterito עָלִי intrauit.

DE PARTICIPIO PRAETERITO.

HVius ordinis uerba in Paul iſtam habent formam: לִיט maledictus, לִיטִין maledicti: Vnde Danielis 6. & Ezræ 4. שִׂים טְעֵם poſita eſt lex. Inuenitur etiam מַיְיתִין mortui: Exodi 14. uerum hoc potius uidetur eſſe benoni neutrum.

FORMA IMPERATIVI.

Plurale fœmininũ.	Singulare fœmininũ.	Plurale maſculinũ.	Singulare maſculinũ.	
תוּבְנָא	רוּצִי	קוּמוּ	תוּב	Act.
תִיבְנָא	עוּלִי	תְּבוּ	רוּן	Act.
אִתְרְנָא	אִתְרְנִי	אִתְרְנוּ	אִתְרַן	Paſſ.

Hinc in

Hinc in Euangelio ſecundum Marcum capite quinto habetur, טַלִיתָא קוּמִי puella ſurge.

FORMA INFINITIVI.

Act. מֵיתַב לְמֵיתַב בְּמֵיתוּב בְּמֵיסַם
Paſſ. אִתַּרְנָא לְאִתַּרְנָא &c.

Inuenitur etiam לְפַיְגָא ad quieſcēdum, & לְחַיְיסָא ad miſerendum: Pſal. 77. quæ tamen magis ad piel ui/dentur pertinere. Et à מִית fit לְמֵימַת ad moriendū. Sic לְמִבַת ad pernoctandum.

FORMVLA FVTVRI.

2. Perſona plur. maſ.	1. Perſona plur. com.	3. Perſona ſing. maſ.	2. Perſona ſing. maſ.	1. Perſona ſing. com.	
תְּתוּבוּן	נְתוּב	יְתוּב	תֵּעוּל	אֵתוּב	Act.
תְּמוּתוּן	נְבִית	יְבִית	תְּמוּת	אֵימוּת	Act.
תִּתְרְנוּן	נִתְרַן	יִתְרַן	תִּתְרַן	אֶתְרַן	Paſſ.

3. Perſona plur. fœm.	2. Perſona plur. fœm.	3. Perſona ſing. fœm.	2. Perſona ſing. fœm.	3. Perſona plur. maſ.	
יְרוּצַן	תְּרוּצַן	תְּתוּב	תְּנוּחִין	יְתוּבוּן	Act.
יְסִיבַן	תְּמוּתַן	תְּדוּר	תְּבִיתִין	יְרִינוּן	Act.
יִתְרְנַן	תִּתְרְנַן	תִּתְּיְצִיר	תִּתְּיַצְרִין	יִתְנְחוּן	Paſſ.

DE PIEL SECVNDA CON/iugatione quarti ordinis.

HAbet piel in hoc ordine ſemper pro me/dia radicali litera duplex Iod, daggeſſato primo: & ſunt hæ eius formæ: חַיֵּיב conde

mnauit

mnauit, קיים & קיים iurauit,cōfirmauit: צייר forma uit,plaſmauit: Iob 10. Prima tamen forma frequētior.

EXEMPLAR PRAETERITI.

2. Perſona plur.maſ.	*3. Perſona plur.com.*	*1. Perſona ſing.com.*	*2. Perſona ſing.maſ.*	*3. Perſona ſing.maſ.*	
קיימתון	חייבו	סיימית	חייבתא	קיים	Act.
אתקיימתון	אתחייבו	אתחייבית	אתקיימתא	אתקיים	Paſſ.

2. Pluralis Fœminina.	*2. Singularis Fœminina.*	*3. Singula. Fœminina.*	*1. Pluralis Commu.*	
קיימתין	חייבת	קיימת	חייבנא	Act.
אתחייבתין	אתקיימת	אתקימת	אתחייבנא	Paſſ.

In hunc modum coniugat̃ etiam hoc uerbum אתגייר peregrinatus eſt, אתגיירו peregrinati ſunt, &c.

FORMA PARITCIPII PRAESENTIS.

Plurale fœmininū.	*Singulare fœmininū.*	*Plurale maſculinū.*	*Singulare maſculinū.*	
מגיירן	מחייבא	מקיימין	מחייב	Act.
מתחייבן	מתקיימא	מתחייבין	מתקיים	Paſſ.

DE PARTICIPIO PRAETERITO.

PAul in hac coniugatione nō uidetur differre à benoni. Ego ſolum unum inueni exemplum, uidelicet מתחיבין reuerſi: &c.

DE IMPERATIVO.

IMperatiuus non differt à præterito, ſaltem in maſculino genere.

FORMA IMPERATIVI.

Plurale maſculinū.	Singulare fœmininū.	Plurale maſculinū.	Singulare maſculinū.	
חַיְּבְנָא	חַיְּבִי	קַיְּימוּ	קַיֵּים	Act.
אִתְחַיְּבְנָא	אִתְקַיְּימִי	אִתְגַּיְּירוּ	אִתְגַּיַּר	Paſſ.

FORMVLA INFINITIVI.

בְּגַיָּרָא	לְחַיָּבָא	חַיָּבָא	Act.
בְּאִתְקַיָּמָא	לְאִתְקַיָּמָא	אִתְחַיָּבָא	Paſſ.

Inuenitur etiam לְמְקַיֵּים ad confirmandum,&c.

FORMA FVTVRI.

2.Perſona plur. maſ.	1.Perſona plur.com.	3.Perſona ſing. maſc.	2.Perſona ſing.maſc.	1.Perſona ſing. com.	
תְּקַיְּימוּן	נְחַיֵּב	יְקַיֵּים	תְּחַיֵּב	אֲקַיֵּים	Act.
תִּתְקַיְּימוּן	נִתְחַיֵּב	יִתְגַּיַּר	תִּתְחַיַּים	אִתְקַיֵּים	Paſſ.

3.Perſona plur.fœm	2. Perſona plur.fœm.	3. Perſona ſing.fœm.	2.Perſona ſing.fœm.	3. Perſona plur.maſc.	
יְחַיְּבָן	תְּחַיְּבָן	תְּקַיֵּים	תְּקַיְּימִין	יְחַיְּבוּן	Act.
יִתְעַיְּסָן	תִּתְעַיְּסָן	תִּתְחַיֵּב	תִּתְקַיְּימִין	יִתְגַּיְּרוּן	Paſſ.

DE HIPHIL TERTIA coniugatione.

HAbent uerba huius ordinis in hiphil con ſuetum augmentum aleph à fronte, pun ctatum cum kamez,& aliquando cum pa tha:ut אֲתִיב reduxit, reddidit, reſpondit: אֲקִים conſtituit: à quo etiam אוֹקִים ſtatuit,inuenitur Pſal.78. Item אַעֵל & אָעִיל introduxit: אֲמִית interfe cit,&c.quæ ſic inflectes.

FORMA PRAETERITI.

2. Perſona plur. maſc.	3. Perſona plur. com.	1. Perſona ſing. com.	2. Perſona ſing. maſ.	3. Perſona ſing. maſc.	
אַחִילְתּוּן	אֲתִיבוּ	אַעֲלִית	אֲרִימְתָּא	אֲתִיב	Act.
אִתְּרַמְתּוּן	אִתְּרִיקוּ	אִתְּעִילִית	אִתּוֹתַבְתָּא	אִתְּקַם	Paſſ.

2. Perſona plur. fœm.	2. Perſona ſing. fœm.	3. perſona ſing. fœm.	1. perſona. plur. com.	
אַחִילְתִּין	אֲתִיבַתְּ	אָעִילַת	אֲקִימְנָא	Act.
אִתְּקַסְמְתִּין	אִתְּרַמְתְּ	אִתְּעֲלַת	אִתְּקַסְמְנָא	Paſſ.

Inuenitur quoq; Danielis quinto, more Hebraico in Hophal, הֻעַל introductus eſt.

DE PARTICIPIO

HAbet utrunq; participium, tam præſens quàm præteritum, à fronte uerbi mem literam, puncta tam quidem in benoni cum kamez uel zere: ut מָעִיל adducens, מֵתִיב reſtituens, reſpondens: & in paul cum ſcheua: ut מְרִים eleuatus.

FORMA PARTICIPII.

Plurale fœmininũ.	Singulare fœmininũ.	Plurale maſculinũ.	Singulare maſculinũ.	
מְרִימָן	מְטִיבָא	מְתִיבִין	מָצִית	Act.

Participium paſſiuum nõ uidetur diſcordare ab eo quod eſt in kal. Ego nullum proprium inueni, quod non duplicarit primam uel ultimam radicalem literã, de quo mox dicemus.

FORMA IMPERATIVI.

Plurale fœmininū.	Singulare fœmininū.	Plurale maſculinū.	Singulare maſculinū.	
אֲתִיבְנָא	אֲעִילִי	אֲרִימוּ	אֲקִים	Act.
אִתְסַמְנָא	אִתַּעְלִי	אִתְרְמוּ	אִתְקַם	Paſſ.

Inuenitur etiam אֲצִיתוּ percipite cum kamez: Deu. 32.

FORMA INFINITIVI.

בַּאֲרָמָא	לַאֲתָבָא	אֲקָמָא	Act.
בְאִתְרְמָא	לְאִתְרְקָא	אִתְעֲלָא	Paſſ.

DE FVTVRO.

LIteræ æthan in futuro aliquando habent kamez, & aliquando ſcheua, ut non poſſit hiphil cognoſci niſi ex iod, ut תָּקִים & תְּקִים eriges, conſtitues, &c.

2. Perſona plur. maſc.	1. Perſona plur. com.	3. Perſona ſing. maſc.	2. Perſona ſing. maſc.	1. Perſona ſing. com.	
תְּתִיבוּן	נְקִים	יַעִיל	תְּתִיב	אֲרִים	Act.
תִּתְּרִימוּן	נִתְּרִיק	יִתְּרִיס	תִּתָּעִיל	אִתְּעִיל	Paſſ.

3. perſona plur. fœm.	2. perſona plur. fœm.	3. perſona ſing fœm.	2. perſona ſing. fœm.	3. perſona plur. maſ.	
יְתִיבַן	תְּתִיבַן	תְּקִים	תְּרִימִין	יְעִיקוּן	Act.
יִתְּעִילַן	תִּתְּעִילַן	תִּתְּעִיל	תִּתְּעִיקִין	יִתְּעִיקוּן	Paſſ.

Inuenitur quoq; Iob 16. אֲאַחֲיֵילְכוֹן roborabo uos.

DE VERBIS DVPLICATIS.

NOtandum quoq; hic erit, quod uerba huius quarti ordinis, de quibus iam mentionem fecimus, ſæpe duplicant ultimam radicalem literam,

teram, tam in actiua quàm in paſſiua uoce, habentq́ꝫ ut in plurimum poſt primam radicalem literam uau, nō ſecus quàm uerba quadrata apud Hebræos. Cæterum in actiua uoce ferè ſemp ſunt trāſitiua. Exempla: תְּקוּצְצוּן excidetis: Deuter. 12. נְרוּצְצָא exultabimus: Pſal. 21. נְרוֹמֵם Exaltabimus: Pſal. 34. In paſſiua uoce מִתְרוֹפְפִין tremefacti: Iob 9. מִתְמוֹטְטִין moti: pſal. 46. אִתְמוֹטְטָא mota eſt: Pſal. 60. יִתְרוֹמְמוּן exaltabūtur: Pſal. 89. Inuenitur etiam unum uerbum quod duplicat primam radicalem, nempe יִתְרְרַם exaltabitur: Pſal. 27. אִתְרוֹרַם exaltare, in imperatiuo: Pſal. 57. Et in actiua uoce, יְרוֹרַם יָתִי exaltabit me, &c. Et in uerbis daggeſſatis יְחַלְּלוּן & תְּחַלְּלוּן prophanabunt. & prophanabitis: Leuit. 22. In paul quoq́ꝫ ſæpe ultima radicalis duplicatur: ut דְּרָעָא מְרַמְמָא brachium extentum ſeu eleuatum, frequens in biblijs. Sic מ מַיָּא מְלַטְטַיָּא aquæ maledictæ: Num. 5.

DE VERBIS QVINTI ORDInis, quæ ſcilicet quieſcunt in tertia radicali litera.

VErba quinti ordinis indifferenter deſinunt in Aleph uel iod. Cum aleph hanc habent formam: עֲרָא pertranſijt, גְּלָא reuelauit, קְרָא uocauit, פְּצָא liberauit: & cum Iod ſic ſcribuntur: ד קְרֵי uocauit, חֲדֵי lætatus eſt, אֲבֵי uoluit. Et in piel, ע

עמא & עני oppreſſit, humiliauit, כסי operuit. In Hiphil uero ſemper in iod deſinunt: ut אגלי tranſtulit, אשרי effudit, &c. Videbimus nunc ſigillatim de his tribus coniugationibus, & primo de kal.

FORMA PRAETERITI KAL.

2. Perſona plur. maſ.	3. Perſona Plur. com:	1. Perſona ſing. cóm.	2. Perſona ſing. maſ.	5. Perſona ſing. maſ.	
חזיתון	חריאו	קרית	סניתא	סטא	Act.
בניתון	אבו	בניתי	בעיתא	חסי	Act.
אתרעיתון	אתמליאו	אתגליתי	אתנשיתא	אתקרי	Paſſ.
אתנשיתון	אשתעיאו	אירמית	אסתניתא	אשתבי	Paſſ.

3. Perſona plur. fœm.	2. Perſona plur. fœm.	2. Perſona ſing. fœm.	3. Perſona ſing. fœm	1. Perſona plur. com.	
הואן	חסיתין	חזית	חות	בצינא	Act.
קראת	בליתין	טעית	צביאת	חוינא	Act.
אתבריאת	אתמליתין	אתנשית	אתמליאת	אתחוינא	Paſſ.
אשתבאת	אתגליתין	אתרעית	אשתעיאת	אתפנינא	Paſſ.

Notandum primo, quod prima perſona ſingularis aliquando habet iod poſt tau, & aliquando nō habet: ut חזית & חזיתי uidi, קרית & קריתי uocaui: בעית & בעיתי rogaui, & alia multa inueni ſub hac duplici forma. Componitur etiam cum pronomine אנא: ut בעינא Rogaui ego: Danielis ſecundo capite.

Secundo ſciendum, ꝙ tertia perſona pluralis indifferenter deſinit in u uel o: ut בכו & בכו fleuerunt: חוו & חוו fuerunt, רמו proiecerũt, מטו peruenerũt, &c.

Habet

Habet etiam ſæpe aleph ante u, quando ſcilicet iod non abijcitur: ut שְׁתִיאוּ biberunt, צְבִיאוּ uoluerunt, שְׁרִיאוּ incœperunt. Idem aliquando euenit in prima perſona ſingulari: ut צְלָאִית declinaui: Iob 23. Item ſine aleph manente iod, שְׁרִיו cœperunt: Ezræ 5. Et cum Vau mobili, אִשְׁתִּיו biberunt, חַיְתִיו uenerunt: Dan. 5. Sic הֶעְדִּיו receſſerunt: eiuſdem ſeptimo.

Deſinit præterea hæc perſona quandoq; in nun: ut הֲוָון fuerunt: Pſalmo 83. & חֲמוֹן uiderunt: Pſal. 58. Sic לָא צְבוֹן Non uoluerunt: Iſaiæ 34. In fœminino autem genere habet aleph ante nun: ut חֲזָאָן uiderūt: Deuterono. 4. בְּכִיאָן fleuerunt, ſcilicet mulieres: Ruth primo. הֲוָאָן fuerunt: Numeri 31. Item alia forma huius perſonæ in fœminino genere, חֲזָאָה עֵינַי Viderunt oculi mei: Iſaiæ 6. אֲתָאָה uenerunt, ſcilicet mulieres 3. Regum 3. וּדְלָאָה Et hauſerunt: Exodi 2. Inueniuntur autem multa huiuſmodi uerba.

Tertio notandum, quod ſecunda perſona præteriti ſingularis fœm. plerunq; eadem eſt cum prima perſona, ut annotata commonſtrant exempla.

Quarto ſciendum, quod uerba illa quæ in Chaldaiſmo habent pro tertia radicali literam he, non ſunt de iſto ordine, ſed de perfectis. Non enim ut in Hebræo abijciunt literam he: ut תְּוַהּ ſtupuit, תְּוַהוּ ſtupuerunt: Ieremiæ trigeſimo ſexto capite. Sic quoq; תְּמַהוּ Mirati ſunt: Geneſis quadrageſimo tertio.

For. parti-

FORMA PARTICIPII PRAESENTIS.

Pluralis fœminina.	Singularis fœminina.	Pluralis maſculina.	Singularis maſculina.	
חָזְיָן	רָמְיָא	חָזָן	טָעֵי	Act.
חָמְיָין	בָּכְיָא	בָּכִין	צָבֵי	Act.
מִתְבַּעְיָין	מִתְרַעְיָא	מִתְחֲזָן	מִתְבְּנֵי	Paſſ.

Pluralia maſculina in hoc participio ferè omnia in an deſinunt, pauca in in.

DE PARTICIPIO PRAETERITO.

PAul huius coniugationis nõ differt à forma præteriti: ut לֵב שְׁפֵי Cor humiliatum: Pſal. 51. בִּסְרָא טְוֵי Caro aſſata: Exodi 12. בַּיְתָא בְּנֵה Domus ædificata: Ezræ 5. & eiuſdem 4. קְרֵי idem quod קָרוּא lectus. Quo uerbo Rabbini in cõmentarijs quoq; ſæpe utuntur. Inuenitur etiam alia forma, uidelicet אִתְּתָא מְעַדְיָא Mulier impregnata: Exodi duodecimo: מ מַסְכְּנוּתָא מְגַלְיָא Correctio manifeſta: Prouerbiorũ 27. אַרְעָא מְדַכְיָא Terra purificata: Ezechielis 22. מְיַטְפְיָא extincta, מְטַשְׁיָא abſcondita. Verum hæc ultima uidentur eſſe uel de piel, uel certe ſunt benonijm in Niphal. Inuenitur etiam Geneſis uigeſimo nono ש שְׂנוּאֲתָא Odio habita, quod partim Hebraicum eſt, & partim Chaldaicum.

DE IMPERATIVO.

IMperatiuus non differt à præterito, niſi quod ſub prima ſemper habet ſcheua: ut

Plurale

Pluralis fœminina.	Singularis fœminina.	Pluralis maſculina.	Singularis maſculina.	
קְרַן	חֲזָא	חֲזוֹ	סְטָא	Act.
קְרָנָא	חֲזִי	קְרוֹ	חֱוִי	Act.
בְּבָאָה	בְּכִי	קְרוֹן	בְּנִי	Act.
אִתְרְמָנָא	אִתְגְּלָא	אִתְרְמוֹ	אִתְחֲזִי	Paſſ.

Inuenit̃ etiã aliquãdo plur.maſ. cum uau holẽ: ut חֱווֹ ſitis, שְׁרוֹ habitate. Itẽ à שְׁתֵי dicit̃ אֱשְׁתְּ bibe: Gen.24.

DE INFINITIVO.

INfinitiuus ſine literis bachlam ſemper deſinit in aleph: ut מִבְנָא בְנֵיתִי ædificando ædificaui: 3. Regũ 7. מִבְכָּא תִבְכֵּי flendo flebis: Iſa. 30. מִיסְנָא סְנֵיתָא odiendo odiſti: Iud. 15. Sed cum bachlã indifferenter deſinit in א uel iod: ut לְמִבְנָא & לְמִיבְנֵי ad ædificandũ.

FORMA INFINITIVI.

כְּמֵיחְרֵי	בְּמִימְטֵי	לְמִתְלֵי	מִשְׁתָּא	Act.
בְּמִיבְכֵי	בְּמִבְנָא	לְמֶחֱוֵי	מִסְנָא	Act.
בְּאִתְבְּרָאָה	בְּאִצְטְרָאָה	לְאִתְחֲזָאָה	אִתְגְּלָאָה	Paſſ.

FORMVLA FVTVRI.

2. Perſona plur.maſ.	1. Perſona plur.com.	3. Perſona ſing.maſ.	2. Perſona ſing.maſ.	1. Perſona ſing.com.	
תִּקְרוֹן	נִסְטֵי	יִבְנֵי	תִּשְׁתֵּי	אֶסְטֵי	Act.
תִּיצְחוֹן	נִירְמֵי	יִמְחֵי	תִּמְנֵי	אִירְמֵי	Act.
תֶּחֱזוֹן	נֶחֱזֵי	יֶחֱזֵי	תֶּחֱוֵי	אֶחֱנֵי	Act.
תֶּחֱווֹן	נֵיצַבֵּי	יְחָרֵי	תְּחַזֵּי	אֵיצַבֵּי	Act.
תִּתְחֲזוֹן	נִתְקְרֵי	יִתְקְרֵי	תִּתְבְּנֵי	אִתְחֲזֵי	Paſſ.

3. Perſona plur. fœm.	2. Perſona plur. fœm.	3. Perſona ſing. fœm	2. Perſona ſing. fœm.	3. Perſona plur. maſc.	
יְחוּיָן	תְּכַבּוּן	תִּרְבֵּי	תִּשְׁתִּין	יְמוּחוּן	Act.
יְחוּיָן	תְּחַוְוָן	תִּבְחֵי	תְּחִין	יִשְׁרוּן	Act.
יְחַזְיָן	תְּחַזְיָן	תֶּחֱזֵי	תֶּחֱזַן	יַחֲנוּן	Act.
יְצַרְיָן	תְּצַרְיָן	תְּחֵי	תְּחַן	יְחוֹן	Act.
יִתְנַשְׁיָן	תִּתְכַּבְיָן	תִּתְרְמֵי	תִּתְמְלַן	יִתְמְסוּן	Paſſ.

Notandum hic, quod à uerbo חֲיָא in futuro dicitur אֵיחֵי uiuam, יֵחֵי uiuet, יֵיחֵין uiuēt: Eze. 37. Sic ab חֲוָא fit aliquando אֱהֵי ero, יְהֵא & יְהֵי erit, &c. Et in fœm. genere plerunq; ſecunda perſona ſingularis deſinit in an, idq; non modo hic, ſed & in piel.

CONIVGATIO SECVNDA, ſcilicet piel, uerborum in tertia quieſcentium.

DEſinūt uerba huius cōiugationis, ut paulo ſuperius indicauimus, in tertia ſingulari frequenter in iod & raro in aleph, coniugantuŕq; in præterito hoc modo.

2. Perſona plur. maſ.	3. Perſona plur. com.	1. Perſona ſing. com.	2. Perſona ſing. maſ.	3. Perſona ſing. maſ.	
מַנִּיתוּן	שַׁוִּיאוּ	מַנִּיתִי	שַׁוִּיתָא	עַנָּא	Act.
בַּלִּיתוּן	גַּלִּיאוּ	צַלִּיתִי	כַּסִּיתָא	עַנִּי	Act.
חַוִּיתוּן	חַוִּיאוּ	חַוִּיתִי	חַוִּיתָא	חַוִּי	Act.
אִתְכַּסִּיתוּן	אִתְכַּסִּיאוּ	אִתְכַּסִּיתִי	אִתְכַּסִּיתָא	אִתְכַּסִּי	Paſſ.
אִשְׁתַּנִּיתוּן	אִתְעַנִּיאוּ	אִשְׁתַּנִּיתִי	אִשְׁתַּנִּיתָא	אִתְמַנָּא	Paſſ.

2. perſona

2. Perſona plur. fœm.	2. Perſona ſing. fœm.	3. Perſona ſing. fœm.	1. Perſona plur. com.	
מַנִּיתִין	שַׁוִּיתְ	שַׁוִּיאַת	שַׁוִּינָא	Act.
צַלִּיתִין	צַלִּיתְ	צַלִּיאַת	מַלֵּינָא	Act.
חַוִּיתִין	חַוִּיתְ	חַוִּיאַת	חַוֵּינָא	Act.
אִתְכַּסִּיתִין	אִתְכַּסִּיתְ	אִתְכַּסִּיאַת	אִתְכַּסֵּינָא	Paſſ.
אִתְמַנִּיתִין	אִתְמַנִּיתְ	אִשְׁתַּנִּיאַת	אִשְׁתַּנֵּינָא	Paſſ.

Pſal. 34. inuenitur צַלְיָין orauerunt in maſ. gen. Item ſecunda perſo. ſing. fœm. plerunq; non differt in punctis à prima ſing. Eſt præterea hic notandũ, ꝙ unũ inuenitur uerbum huius coniugat. quod nunq; habet dages, ſed loco eius habet iod, & eſt שֵׁיצֵי deleuit, exterminauit: in fœ. שֵׁיצָאָה & שֵׁיצִיאַת In prima perſo. שֵׁיצֵיתִי deleui. In participio. מְשֵׁיצֵי uaſtans. In futu. אֲשֵׁיצֵי delebo. In paſſ. אִשְׁתֵּיצֵי exterminatus eſt, &c.

FORMA PARTICIPII PRAESENTIS.

Plurale fœmininũ.	Singulare fœmininũ.	Plurale maſculinũ.	Singulare maſculinũ.	
מְרַוְיָין	מְרַוְיָא	מְצַלַּן	מְשַׁוֵּי	Act.
מְזַנְיָין	מְצַלְיָא	מְכַסַּן	מְקַנֵּי	Act.
מִתְכַּסְיָין	מִשְׁתַּנְיָא	מִשְׁתַּנְּיִן	מִתְרַבֵּי	Paſſ.

FORMA PARTICIPII PRAETERITI.

Plurale fœmininũ.	Singulare fœmininũ.	Plurale maſculinũ.	Singulare maſculinũ.	
מְכַסְּיָין	מְכַסְּיָא	מְמַנַּן	מְמַנָּא	Act.
מְרַבְיָין	מְרַבְיָא	מְרַבַּן	מְכַסָּא	Act.

FORMA IMPERATIVI.

Plurale fœmininũ.	Singulare fœmininũ.	Plurale maſculinũ.	Singulare maſculinũ.	
שַׁוִּינָא	צַלָּא	שַׁוּוֹ	חַוִּי	Act.
מַלֵּינָא	מַלָּא	זַכּוּ	שַׁוִּי	Act.
אִתְרַבֵּינָא	אִתְרַבָּא	אִתְמַלּוּ	אִתְמַלִּי	Paſſ.

EXEMPLAR INFINITIVI.

בְּשַׁוָּאַת	בְּמַנָּאַת	לְצַלָּאַת	חַוָּאַת	Act.
	&c.	לְאִתְחַוָּאַת	אִתְמַנָּאַת	Paſſ.

FORMA FVTVRI.

2.Perſona plur.maſ.	1.Perſona plur.com.	3.Perſona ſing.maſ.	2.Perſona ſing.maſ.	1.Perſona ſing.com.	
תְּעַנּוּן	נְבַסֵּי	יְבַסֵּי	תְּצַלֵּי	אֲמַלֵּי	Act.
תְּצַלּוּן	נְצַלֵּי	יְשַׁוֵּי	תְּרַבֵּי	אֲשַׁוֵּי	Act.
תִּתְשַׁוּוֹן	נִתְמַלֵּי	יִתְעַנֵּי	תִּתְרַוֵּי	אֶתְמַלֵּי	Paſſ.

5.Perſona plur.fœm.	2.Perſona plur.fœm.	3.Perſona ſing.fœm.	2.Perſona ſing.fœm.	5.Perſona plur.maſ.	
יְתַנְּיָן	תְּצַלְיָן	תְּמַלֵּי	תְּצַלִּין	יְקַצּוּן	Act.
יְשַׁוְּיָן	תְּשַׁוְּיָן	תְּרַוֵּי	תְּשַׁוִּין	יְשַׁוּוּן	Act.
יִתְעַנְּיָן	תִּתְרַוְּיָן	תִּתְרַוֵּי	תִּתְמַלִּין	יִתְבַּסּוּן	Paſſ.

CONIVGATIO TERTIA nempe Hiphil, uerborum in lamed poal quieſcentium.

HAbẽt & huius ord. uerba in hiphil augmẽtum conſuetũ à capite, uidelicet aleph cũ pathah, ut אַשְׁרִי collocauit, אַחֲוִי oſtendit, ſeu uidere fecit, &c.

FORMA INFINITIVI.

בְּאַחֲוָאָה בְּאַחֲיָיאָה	לְאַשְׁקָאָה	אַסְגָּאָה	Act.
בְּאַשְׁרָאָה בְּאַצְרָאָה	לְאַגְלָאָה	אַעְרָאָה	Act.

FORMA FVTVRI.

2. Persona plur.maſc.	1. Persona plur.com.	3. Perſona ſing.maſc.	2. Perſona ſing.maſc.	1. Perſona ſing.com.	
תַּשְׁרוּן	נַטְעֵי	יַעְרֵי	תַּשְׁלֵי	אַשְׁרֵי	Act.
תַּסְגּוּן	נַשְׁרֵי	יַגְלֵי	תַּשְׁנֵי	אַסְגֵי	Act.

3. Perſona plur.fœm.	2. perſona plur.fœm.	3. Perſona ſing.fœm.	2. Perſona ſing.fœm.	3. Perſona plur.maſc.	
יַפְתְּיָין	תַּעְרְיָין	תַּשְׁרֵי	תַּעְרַן	יַשְׁלוּן	Act.
יַרְבְּיָין	תַּסְגְּיָין	תַּצְרֵי	אַסְגַּן	יַשְׁנוּן	Act.

Hophal futuri in hunc modum formare poteris : א
אִתַּשְׁרֵי collocabor, תִּתַּשְׁלֵי obliuioni traderis, &c.

DE SEXTO VERBORVM ordine, in extremitatibus ſcilicet quieſcentium.

DIgeſſimus in hunc ordinem ea uerba, quorum extremæ duæ literæ plerunq; uel deficiunt uel quieſcunt : ut ab אֲפָא pinſuit, dices תֵּפֵי pinſes: ab אֲתָא uenit, יֵיתֵי ueniet: ab אֲסָא ſanauit, מַסֵּי ſanans, &c. Poſſet etiam huic ordini aſſignari hoc uerbum אִתְנַבֵּי uaticinatus eſt, cũ prima radicalis ſit nun: uerum quia ſemper inuenitur in paſſiua uoce, in qua nun radicalis litera nunq; deficit, idcirco hic nullam de

eo fa-

IN IMPERATIVO.

אִיתָא ueni: אִיתוֹ & אִיתוֹן uenite. Inuenitur etiam תִּיו Prouerb.nono. In fœmin. אִיתִי ueni, אִיתֵינָא uenite.

IN INFINITIVO.

מֵיתָא uenire: לְמֵיתָא & לְמֵיתֵי ad ueniendum. In paſſiuo: אִתְּסָאָה ſanari, לְאִתְנַבָּאָה ad prophetandum:&c.

IN FVTVRO.

אֵיתֵי ueniam: תֵּפֵי pinſes, תֵּמֵי iurabis: יֵיתֵי ueniet: נֵיתֵי ueniemus: תֵּיתוֹן uenietis: יֵיתוֹן uenient. Sic יֵיבוֹן uolent: à quo etiam inuenitur תֹּאבוֹן uoletis. In fœminino, תֵּיבֵי uolet, תֵּיתֵן uenies,&c. In paſſiuo: אֶתְּסֵי ſanabor, יִתַּסוֹן ſanabunt. Itē תִּתְאֲפֵי coquetur: Leui.7.

CONIVGATIO HIPHIL.

EA uerba quæ ab aleph litera incipiunt, mutant ipſam in hac cōiugatione in iod ſcheuatum: ut ab אֲתָא dices, אַיְתִי adduxit. Quæ uero à nun incipiunt, abiecto nun imprimunt ſequenti radicali punctum dages: ut à נְדֵי dices, אַדֵּי aſperſit: Leuit.8. Item quæ iod habent pro pepoal, mutant ipſum in uau holem: ut אוֹנֵי affli xit, אוֹחִי feſtinauit, &c. Hæc igitur uerba in Hiphil hoc modo coniugabis.

IN PRAETERITO.

אוֹנֵי Afflixit. אוֹחִיתָא acceleraſti, אַיְתֵיתָא adduxiſti,

אומיתי

אומיתי adiuraui, איתיתי adduxi, אוניאו afflixerunt אותיתון adduxerunt, אותיתון feſtinaſtis: Idem איתיאו Exodi 2. איתינא adduximus. Item אורינן confeſſi ſumus: Pſal.75. In fœmin. אותיאת feſtinauit, איתיאת adduxit. In paſſiuo, איתותיאת adducta eſt. Inuenitur etiam אותית demiſit à uerbo נחת deſcendit.

IN PARTICIPIO PRAESENTI.

מותי Feſtinans, מייתי adducens, מורן docentes מ מיתן adducentes. In fœminin. מותנא feſtinans, &c. Paul nullum inueni.

IN IMPERATIVO.

אותי Feſtina, אסי ſana, אתיא affer: אותו & אותיאו accelerate.. In fœmin. אותי &c.

IN INFINITIVO.

אומאת adiurando, לאיתאה ad adducẽdum, לאסאה ad ſanandum, לאראה ad ſpargendum.

IN FVTVRO.

איתי adducam, אורי confitebor, תייתי adduces, יסי ſanabit, ידי ſparget, יודי ſpargetur: נורי confitebimur, תייתון adducetis, תונון affligetis, ייתון adducẽt, יוהון accelerabunt. In fœmin. יותין תותין תותי Item יפין pinſent: Leuitici 26.

DE SEPTIMO VERBORUM ORDINE.

IN hunc ultimum ordinem reiecimus ea uerba, quæ quatuor uel quinqꝫ conſtant

radicalibus literis:& coniugantur ferè omnia ſub forma piel. Exempla ſunt: פַּרְנֵס pauit, nutriuit: שַׁעְבֵּיד afflixit,ſubiecit: טַלְטֵל mobilis ſeu uagus fuit: בַּלְבֵּל confudit,&c.

IN PRAETERITO.

קַלְקֵל ſubuertit, בַּלְבֵּלְתָּא confudiſti, פַּרְנֵיסִית nutriui: פַּרְנִיסוּ nutriuerũt, קַלְקֶלְתּוּן ſubuertiſtis, הַרְהַרְנָא cogitauimus. In paſſiuo אִטַּלְטַל motus eſt, אִטַּלְטְלוּ moti ſunt, אִתְפַּרְפְּרָן diſperſi ſunt, אִתְמִסְכְּנְנָא depauperati ſumus. In fœmin. פַּרְנִיסַת aluit, &c.

IN PARTICIPIO PRAESENTI.

מְפַרְנֵס nutricius, מְהַרְהֲרִין cogitantes: מְטַלְטְלָא uagatrix ſeu uagans, מְסַרְהֲבִן feſtinantes.

Paul nullum inueni.

IN IMPERATIVO.

סַרְהִיב feſtina, צַחְצְחוּ polite. In fœminino genere, קַלְקְלִי ſubuerte, קַלְקְלָנָא ſubuertite.

IN INFINITIVO.

פַּרְנָסָא cibare: לְקַלְקָלָא ad ſubuertendum.In paſſiuo: אִשְׁתַּכְלָלָא conſummari, &c.

IN FVTVRO.

אֲפַרְנֵס nutriam, תְּשַׁכְלֵל fundabis: יְהַרְהֵר cogitabit: נְטַלְטֵל uagabimur, תְּטַלְטְלוּן &c.In paſſiuo: אֶתְפַּרְנֵס nutriar, תִּשְׁתַּכְלַל fundaberis: & cætera,ut in coniugatione uerborum perfectorum

De affi

DE AFFIXIS VERBORVM.

EXigit nunc ordo & ratio, ſtudioſe lector, ut quemadmodum in calce nominis indicauimus, quo pacto pronomina affixa pendent ad utriuſq; numeri nomina, ita quoq; hic idem in uerbis nō prætereamus, quandoquidem frequentiſſime uidere licet, pronomina uerbis adhærere. Seruabimus autem hunc ordinem, ut primum præteritū cum affixis tibi ob oculos ponamus: deinde alios uerborum modos, eo ordine quo ſupra eos recenſuimus, adiectis ſcilicet ſingulis cuiuſq; modi perſonis, affixis: nec cura erit an uerbum ſit ex kal, piel, aut Hiphil.

Præteritum perfectum cum affixis.

3. Perſona ſing. maſc.

עֲבַר

פַּרְסֵיהּ	expandit eum.	מְחָתִי	percuſſit eum.
קַטְלֵיהּ	occidit eum.	רְחָתִי	impulit eum.
נְטָלִינוּן	portauit eos.	בְּרָאִינוּן	creauit eos.
אַחֲזִינוּן	oſtendit eis.	חֲזָנוּן	uidit eos.
כַּבְּשִׁינַן	ſubiecit eos: quod Eſter 1. inuenitur.		
כְּבָשָׁהָא	ſubiugauit eam.	עֲבָרָת	fecit eam.
נְסִיבָת	accepit eam.	בְּרָת	creauit eam.
לַטִּינוּן	maledixit eas.	מְחָנוּן	percuſſit eas.
בָּרְכָךְ	benedixit te.	גְּמָלָךְ	retribuit tibi.

קְטָלִיךְ occidit te, fœm. שְׁדָרִיךְ miſit te, fœm.
רְדָפִיכוֹן perſecutus eſt uos. מְסָרִיכוֹן tradidit uos.
שְׁלַחֲנִי miſit me. עֲבַדְנִי fecit me.
שְׁלַחְנָא miſit nos. חֲמִינָנָא uidit nos.
אַפְקָנָא eduxit nos. גְמַלָנָא retribuit nobis.

עֲבַדְתָּא

2. Perſona ſing. maſc.

שְׁלַחְתֵּיהּ miſiſti eum. יְדַעְתִּינוּן cognouiſti eos.
קַבִּלְתָּהָא ſuſcepiſti eam. שְׁלַחְתִּנּוּן miſiſti eas.
סְעַדְתַּנִי Iuuiſti me. אַלְקִיתָנָא percuſſiſti nos.
Inuenitur etiam אַשְׁקִיתָן potaſti eos.

עֲבִידִית

1. Perſona ſing. com.

Hæc perſona recipit affixa non ſecus quàm ſecunda perſona, ut hæc exempla oſtendunt.

אַפִּיקְתֵּיהּ eduxi eum. שַׁוִּיתְהָא poſui eam.
רַגִּגְתִּינוּן concupiui eos. מְסַרְתִּינִּן tradidi eas.
מְשַׁחְתָּךְ unxi te. רְחַקְתִּיךְ reliqui te: fœm.
שַׁוִּיתֵיכוֹן poſui uos. רְחִימְתִּיכֶן dilexi uos. fœ.
אַשְׁקִיתַנִי potaui me. מַנִּיתָנָא conſtitui nos.

עֲבַדוּ

3. Perſona plur. com.

אֲסָרוּהִי ligauerunt eum. נְסָבוּהִי acceperunt eũ.
חֲזָרוּנֵיהּ circundederunt eũ. שַׁלְחוּנוּן dimiſerũt eos.
כְּבָשׁוּהָא ceperunt eam. מְחוּהָא percuſſerũt eã.
שְׁלָחוּךְ miſerunt te. נְסָבוּכוֹן acceperũt uos.

רְמוֹנִי proiecerunt me. שַׁוִּיוּנָא poſuerunt nos.

2.Perſona plur.maſc.

עֲבַרְתּוּן

קְטַלְתּוּנֵיהּ occidiſtis eũ. מְסַרְתּוּנוּן tradidiſtis eos.
אַשְׁקִיתוּהָא potaſtis eam. שֵׁיזַבְתּוּכוֹן liberaſtis uos.
אַסִּיקְתּוּנִי eduxiſtis me. גְּמַלְתּוּנָא retribuiſtis nobis

1.Perſona plur.com.

עֲבַרְנָא

שַׁלְחִינֵיהּ miſimus eum. אַסְרִינוּן clauſimus eos.
מְחִינוּן percuſſimus eos. Sic enim hab es Deu.29.
אַשְׁקִינָךְ potauimus te. שַׁלְחִינוּכוֹן miſimus uos.
אַשְׁכַּחְנוּהָא inuenimus eam,&c.

3.Perſona ſing.fœm.

עֲבַרַת

Concordat ferè hæc perſona in affixis cũ prima ſing.
שְׁלַחְתֵּיהּ miſit eum. שְׁלַחְתִּינוּן dimiſit eos.
נְטַלְתְּהָא tulit eam. אַעְדִּיאַתָּךְ concepit te.
אֲחַדַתְכוֹן apprehendit uos. יְלָדַתְנִי genuit me.
אַקִּפְתָּנָא circundedit nos,&c.

2.Perſona ſing.fœm.

עֲבַרְתְּ

שְׁלַחְתֵּיהּ miſiſti eum. כַּסִּיתִינוּן operuiſti eos.
יְלִידְתִּנִי genuiſti me. שַׁלְשִׁלְתָּנָא demiſiſti nos.

2.Perſona plur.fœm.

עֲבַרְתִּין

Iungunť huic perſonæ affixa nõ ſecus ꝙ̃ ſecundæ per

 ſonæ

ſonæ maſculinæ, tam & ſi in Biblijs raro cum affixis inueniatur.

Affixa cum utroq; participio.

BEnoni & paul raro inueniunt habere affixa: quãdo uero ea habent, non differunt in forma à nominibus adiectiuis, præſertim paul: ut שְׁלִיחִי miſſus meus: שְׁלִיחַי miſſi mei,&c. Sic in benoni, יָתְבַיהֶן habitatores earũ: niſi fuerit ſignificationis actiuæ, tũc enim imitatur formã uerborũ: ut מְאַבְּדִינוּן perdens eos. &c.

Affixa cum imperatiuo.

עֲבַד 2. Perſona ſing. maſ.

שְׁמַעֵיהּ audi eum. קְטוֹרִינּוּן liga eos.
חַבְּלָהּ deſtrue eam. קָרִיבִינּוּן adduc eos.
קְטוֹלְנִי occide me. מְחַנִי percute me.
פְּרוֹקְנָא ſalua nos. חַמְּטָנָא humilia nos.

עֲבַדוּ 2. Perſona plur. maſ.

קְטוֹלוּנֵיהּ occidite eum. שְׁלָחוּנּוּן dimittite eos.
סַעֲרוּנִי iuuate me. אַסְטְיוּנָא abducite nos.
אַפְּקוּהָא educite eam. מְחוּהָא percutite eam.

Affixa cum infinitiuo.

INfinitiuus ſine literis bachlam raro inuenitur habere affixa: Exempla quãdo habet: מֵיתָךְ ueniendo te: מֵיתָאִי ueniendo me: מִפַּקְהוֹן educẽdo eos, &c. Sed cum bachlam, & maxime cum lamed & beth frequenter

quenter admittit affixa,idq́ꝫ in duplici forma: una eſt ut in uerborum cõiugationibus ſignatur: alia:qua deſinit in uth,idq́ꝫ potiſſimũ in uerbis piel. Nos utranqꝫ ſubiungemus formam cum ſuis affixis, & primo primam: במיתוהי in ueniendo eum. במיכלהון in comedendo eos,ſeu dum comedunt ipſi: במיפקהון in egrediendo eos: במישמעך Cum audieris tu: למקטלנא ad occidendum nos: למסערנא ad auxiliandum nobis: במעברכון In tranſeundo uos: במשפכך in effundendo te: במחזהון in uidendo eos:&c.

Forma ſecunda & frequentior eſt hæc: במללותהון in loquendo eos,ſiue dum loquerentur ipſi: במללותי in loquendo me: לאתבותי ad reducendũ me: באסקותי in adducendo me, לשלחותהון ad mittendum eos: באיתגליותיה cum apparuerit ipſe: לחבלותה ad deſtruendum eam: לאחלותיה ad uiolandum ſeu prophanandum ipſum: לאגליותהון ad tranſmigrandum eos: לרביותך ad magnificandum te: לאוברותנא ad perdendum nos, &c.

Futurum cum affixis.

אבחר

1.Perſona ſing.com.

אפילינה deijciam eum.	אמסרינה tradam eam.
אתנינון dabo eos.	אסערינון iuuabo eos.
אקטלינך occidam te.	אתיבינך reducam te.
אשוינך ponã te:fœm.	אשלחינך mittam te:fœ.

אפרשותכון

אֲפָרְשׁוּתְכוֹן Separabo uos,more infinitiui.

Eſt autem illud affixum, Vos,rarum in uerbis:nam plerunq; pro eo utuntur pronomine ſeparato יַתְכוֹן uos:ut אַעִיל יַתְכוֹן introducam uos:Ier.3. אֲדַבַּר יַתְכוֹן accipiam uos: Iſa.35. יַטְעֵי יַתְכוֹן ſeducet uos : ibidem.

תִּבְחַר

2. Perſona ſing.maſ.

תְּסַעֲרִינֵּהּ uiſitabis eum. תִּכְבְּשִׁינַּהּ capies eam
תְּמַסְרִינוּן trades eos. תְּטַמְּרִינוּן abſcondes eos.
תְּשַׁלְּחִנַּנִי mittes me. תִּשְׁבְּקִינַּנָא relinques nos.

יִבְחַר

3.Perſona ſing.maſc.

יִנְטְרִינֵּיהּ cuſtodiet eum. יִרְמִינַּהּ proijciet eam.
יַטְעִינָּךְ ſeducet te. יִפְרְקִינִּיךְ redimet te:fœm.
יִקְטְלִינַּנִי occidet me. יַלְפִינַּנָא docebit nos.

נִבְחַר

1.Perſona Plur.com.

נִתְבְּרִינֵּיהּ deſtruemus eũ. נִשְׁמְעִינַּהּ audiemus eam.
נִפְלְחִינָּךְ ſeruiemus tibi. נִקְטְלִינִּיךְ occidemꝰ te:fœ.
נוֹקְרִינָּךְ honorabimus te,&c.

תִּבְחֲרוּן

2.Perſona plur.maſ.

תְּכַסְּפוּנֵיהּ exꝓbrabitis ei. תִּקְטְלוּנוּן occidetis eos.
תִּרְדְּפוּנַּהּ ꝑſequemini eã. תִּבְחֲרוּנַּנִי eligetis me.
תִּקְטְלוּנַּנִי occidetis me. תִּקְטְלוּנָּךְ oc cidetis te.
תִּרְדְּפוּנַּנָא perſequemini nos,&c.

יבחרו

יְבַחֲרוּן

3. Perſona plur.maſc.

יֵיכְלוּנַהּ comedent eam. יִקְטְלוּנֵיהּ occident eum.
יַדְבְּרוּנָךְ ducent te. יְבַלּוּשׁוּנוּנוּן quærent eos.
יַחְסְנוּנוּן fortificabũt eos. יִקְטְלוּנַנִי occident me.
יְבוֹזוּנָנָא prædabunt nos,&c.

תְּבַחַר

3. Perſona ſing.fœm.

תִּקְטְלִינָךְ occidet te. תְּבָרְכִינַנִי benedicet me.
תְּתַבְרִינוּן conteret eos. תִּפְרְקִינֵיהּ redimet eum.
תִּבְלָעִינָנָא deglutiet nos,ſcilicet terra:Num.16.

Secunda perſona fœmin . conformis eſt tertiæ in affixorum receptione. Porrò in ſecunda plurali non inueni niſi תְּקַיְּמִינַהּ uiuificabitis eam : Exo. 1. quæ forma potius eſt ſingularis quàm pluralis. Hæc igitur de uerborum affixis ſufficiant.

DE ADVERBIO, QVARTA orationis parte.

SVnt aduerbia quædam quæ à fronte recipiunt literas ſeruiles : ut à בָּרָא foris,dicitur, לְבָרָא foras, מִבָּרָא deforis.Sic ab אָן ubi,dicitur לְאָן quorſum,ad quem locum. Sunt rurſus alia,quæ à calce admittũt ꝓnomina affixa,quanquam non ſint multa : ut à לֵית non , dicimus לֵיתוֹהִי non ipſe:Iud.3. לֵיתָךְ non tu : cap. 12. eiuſdem

libri.Sic à בְּוַת ſicut, inuenitur בְּוָתְכוֹן ſicut uos: item בְּוָתִי ſicut ego, &c.

ADVERBIA GENERALIORA.

לְאָן quorſum,quo.	הָאן ubi.
מִנַּן unde.	אֵיכָּא ubi.
הַלְכָא huc.	סְחוֹר סְחוֹר circunquaq;.
הָכָא hic.	לְעֵילָּא ſurſum.
לְתַמָּן illuc.	לְרַע deorſum.
תַּמָּן ibi.	מֵרוּמָא ſurſum.
מִכָּא hinc.	עַד כְּעַן hucuſq;.
מֵרָחִיק à longe.	כְּעַן nunc.
מִכָּל צַד undiq;.	בְּכֵן tunc.
מִגָּיו ab intra.	אִתְמָלֵי heri.
מִלְּגָיו intrinſecus.	מְחַר cras.
לְבָרָא foras.	יוֹמָא דֵין hodie.
מִבָּרָא deforis.	תּוּב amplius.
מִלְּבָרָא deforis.	עוֹד ultra,adhuc.
לַאֲחוֹרָא retrorſum.	בֵּין כַּךְ interea.
אָן ubi.	פּוֹן ſtatim.
הֵיכָא ubi.	בִּתְכֵית repente.
אֵיכָא ubi.	עַד לָא priuſq;.
הַשְׁתָּא nunc.	בָּתַר poſtea.
הֵידֵין tunc.	לְאֵימַת quando.
עַד אֵימַת uſq; quo.	מֵהַשְׁתָּא amodo deinceps.
הָא en,ecce.	הָדֵי uide,ecce.
לָא nõ,nec,neq;.	לֵית nõ, nequaquam.

בלא

בְּלָא abſq;	הֲלָא an non,num.
אוּת & אַת etiam.	אַפִילוּ etiam.
כְּדֵין ſic,ita.	כְּדְנַן ſic,taliter.
כְּמָא ſicut,ut.	הֵיךְ ſicut.adinſtar.
כְּוַת ſicut,quomodo.	לַחֲדָא ualde.
כִּזְעֵיר ferè,penè.	כִּלְמָא paulominus.
יַתִּיר plus,magis.	כַּד ut,quãdo,quum.
מָאִים forte.	מַגָּן fruſtra,gratis.
כַּחֲדָא pariter,ſimul.	

Aduerbia qualitatis plerunq; fiunt ex nomine abſtracto & litera ſeruili:ut לְרוּחְצָן confidenter, בְּכוּפְלָא dupliciter,&c.

DE PRAEPOSITIONE QVINta orationis parte.

MVltæ ſunt præpoſitiones, quæ à fine recipiunt affixa: ut ab עִם cum, dicitur עִמֵּיהּ cum eo, עִמְּכוֹן uobiſcũ: & à בְּדִיל propter בְּדִילְכוֹן propter uos. Sic בִּגְלַלְהוֹן propter eos. בַּתְרֵיהוֹן poſt eos, תְּחוֹתוֹהִי pro eo,&c.

Præpoſitiones hæ ſunt:

לְוַת ad.	בְּדִיל propter.	בָּתַר poſt.
מִן de,ex.	תְּחוֹת pro,ſub.	עַד uſq;.
עַל ſuper.	חֲלַף pro.	קֳדָם ante.
עִם cum.	כְּלַפֵּי uerſus.	בַּר præter.
בְּגִין ꝑpter.	בִּסְטַר iuxta.	קֳבֵיל aduerſus.
בִּגְלַל ꝑpter.	לָקֳבֵיל aduerſus.	בִּקְבֵיל contra.

עֲלַוֵי ſuper.	בְּלָא abſq;.	גַּב apud,ad.
עִיל ſupra.	מִבְּלִי abſq;.	הַיךְ ſecundum.
עִילָוֵי ſuper.	דְלֵית abſq;.	מִדְלֵית ſine.

Inter iam enumeratas præpoſitiones paucæ inueniuntur quæ non recipiant affixa: de quibus uidere poteris dictionarium Chaldaicum.

DE CONIVNCTIONE, SExta orationis parte.

VTunť Chaldæi perinde ut Hebræi pro coniunctione copulatiua, litera Vau: tam & ſi apud Chaldæos nunq̃ inueniať hippuch. Reliquæ autem coniunctiones, rationales, conditionales,&c.ſunt hæ:

בְּרַם ueruntamen.	הַכְּדֵין quemadmodum.
אֱלָהֵן ſed,uerum.	אֶלָּא ſed,niſi.
אֲרוּם quoniam.	בְּגִין propterea.
הֲלָת eo ꝙ.	בְּדִיל ideo.
בְּבֵין propterea.	בְּבֵן iccirco.
מִטוּל propterea.	עַל בֵּן ob id.
בְּמוֹת quàm.	בְּדוּ ſecundum ꝙ.
אֵיבְדֵין quomodo.	בְּמָא דִי iuxta ꝙ.
מַדֵין quare.	מַארֵין cur.
לְמָא quare.	אֲרֵי quia.
אִין & אִם ſi.	הֵיכְדָא ſic.
בְּבָעוּ obſecro,o.	כִּי quoniam.

Inter

Inter has בְּרִיל חֲלַת בְּגִין & מְטוּל nonnunq̃ recipiũt affixa,ſed tunc ſunt præpoſitiones.

EN habes nunc candide lector,meas in Chald. linguam grammaticas lucubrationes, non quidem ſine ſudore partas; quippe quas ex Chaldaicis nudis ſcriptoribus,citra aliquod adminiculum collegi,& in librum congeſſi,ſola Heb.adiutus grammatica. Iuuabit te nõ parum,crede mihi, hic qualiſ qualis eſt meus labor,ſi primum horis aliquot temet illi accõmodes,& deinde animũ ad Chaldaicũ aliquem appuleris interpretẽ:tam & ſi nolim te primũ in pſalterij incidere paraphraſten.Is enim,& ille qui librum Iob uertit, cæteris difficiliores ſunt. Onkelos uero, qui τὸ πεντάτευχον Chaldaice uertit,facillimus eſt,quippe qui ferè ſemper uerbũ reddidit uerbo.Deinde legendum cenſeo Ionathan in libris hiſtoricis.Habet & tranſlator qui Megilla Eſter,Echa,Kohelet &c.expoſuit,facillimũ & tritum ſtilũ,quanq̃ ꝓlixior ſit.Et ne his qui dictos libros nõ habent,aut non facile ſibi comparare poſſunt,nõ conſulatur,noſtræ huic Grammaticæ adijcere placuit aliquas ex ſacris biblijs Chaldaicas lectiones, in quibus ſeſe exercitẽt ſtudioſiſſimi quiq;,id curãtes,ut hac qua fieri potuit ſuperſtitiõe,Chaldaica latinis uerbis explicaremus,ne ſcilicet opus ſit aliquibus alijs grammaticis annotationibus.

קצת הקריאות מלשנא דמותרגמים דבסראים

דברים בסימן ה

אנא ייי אלהך די אפיקתך מארעא דמצרים מבית
עבדותא : לא יהוי לך אלהא אוחרן
בר מיני : לא תעביד לך צלם כל דמות די בשמיא
מלעילא ודי בארעא מלרע ודי במיא מלרע לארעא :
לא תסגוד להון ולא תפלחינון ארי אנא ייי אלהך
אל קנא מסער חובי אבהן על בנין מרדין על דר תל
תליתאי ועל דר רביעאי לשנאי כד משלמין בניא למ
למיחטי בתר אבהתהון : ועביד טיבו לאלפי
דרין לרחמי ולנטרי פיקודי : לא תימי בשמא
דייי אלהך למגנא ארי לא יזכית ייי ית די ימי בשמיה
לשקרא : טר ית יומא דשבתא לקדשותיה
כמא די פקדך ייי אלהך : שיתא יומין
תיפלח ותעביד כל עיבידתך : ויומא שביעאה שבתא
קדם ייי אלהך לא תעביד כל עיבידא את וברך וברתך וע
ועבדך ואמתך ותורך וחמרך וכל בעירך וגיורך די כס
בקרוך בדיל דינוח עבדך ואמתך כותך :
ותידכר ארי עבדא הויתא בארעא דמצרים וא
ואפקך ייי אלהך מתמן בידא תקיפא ובדרעא מרממא
על כן פקדך ייי אלהך למעבד ית יומא דשבתא :
יקר ית אבוך וית אמך כמא דפקדך
ייי אלהך בדיל דיורכון יומך ובדיל דייטב לך על א
ארעא דייי אלהך יהיב לך :

DEVT. CAP. V.

EGo dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis. Non erit tibi deus alius præter à me. Nõ facies tibi imaginem omnis ſimilitudinis quæ in cœlo eſt deſuper, & quæ in terra deſub/tus, & quæ in aqua deſubter ad terram. Non incuruabis te eis, neque coles ea: quia ego dominus deus tuus, deus zelotes, uiſitãs peccata patrum ſuper filios rebelles, ſuper generationẽ tertiam, & ſuper generationem quartam, ad odientes me, quando ſunt perficientes filij ad peccandum poſt patres ſuos. Et faciens bonitatem in mille generationes, diligentibus me, & cuſtodientibus præcepta mea. Non iurabis in nomine domini dei tui in uanum: quia nõ inſontem habebit dominus eum qui iurabit in no/mine eius ad falſum. Cuſtodi diem Sabbati ad ſanctifican/dum eum, ſecundũ quod præcepit tibi dominus deus tuus. Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum. Dies au/tem ſeptimus, ſabbatum eſt coram domino deo tuo: non facies om̃e opus, tu & filius tuus, & filia tua, & ſeruus tuus, & ancilla tua, & bos tuus, & aſinus tuus, & omne iumentũ tuum, & peregrinus tuus qui eſt in ciuitate tua: propter q͏d quieſcet ſeruus tuus & ancilla tua ſicut tu. Et recordaberis, quia ſeruus fuiſti in terra Aegypti, & eduxit te dominus de/us tuus inde in manu forti & cum brachio eleuato: ideo præcepit tibi dominus deus tuus, ut facias diem ſabbati.

Honora patrem tuum & matrem tuam, ſecundum quod præcepit tibi dominus deus tuus: propter quod longi erũt dies tui, & propter quod bene erit tibi ſuper terram, quam dominus deus tuus dedit tibi.

Non occi/

לא תקטול נפש ׃ ולא תגוח ׃ ולא תגנוב ׃ ולא תסהיד
בחברך סהדותא דשיקרא ׃ ולא תחמיד איתת חברך
ולא תירוג בית חברך חקליה ועבדיה ואמתיה תוריה ו
חמריה וכל די לחברך ׃

יהושע בסימן כד

וכען דחלו מן קדם יי ופלחו קדמוהי בשלמותא ובקושטא ואעדו ית טעותא די פלחו אב
אבהתכון בעיברא פרת ובמצרים ופלחו קדם יי ׃
ואם ביש בעיניכון למיפלח קדם יי בחרו לכון יומא ד
דין קדם מן תפלחון אם ית טעותא די פלחו אבהתכון
בעיברא פרת ואם ית טעות אמוראי די אתון יתבין בא
בארעהון ברם אנא ואנש ביתי נפלח קדם יי ׃
ואתיב עמא ואמר חס לנא מלמישבק ית פולחנא דיי
למיפלח לטעות עממיא ׃ ארי יי אלהנא הוא דאסיק
יתנא וית אבהתנא מארעא דמצרים מבית עבדותא ודי
עבד לעיננא ית אתיא וית דברבתא האילן ונטרנא בכל
אורחא די הליכנא בה ובכל עממיא די עברנא ביניהון
׃ ותריך יי ית כל עממיא וית אמוראה יתבי ארעא
מן קדמנא ואת אנחנא ניפלח קדם יי אלהנא ׃

ישעיה בסימן מב

הא עבדי משיחא אקרבינה בחירי דאתרעי ביה מ
מימרי אתן רוחא דקודשי עלוהי דיני לעממין
יגלי ׃ לא יצוח ולא יבלי ולא ירים בברא קליה ׃
ענותניא דמן אינון לקני רעיע לא יתבר וחשיכיא דב
דכבוצין עמיה לא יטפי לקושטיה יפוק דינא ׃ לא
ילחי ולא ילאי עד די תקין בארעא דינא ולאוריתיה ב
בגוון

Non occides animam, neq; adulterabis . Et non furaberis. Et nõ teſtificaberis in ſocium tuum teſtimonium falſitatis. Neq; concupiſces uxorẽ proximi tui, neq; deſiderabis do/mum proximi tui:agrum eius & ſeruum eius atq; ancillam eius,bouem eius & aſinũ eius,& omne quod eſt ſocio tuo.

IEHOSVAE CAP. XXIIII

ET nunc timete à conſpectu domini, & ſeruite coram eo in perfectione & in ueritate : & auferte idola quæ coluerunt patres ueſtri ultra Euphra/ten & in Aegypto, & ſeruite coram domino. Et ſi eſt malum in oculis ueſtris ad ſeruiendum coram domi/no,eligite uobis die iſto coram quo ſeruiatis, an idolis quæ coluerũt patres ueſtri ultra Euphraten,an ſi idolis Aemor/ræorũ, ꝙ uos habitatis in terra eorum. Certe ego & homo domus meæ ſeruiemus coram domino. Reſpondit aũt po/pulus & dixit: Parce nobis,ne derelinquamus cultũ domi/ni,ad ſeruiendum idolis nationũ. Nam dominus deus no/ſter eſt,qui fecit aſcẽdere nos & patres noſtros de terra Ae/gypti,de domo ſeruitutis , & qui fecit ad oculos noſtros ſi/gna & magnalia iſta,atq; cuſtodiuit nos in omni uia quod ambulauimus in ea,& in omnibus populis , ꝙ tranſiuimus inter eos. Eiecit quoq; dominus oẽs gentes,et Amorræũ, habitatores terræ à cõſpectu noſtro: unde etiam nos ſeruie mus coram dño deo noſtro.

Iſaiæ cap .42.

ECce ſeruus meus Meſchiha, adducã eum:electus me/us,ꝙ complacitũ eſt in eo uerbum meum: dabo ſpiri/tum ſanctitatis meæ ſuper eum , iudiciũ meum populis re/uelabit. Non clamabit neq; uociferabitur , nec leuabit foris uocem ſuam. Pauperes qui ſimiles ipſi ſunt calamo cõtrito, nõ confringet,& inopes,qui quaſi lina ſunt cum eo,nõ ex/tinguet:ad iuſticiã eius egredieẽ iudiciũ. Nõ fatigabiẽ neq; laſſus erit uſq; quo direxerit in terra iudiciũ,& ad legẽ eius

נגות יבתרון ׃ כדנן אמר אלהא עלמא יוי דיברא ש
שמיא ותלינון שכליל ארעא ודירתהא יהב נשמתא ל
לעמא די עלה ורוח לדמהלכין בה ׃ אנא יוי רביתך
בקשוט ואתקיפית בידך ואתקנינך ואתנינך לקיים עם
לנהור עממין ׃ לפתחא עיני בית ישראל דאינון כ
כסמין מן אוריתה לאפקא גלותהון מביני עממיא דא
דאינון דמן לאסירין ולמפרקהון משיעבוד מלכוותא
דאינון עגנין באסירי קבל ׃ אנא יוי הוא שמי ויקרי
דאתגליתי עליכון לעם אוחרן לא אתן ותושבחתי לפלחי
צלמיא ׃

ירמיה בסימן כג

הוי פרנסיא דמאבדין ומבדרין ית עם דאתקרי שמי
עליהון אמר יוי ׃ בכן כדנן אמר יוי אלהא די
דישראל על פרנסין דמפרנסין ית עמי אתון בדרתון ית
עמי וטלטלתינון ולא תבעתון יתהון הא אנא מסער ע
עליכון ית בישות עובדיכון אמר יוי ׃ ואנא איכנוש
ית שארא דעמי מכל מדינתא דאגליתי יתהון תמן וא
ואותיב יתהון לאתריהון ויפשון ויסגון ׃ ואקים עליהון
פרנסין ויפרנסונון ולא ידחלון עוד ולא יתברון ולא
יזועון אמר יוי ׃ הא יומיא אתן אמר יוי ואקים לדו
לדויד משיח דצדקא וימלוך מלכא ויצלח ויעביד דין
דקשוט וזכו בארעא ׃ ביומוהי יתפרקון דבית יהודה
וישראל תשרי לרוחצן ודין שמיה דיהון קרן ליה יתעבדן
לנא זכוון מן קדם יוי ביומוהי ׃ בכן הא יומיא אתן א
אמר יוי ולא יהון משתען עוד בגבורתא דיוי דאסיק י
ית בני ישראל מארעא דמצרים ׃ אלהן יהון משתען
בגבורתא

inſulæ expectabunt. Sic dixit deus ſeculi, dominus qui crea
uit cœlos & ſuſpendit eos, fundauit terrã & habitacula eius
dedit flatum populo qui eſt ſuper eam, & ſpiritum his qui
ambulant in ea. Ego dominus unxi te in ueritate, & appre-
hendi cum manu tua, & dirigam te atq; dabo te in fœdus
populi, in lucem populorũ: ad aperiendum oculos domus
Iſraël, qui ipſi quaſi cæci à lege, ad educendum captiuitatem
eorum de medio nationũ, qui ſunt ſimiles uinctis: & ad li-
berãdum eos ab afflictione regnorum, qui ſunt clauſi cum
uinctis tenebrarum. Ego dominus, hoc eſt nomen meum:
& gloriam meam qua reuelatus ſum ſuper uos, populo al-
teri non dabo, & laudem meam cultoribus imaginum.

IEREMIAE CAP. XXIII.

VAe paſtores, qui perditis & diſpergitis populum, ꝙ
eſt inuocatum nomen meũ ſuper eos, ait dominus.
Tunc ſic dixit dominus deus Iſraëlis ſuper paſtores qui pa
ſcunt populum meum: uos diſperſiſtis populum meum, &
uagari feciſtis eos, & non quæſiuiſtis eos: ecce ego uiſitans
ſuper uos maliciam operũ ueſtrorum ait dominus. Et ego
congregabo reliquias populi mei ex omni prouincia qua
tranſmigraui eos illuc, & reducã eos ad loca ſua, & creſcent
& augeſcent. Et erigam ſuper eos paſtores, & paſcent eos,
& non timebunt amplius, neq; conterentur, nec contremi-
ſcent ait dominus. Ecce dies ueniũt dixit dominus, & ſuſci-
tabo Dauidi Meſchiam iuſticiæ, & regnabit rex & proſpe-
rabitur, facietq; iudicium ueritatis & iuſticiæ in terra. In die
bus eius liberabunt̃ ipſa domus Iehuda, & Iſraël habitabit
cõfidenter, & hoc nomẽ eius ꝙ erũt clamãtes ei: ſient nobis
iuſticiæ à cõſpectu dñi in diebus eius. Tũc ecce dies ueniũt
ait dominus, & non erũt nitentes amplius in potentiã dñi
ꝙ eduxerit filios Iſraël de terra Aegypti: ſed erunt nitentes

בִּגְבוּרְתָּא דַייָ רְאַסִּיק וּרְאַיְתֵי יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא צ
צִיבּוּנָא ׃

יחזקאל בסימן יח״

אֱנָשׁ דְּיֵיחוֹב הוּא יְמוּת בְּרָא לָא לָקֵי בְּחוֹבֵי אֲבָא
וְאַבָּא לָא לָקֵי בְּחוֹבֵי בְּרָא זְכוּת זַכָּאָה בֵּיהּ י
יִתְקַיֵּים וְחוֹבַת חַיָּיבָא עֲלוֹהִי תְּהֵי ׃ וְרַשִׁיעָא אֲרֵי יְתוּב
מִכָּל חוֹבוֹהִי דַעֲבַד וְיִטַּר יַת כָּל קְיָימַי וְיַעְבֵּיד דִּין ר
דִּקְשׁוֹט וּזְכוּ מֵיחָא יֵיחֵי לָא יְמוּת ׃ כָּל חוֹבוֹהִי דַעֲבַד
לָא יִדְכְּרוּן לֵיהּ בִּזְכוּתֵיהּ דַּעֲבַד יִתְקַיֵּים ׃ הֲמִירְעָא ר
רַעֲיָנָא בְּמוֹתֵיהּ דְּרַשִׁיעָא אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים הֲלָא כַּד יְתִיב
מֵאוֹרְחֵיהּ וְיִתְקַיֵּים ׃ וְכַד יְתוּב זַכָּאָה מִזְּכוּתֵיהּ וְיַעְבֵּיד
שְׁקַר כְּכֹל תּוֹעֵבָתָא דִּי עֲבַד רַשִׁיעָא יַעְבֵּיד וְאִתְקַיֵּים כ
כָּל זְכוּתֵיהּ דַעֲבַד לָא יִדְכְּרוּן בְּשִׁיקְרֵיהּ דִּשְׁקַר וּבְחוֹבוֹהִי
דְּיֵיחַב בְּהוֹן יְמוּת ׃ וַאֲמַרְתּוּן לָא מְפָרְשָׁן לָנָא אוֹרְחַת
טוּבָא דַייָ שְׁמַעוּ כְעַן בֵּית יִשְׂרָאֵל הַאוֹרְחַת טוּבִי לָא
מְפָרְשַׁן לְכוֹן הֲלָא אוֹרְחַתְכוֹן דִּילְכוֹן לָא תַקְנָן ׃ וְכַד
יְתוּב זַכָּאָה מִזְּכוּתֵיהּ וְיַעְבֵּיד שְׁקַר וִימוּת עֲלֵיהוֹן בש
בְּשִׁיקְרֵיהּ דִּי עֲבַד יְמוּת ׃ וְכַד יְתוּב רַשִׁיעָא מֵחוֹבוֹהִי
דִּי עֲבַד וְיַעְבֵּיד דִּין דִּקְשׁוֹט וּזְכוּ הוּא יַת נַפְשֵׁיהּ יְקַיֵּים
׃ וַחֲזָא וְתַב מִכָּל חוֹבוֹהִי דִּי עֲבַד מֵיחָא יֵיחֵי לָא יְמוּת ׃

מזמור לד״

לְדָוִד כַּד שַׁנִּי יַת מַדְּעֵיהּ קֳדָם אֲבִימֶלֶךְ וּפַטְרֵיהּ
וַאֲזַל ׃ אֲבָרֵךְ יַת יְיָ בְּכָל עִידָּן תְּדִירָא
תּוּשְׁבַּחְתֵּיהּ בְּפוּמִי ׃ בְּמֵימְרָא דַייָ תּוּשְׁבַּחַת נַפְשִׁי י
יִשְׁמְעוּן עִינְוְתָנַיָּא וְיֶחְדוּן ׃ חֲבוּ רְבוּתָא קֳדָם יְיָ עִמִּי
ונרומם

in fortitudinem domini quod fecerit aſcendere, & quod adduxerit filios Iiſraël de terra aquilonis.

EZECHIELIS CAP. XVIII.

HOmo qui peccabit ipſe morietur. Filius non percutitur pro peccatis patris, & pater nõ percutitur pro peccatis filij:iuſticia iuſti in eo conſeruabitur, & peccatum peccatoris ſuper ipſum erit. Et impius quia redibit ab omnibus peccatis ſuis quæ fecit,& cuſtodiet omnia ſtatuta mea, & faciet iudicium ueritatis atq; iuſticiæ,uiuendo uiuet, nõ morietur. Omia peccata eius quæ fecit nõ in recordatione erũt ſibi,in iuſticia ſua quã fecit conſeruabit̃. Num uolẽdo uolo ego in morte ipſius impij ait dominus deus? an non quando redierit de uijs ſuis, & uiuificabit̃? Et quũ auerſus fuerit iuſtus à iuſticia ſua, & fecerit mendaciũ iuxta omnẽ abominationem quam facit impius: faciet ꝙ uiuificetur? omnes iuſticiæ ſuæ quas fecit non memorabunt̃: in præuaricationibus ſuis quibus inique egit, & in peccatis ſuis quibus peccauit,in eis moriet̃. Et dixiſtis:non ſunt cõplanatæ nobis uiæ beatitudinis domini. Audite nũc domus Iiſraël: nunquid uiæ bonitatis meæ non ſunt complanatæ uobis? an non uiæ ueſtræ quæ uobis ſunt,nõ ſunt rectæ? Cum igit̃ auerterit ſe iuſtus à iuſticijs ſuis,& fecerit iniquitatẽ, & morietur ſup eis,in ꝑuaricationibus quas fecit morietur. Et cũ redierit impius à peccatis ſuis quæ fecit, & fecerit iudicium ueritatis & iuſticiæ,ipſe animam ſuam cõſeruabit. Et uidet & redit ab omnibus peccatis ſuis quæ fecit, uiuendo uiuet, non morietur.

PSALMVS XXXIIII.

DAuidis, quando immutauit noticiã ſuam coram Abimelech,& abiecit eum,atq; abijt.

Benedicam dominũ in omni tempore: iugiter laus eius in ore meo. In uerbo domini laus animæ meæ: audient mites & lætabunt̃. Afferte magnificentiã corã domino mecũ:

ונרומם שמיה כחדא ׃ תבעית אולפן מן קדם ייי וע
ועניני ומכל דחלתי פצי יתי ׃ אסתכלו לותיה ואתנהרו
ואפיהון לא עצבו ׃ דין עניא צלי קדם ייי שמיע ו
ומכל עקתוי פרקיה ׃ שרי מלכא מלאכא דייי חזור
חזור לדחלין מיניה ושיזיב הינון ׃ אשתמודעון ות
נחמון ארום טב ייי טובוי לגבר דאיתרחיץ במימריה ׃
דחילו מן קדם ייי קדישוי ארום לית חוסרנא לדחלוי ׃
בני אריוא אסמתכנו וכפנו ותבעי אולפנא דייי לא חס
חסרין כל טובא ׃ איזילו בניא קבילו מיני דחלתא ד
דייי אליף יתכון ׃ מן גברא דבעי חיי רחים יומנא
למחמי טבא ׃ טור לישנך מביש וסיפותך מל
ממללא נכלא ׃ זור מביש ועביר טב בעי שלמא ו
ורדת בתרותי ׃ עינוי דייי לות צדיקיא ואודנוי לקבלא
צלותהון ׃ פרצופא דייי רגיזין בעבדי בישא לשיצאה
מן ארעא דכרנהון ׃ צליין צדיקיא וקדם ייי שמיע ו
ומכל עקתהון פצינון ׃ קריב ייי לתבירי ליבא וית
מכיכי רוחא יפרוק ׃ סגיאין בישן מערען לצדיקא ומן
כולהון פצא ליה ייי ׃ נטיר לכולהון איברוי חדא מ
מנהון לא מתברא ׃ מתותא דרשיעא בישא וסנאי
צדיקא יתחייבון ׃ פרוק ייי נפשא דעבדוי ולא ט
מתחייבין כל דסברין במימריה ׃

נשלם הרקדוק בסראי על ידי
זבשטיאנוש מונשטר ׃

תושבחתא לאלהא
דשמיא

& exaltabimus nomen eius pariter. Quæſiui oraculum à facie domini & exaudiuit me: & ex omni formidine mea eruit me. Prudentes fuerunt ad eum & illuminati ſunt: & facies eorum non fuerunt triſtes. Iſte pauper orauit coram domino: exaudiuit & ex omni anguſtia ſua eripuit eum. Manſit rex angelus domini circunquaꝗ ad timentes eum: & ſaluauit eos. Cognoſcite & uidete quia bonus eſt dominus: beatitudines eius uiro qui confiſus eſt in uerbo eius. Timete à facie domini ſancti eius: quia non eſt penuria timentibus eum. Filiȷ leonum defecerunt & eſurierunt: inquirentes autem inſtructionem domini non deficiunt omi bono. Venite filiȷ obaudite mihi, timorem domini docebo uos. Quis eſt uir qui petit uitam, diligit dies ad uidendum bonum. Cuſtodi linguam tuam à malo, & labia tua à loquendo fraudem. Declina à malo & fac bonum: quære pacem & inſequere poſt eam. Oculi ipſius domini ad iuſtos: & aures eius ad accipiēdum orationem eorum. Vultus domini irati in factores maliciæ: ad perdendum de terra memoriam eorum. Orant iuſti, & coram domino auditur: & ex omni preſſura eorum eripit eos. Proximus eſt dominus confractis corde: & humiles ſpiritu ſaluabit. Multa mala occurrunt iuſto, & ex omnibus eis liberat eum dominus. Cuſtodit omnia ipſa membra eius: unum ex eis non confringitur. Mors impiȷ mala: & odientes iuſtum condemnabuntur. Redimit dominus animam ſeruorum ſuorum: & non condemnantur omnes qui confidunt in uerbo eius.

Grammaticæ Chaldaicæ, autore Sebaſtiano Munſtero, Finis.

 GENEROSO DOMINO EBERHARDO Schenck iuniori, Sebaſtianus Munſterus S. D.

QVum adhuc rudior eſſem in Hebraiſmo, clariſſime Eberharde, plurimũ ſæpe miratus ſum, ſi quandoq; incidiſſem in codicem aliquem Hebraicum, punctis & apiculis conſuetis deſtitutum, quo pacto uel legi uel intelligi poſſet, quippe ubi confuſa omnia mihi uidebant̃, nõ aliter atq; ſi quis in charta depingeret terræ orbem cum prouincijs, ciuitatibus, montibus, ſyluis, inſulis, fluminibus, maris ſinibus, & nulli ſua, quibus abinuicẽ diſcernuntur, adſcriberet nomina: profecto non procliue eſſet cuiq; ſcire, hãc eſſe Arduennam ſyluam aut tuam Ottonicam: hunc ſinum Ponticum aut Adriaticum, hoc mare Rubrum aut Caſpium: hãc Vbiorum metropolim aut Rauricum, &c. In hunc modũ quum uiderem dictiones Heb. ſcribi ſine uocalibus, cognoſcebam quidem literas, uocabula autem ipſa nõ licuit ſonare, quandoquidem deſtituebantur punctis uocalibus, nec tutum cenſebam diuinare uocem pro libito. Exempli gratia. Si quando occurrebat דבר incertus eram utrum dabar, uel dibber, uel dabber, uel dæber legendum eſſet: nam omnibus iſtis modis legi poteſt. Idem de alijs iudicandum. Sic quidem tunc ſentiebã, quando obſcuritas ipſa non in literis ſed in me erat.

At hodie longe aliud habeo iudicium: nec dubito uel ſemidoctum in Hebræa lingua, pleraq; ἀνιδρωτὶ poſſe legere in Hebræorum commentarijs, ſi hunc noſtrum librum, quem pro commentarijs legẽdis & intelligendis ædidimus, diligẽter legerit & relegerit. Nam in eo tractamus & explicamus, pro noſtra quidem uirili, difficillima quæq; quæ occurrere poſſunt, ut ſunt modi loquẽdi, abbreuiaturæ & uocabula rabbinis propria. Indicamus & quibus armis eum inſtructũ eſſe oporteat in utraq; lingua, qui uelit legere & intelligere memoratos magiſtrorum libros. Incitabitur fortaſſe doctus aliquis hoc meo conamine, qui aliquando idem præſtet in Thalmudicis libris: quãquam eis non uſq; adeò opus habeamus ut commentarijs הֲמִּקְרָא hoc eſt, Bibliæ. Bene uale clariſſime Baro. Heydelbergæ Kalend. Iulij: Anno milleſimo, quingenteſimo, uigeſimo ſexto.

Peruſch

PERVSCH SEV BIVR HAPERVSCHIM, autore Sebaſtiano Munſtero.

TAm & ſi titulo quem huic feci libro, non per omnia me ſatiſfacturum ſciam, quum nõ minus Heb. ſcriptores q̃ latini in ſtilo uarient, unuſq; alio aut clarior aut difficilior & intricatior ſæpe dep̃hendat̃, ut uidere licet, ſi Dauid Kimhi cum Ra.Sal.conferas, aut Ra.Leui ben Gerſchom cum Kabuenaki aut Aben Ezra, qui om̃es in ſacros ſcripſerũt libros:& graue ſit, imò impoſſibile, breui libello omniũ tam uarias, quibꝰ paſſim utunt̃, comprehendere ꝓprietates, modos loquendi, tropos, idiomata, atq; extranea uocabula, ne dicam Thalmudica & barbarica, quæ nõ raro immiſcent ſuis libris, ut neceſſe ſit qui cõmentariorũ abſolutũ agere uellet explicatorem, is calleret linguã Thalmudicã, Chaldaicã, Iſmaëliticã, Arabicã, Græcã, Germanicã, Italicã, Hiſpanicã, & Gallicã. Harũ eñ omniũ nationũ paſſim in Rabbinis inueniuntur uocabula, quemadmodũ in Rab.Sal. ſæpe inuenies nomina Gallica, & aliqñ Germanica: in Kimhi Hiſpanica: in filio Gerſchom Italica & in om̃ibus Græca, quæ uel ex Chaldaiſmo (qui talibus abũdat) inuehunt̃, aut certe ex priſcis Heb. autoribus, quorũ multi patria, hoc eſt, Syriaca ſcripſerũt lingua: pauci pure Heb. Nam ueteribus plerũq; mos ille fuit ut uel Hebraice ſcriberẽt tantũ, aut Chal. tantum

Recentiores uero utraq; promiſcue utunť in ſuis libris lingua. Horum inquam omnium tam examuſſim diſcutere ſententias, & uerborum rimari proprietates, ut nullibi impingas, ut diximus, difficile eſt: nec eſt noſtri inſtituti, neq; ad hoc noſter contendit conatus, ſed potius regulas quaſdam tradere generales quibus dirigaris, & ſuppetias ferre uulgares, nō tamen omnino contemnendas, imò quæ plurimum ad peruſchim conducant intellectum, & inexercitatum in hoc ſcribendi genere iuuent, ſi modo non omnino ignauus eſſe uolueris. In negocio igitur iſto tria potiſſimum animaduertere oportebit: primo regulas quaſdā, deinde aliquos loquendi modos & uocabula rabbinis familiaria: tertio abbreuiaturas uarias: de quibus ſigillatim iam & eo ipſo loquemur ordine.

REGVLAE GENERALES, QVIbus lector rudior iuuať ad legendum & intelligendum Hebræorum commentarios.

PRima: Commentaria recentiora & pleraq; uetera, & quicquid ab Hebræis extra bibliam ſcribitur, non tam Hebraicam quàm Chaldaicam reſipiunt linguam: ut nō ſatis ſit Hebraicā tantum callere grammaticam, & nihil de Chaldaica.

Secunda: Chal. grāmaticæ cognitio nō eſt uſq; adeò neceſſaria in cōmentarijs ut Heb. ſed ſufficit eam obiter legiſſe.

Tertia

Tertia: Non ſatis erit Hebraicæ grammaticæ cóſummatum eſſe diſcipulum, tam & ſi plurimum id conferat ad lectionem, niſi & Hebraiſmi ipſius mediocrem quiſpiam habeat intelligentiam, ſi modo non uelit in pleriſq; locis nomina legere pro uerbis, & contra: aut nomen unum pro altero.

Quarta: Conſtat non modo uerba ſingularia ſecundæ perſonæ in utroq; genere terminari in uau literam, uerum & plurima nomina fœminina, dum in conſtructione he mutant in tau: ut אמרת יהוה eloquium domini, uel dixiſti domine. *Sic* שמרת cuſtodia, & cuſtodiſti. Item cum affixis, צדקתו iuſtificaſti eum, & iuſticia eius.

Quinta: Vau in uerborum calce alio fungitur officio quàm in fine nominum: quũ ibi index ſit pluralis numeri, hic uero relatiuum ſingulare maſ. ut דברו uerbũ eius, & loquuti ſunt atq; loquimini.

Sexta: Iod à fine nominũ aliquando eſt pronomen & quandoq; terminatio pluralis maſ. & conſtructiua: ut דברי יהוה uerba domini, uel uerbum meum, aut uerba mea domine.

Septima: Verborum differentia in diuerſis modis nó poteſt niſi ex tenore ſententiæ cognoſci: ut דבר inuenies citra puncta ſimiliter ſcribi in præterito, imperatiuo, & infinitiuo. Sic שמע in præterito & imperatiuo, & ſic de alijs.

Octaua: Pleraq; nomina æquiuoca ſine punctis omi no ſimiliter ſcribuntur: ut חרב ſi legas pro Horeb, eſt mons quidam: ſi pro hæreb, eſt gladius: ſi pro hareb, eſt idem quod incultus. Sic אל diuerſa lectione ſignificat deum, non & ad: & item שער portam & crinem. Et שני eſt duo uel ſecundus: אם ſi & mater, &c.

Nona: Accurato iudicio opus eſt, ne Vau holem in fine legas pro uau ſurec, ut iam ſupra quoq; diximus: Exempla: עבדו ſeruierunt & ſeruus eius. חרבו exiccati ſunt & gladius eius.

Decima: In frequentiſſimo uſu ſunt hæ duæ ſeruiles literæ כש coniunctim & ſeparatim: cõiunctim ualent idem quod, ſecundum q, iuxta q, quando, quum: ut כשעלה ſecundum q ſiue quando aſcendit: ובשהייתי Et ſecundum q fui. Separatim Caph eſt aduerbium ſimilitudinis, & aliquando præpoſitio, ſecundum, iuxta: Schin uero relatiuum qui, quæ, qđ, uel coniunctio q, &c. Cõiungunt etiã quandoq; mem & ſchin à fronte pro quàm q: ut, משתשב quàm q ſedeas.

Vndecima: Neceſſe eſt ut aduertas hithpaël qđ fit à uerbis incipientibus à zain uel zade, ne ſcilicet litera tau in aliam mutata tibi imponat: ut להזדווג ut copulet, à radice זוג Sic הצטער afflictus, à themate צער. Item יצטרכו neceſſitate cogent, à צרך neceſſe fuit.

Duodecima: Verba piel in commentarijs cõmuniter ſcribuntur cum iod, loco hirec ſcilicet poſito: ut קירש

שם

שם האל ſanctificauit nomē dei: שינה טבע המים mu
tauit naturam aquarum. Idem fit nónunq̃ in aliȷs uer
bis & nominibus: ut אברהם נימול Abraham circumci-
ſus eſt: שימוש officium, &c.

Decimatertia: Hebræi paſſim ab om̃ibus nominibus faciunt nomina adiectiua & abſtracta, deſinẽtibus ſci-licet adiectiuis in i uel ith, & abſtractis in uth: ut צ צפונית aquilonaris, האלהות deitas: עַצְמוּת ſubſtãtia עַצְמִי ſubſtantialis, עַצְמִיִּים ſubſtantiales. De quibus infra copioſius.

Decimaquarta: Vt in ſumma dicam, oportet omniũ ſeruilium literarum diuerſa officia in prompta habere memoria, atq; illud officiũ quod magis ad ſententiæ ſanam quadrat intelligentiã, in quolibet eligere loco: ut mem à capite, uel eſt præpoſitio uel litera Hæmanthica: & literæ איתן conſtituũt futurũ in actiua & paſ-ſiua uoce: & ſic de reliqs ſeruilib. literis & earũ officiȷs.

DE HEBRAICIS QVIBVSDAM VOCABV-lis, tropis, & modis loquendi, qui Rabbi-nis familiares inueniuntur.

NOtandum hic primo uenit, Hebræos quaſdam habere uoces in uſu, quas neq; in biblȷs unq̃ inuenias, neq; in Chald. cuiuſmodi ſunt, עַכְשָׁיו modo, הַשֵּׁם deus, שׁוּם aliquis, ullus, מַמָּשׁ ſimpliciter, p̃ciſe, ꝓprie, חָרַט pœnituit

Secundo

Secundo utuntur aliquibus frequentiſſime, quæ in biblijs ſunt rariſſimæ, quales ſunt: קְצַת quidam & quædam, כְּבָר iam, modo, צָרִיךְ neceſſe eſt, תּוֹעֶלֶת utilitas, profectus, גֵּהִינָּם infernus, &c.

Tertio deriuant paſſim ab Hebraicis uerbis uaria nomina, quibus in artibus & commentarijs opus habent: ut à פֵּרַשׁ ſeparauit, חֶפְרֵשׁ differentia, פֵּירוּשׁ gloſſa, expoſitio: à חָלַק diuiſit, מַחְלוֹקֶת diſceptatio, diſſenſio: à חָגָה meditatus eſt, ſeu loquutus eſt: חִגָּיוֹן logica: à נָשָׂא ſuſtinuit, חַנּוֹשֵׂא ſubiectum, ſuſtentans ſcilicet accidentia: à קָרָה occurrit, מִקְרֶה accidens: à רָאָה uidit, רַאֲיָה demonſtratio, euidens ꝓbatio, &c.

Quarto, dictionibus quibuſdam Chaldaicis crebro utuntur, non tam iuxta Chaldaicā quàm Hebraicam grammaticā, ut ſunt iſtæ & multæ aliæ: סְבָרָה & סברא opinio: זוגות & זוּגִין paria: אֶפְשַׁר poſſibile eſt: מָמוֹן & מַמוֹנָא diuitiæ: שְׁבִינָא & שְׁבִינְתָּא diuinitas, &c.

Ex his itaq; quadruplicibus dictionibus, uiſum fuit in rem tuam eſſe lector, ſi catalogum æderem quendam, in quo quidem nō omnia quæ huius ſunt farinæ, reponerem uocabula: quippe quæ ex dictionario Chal. cōmode peti poſſunt, ſed ea quæ in frequētiori ſunt uſu, & crebrius lectori ſeſe offerunt, quo uel ſic nōnihil tibi parem uiam in peruſchim. Annotabo autem primo eas aut ſaltem aliquas dictiones, quibus peculiariter in certis utuntur artibus, maxime in Grammatica, Logica,

gica,& Aſtronomia:deinde ſubijciam aliquas ex cæte ris communioribus.

TERMINI GRAMMATICALES.

מְלָאכָה	ars.	מַדַּע	ſcientia.
דִקְדּוּק	grammatica.	מְדַקְדֵּק	grammaticus.
שׁוֹרֶשׁ	radix,thema.	תֵּיבָה	dictio.
שֵׁם	nomen.	כִּנּוּי	pronomen.
פֹּעַל	uerbum.	כִּנּוּי	affixum.
מִלָּה	dictio indeclinabilis & conſignificatiua.		
אוֹתִיּוֹת	literæ.	תְּנוּעוֹת	uocalia.
הֲבָרָה	ſyllaba.	פָּסוּק	uerſus.
לְשׁוֹן זָכָר	maſculinum genus.		
לְשׁוֹן נְקֵבָה	fœmininum genus.		
יָחִיד	ſingulare.	רִבּוּי	plurale.
פָּשׁוּט	ſimplex.	מוּרְכָּב	compoſitum.
שֵׁם תּוֹאַר	nomen adiectiuum ſeu formale.		
סְמִיכוּת	conſtructio,ſeu ſtatus regiminis.		
מוּבְרֶת	Status abſolutus.		
תַנּוּי	congruitas.	בִּלְתִּי נָאָה	incongruum.
עִנְיָן	ſignificatum.	מְגוּנָּה	incongruus.
הוֹרָה	ſignificare.	הוֹרָאָה	ſignificatio.
תַּרְכָּבָה	compoſitio.	הֶפְסֵק	pauſa ſententiæ.
מִדּוֹת	conditiones.	פָּנִים	modi.
נְטִיָּה	declinatio.	זָר	anomalū.
שֶׁקֶל	pondus ſeu forma : idem פֶּלֶס		
מִלְעֵיל	accentus in prima.	מִלְרַע	accentus in ult.

זְמַן tempus. גּוּף persona.
בִּנְיָן coniugatio. עָבַר præteritum.
עָתִיד futurum. בֵּינוֹנִי participiũ præsẽs
צִוּוּי imperatiuus. הַהוֹוֶה præsens.
מָקוֹר infinitiuus. פָּעוּל particip.ptm̃.
נִפְעַל paſſiuum. פּוּעַל & הָפְעַל paſſiuũ.
יוֹצֵא tranſitiuum. עוֹמֵד neutrum.
נִסְתָּר tertia perſona ſing. maſcul.
נִמְצָא & נֹכַח ſecunda perſona ſing.maſ.
מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ prima perſona ſing.maſ.

TERMINI LOGICALES.

הִגָּיוֹן logica. הַהֶגְיוֹנִי logicus.
הִנִּיחַ ſuppoſuit. מוּנַּח ſuppoſitum.
הִקְשָׁה arguit. סָתַר oppoſuit.
מִשְׁפָּט propoſitio. מְחַיֵּיב affirmatiua.
חִיּוּב affirmatio. שׁוֹלֵל negatiua.
שׁוֹלְלוּת negatio. הַסְּתִירָה contradictio.
מִתְנַגְּדוּת oppoſitio. הִפּוּךְ conuerſio.
סִפּוּר prædicatio. הַנּוֹשֵׂא ſubiectum.
סָתָם Indefinita. הַנָּשׂוּא prædicatum.
פְּרָטִי particularis. כְּלָלִי uniuerſalis.
חוֹמָה ſignum:ut eſt ſignum uniuerſale,&c.
מוּחְלָט abſolutum. תְּנָאִי conditionalis.
הַמְּחוּבָּר diſiunctiua. הַנִּסְתָּר enthymema.
רְאָיָה euidentia. טַעַם ratio.
הַקּוּשְׁיָא argumentum. הֶקֵּשׁ Syllogiſmus.

קוּשְׁיָא quæſtio. סְבָרָה opinio.
רַעַת opinio. סִפּוּק analogia.
טַעֲנָה argumentatio. הוֹרָה conceſſit,admiſit
מַחְלוֹקֶת diſceptatio. רוֹשֶׁם deſcriptio.
סִבָּה cauſa,ratio. גֶּדֶר definitio.
הָעֶלְיוֹן סוּג genus generaliſſimum ſeu ſupremum.
Prædicabilia. הָאַחֲרוֹן מִין ſpecies ſpecialiſſima ſeu infima.
הָאֶמְצָעִי מִין ſpecies intermedia.
הֶפְרֵשׁ & הֶבְדֵּל differentia.
מְדַבֵּר rationalis,differentia hominis.
סְגוּלָה proprium. מִקְרֶה accidens.
הַקַּיָּים מִקְרֶה accidens inſeparabile.
הַנִּפְרָד מִקְרֶה accidens ſeparabile.
פְּרָט indiuiduum. אִישׁ ſingulare.
גְּבָלַת & הַמַּאֲמָרָה prædicamentum.
Prædicamẽta. עֶצֶם ſubſtantia. הַכַּמּוּת quantitas.
הָאִיכוּת qualitas. צִירוּת relatio
מָתַי quando. אָנָה ubi.
פּוֹעֵל agens. מִתְפַּעֵל patiens.
מַצַּב ſitus. לוֹ habitus.
מוֹפֵת demonſtratio. הֶקֵּשׁ ſyllogiſmus.
תוֹלָדָה concluſio. הַרְרִיפָה conſequens.
הַקְדָּמָה præmiſſa. הַגְּדוֹלָה maior.
הַקְּטַנָּה minor. תְּמוּנָה figura.
הַחֲלָקִים שְׁלשָׁה tres termini ſeu partes.
הַגָּדוֹל קָצֶה extremitas ſyllogiſmi maior.

קָצֶה הַקָּטוֹן extremitas minor.
הַגְּבוּל הָאֶמְצָעִי terminus medius.
הֶקֵּשׁ הַמַּטְעָאָה ſyllogiſmus ſophiſticus.
שֵׁם הַשּׁוּתָּף Nomen æquiuocum.
שֵׁם נִגְרָת Nomen uniuocum.
שֵׁם הַמְּסוּפָּק nomen analogum.
שֵׁם הַמּוּשְׁאָל nomen metaphoricum.
שֵׁם הַנֶּעְתָּק nomen tranſlaticium.
מִשְׁפָּט צְרָרִי propoſitio modalis.
מִשְׁפָּט הַנִּמְנַע propoſitio impoſſibilis.
אֶפְשַׁר poſſibile. אִי אֶפְשַׁר impoſſibile.
בְּהֶכְרֵחַ neceſſario. אֵין בְּהֶכְרֵחַ contingenter.
מַאֲמַר הַפּוֹסֵק oratio completa ſeu perfecta.

TERMINI PHILOSOPHICI.

פִּילוֹסוֹפִיָּא philoſophia: עִנְיָן ens.
חָכְמַת הַטִּבְעִית Phyſica,ſcientia naturalis.
עִנְיָן מְשׁוּלָּל entitas abſtracta ſeu negata à mate-(ria.
מְצִיאוּת entitas. טֶבַע natura.
טִבְעִיּוֹת naturalia. חוֹמֶר materia. *Quatuor*
עַצְמוּת eſſentia. צוּרָה forma. *cauſæ.*
הֶעְדֵּר priuatio. קִנְיָן habitus.
פּוֹעֵל agens. תַּכְלִית finis.
הַסִּבָּה cauſa. מוּרְכָּב mixtum.
הַתְחָלָה principium. הַהֲוָיָה eſſentia.
תְּנוּעָה motus. יְסוֹדוֹת elementa.
תּוֹלָדוֹת qualitates. יֵשׁ וְאַיִן ens & non ens.

מַהוּת

מָהוּת quidditas. כִּנּוּי connotatio.
הַמַּעֲשִׂית practica. הַמְּדִינִית ciuilis.
הָעִיּוּנִית ſpeculatiua. צִיּוּר conceptus.
נֶפֶשׁ anima & corpus animatum.
שֵׂכֶל intellectus. חוּשׁ ſenſus.
שֶׁפַע influentia. לַחוּת humiditas.
אֵד uapor. קִיטוֹר exalatio.
קֶשֶׁת Iris. עָב nubes.
נָשִׂיא uapor. גְּזֵירָה impreſſio aërea.
חָכְמַת הָאֱלֹהוּת ſapientia diuinitatis, hoc eſt, meta-
phyſica, tractans de intelligentijs.

TERMINI MATHEMATICALES.

חָכְמַת הַמִּסְפָּר arithmetica ſiue ars numeri, quam eti-
am abuſiue uocant גְּמַטְרִיָּא geometriam.
חָכְמַת הַשִּׁיעוּר ſcientia menſuræ, Geometria.
חָכְמַת הַחֶשְׁבּוֹן ars ſupputationis, computus.
חָכְמַת חִבּוּר הַנִּגּוּנִים Muſica: idem מוּסִיקָה
מָנָה numerauit. מָדַד menſurauit.
מִסְפָּר numerus. חֶשְׁבּוֹן ſupputatio.
עֵרֶךְ proportio. סַךְ ſumma.
הוֹסִיף addere. צֵירוּף additio.
הֵסִיר ſubtrahere. מִגְרַעַת minutio.
חָלַק diuiſit. צָרַף aggregauit.
זוּג par. שָׁוֶה æqualis.
מִיל miliare. רִיס ſtadium.
חָכְמַת הַכּוֹכָבִים aſtronomia, ars ſtellarum.

חָכְמַת הַמַּזָּלוֹת ars ſignorum cœleſtium.

שָׁמַיִם cœli. רָקִיעַ firmamentum.

גַּלְגַּל ſphæra. עִיגּוּל circulus.

חֲצִי עִגּוּל ſemicirculus. גַּלְגַּל קָטֹן epicyclus.

הַבְּרִיחַ axis. הַמִּישׁוֹר æquator.

הָרְאִיָּית ſolſticialis. קַיְיצִית æſtiualis.

סְתָוִית hyemalis. עֲמִירָה ſtatio.

קַדְרוּת & לִקּוּי eclypſis. מַזָּלוֹת 12.ſigna.

נִקְדַּר eclypſari. הַקַּו הַשָּׁוֶה æquinoctialis.

צְפוֹנָה aquilo. נֶגְבָּה & דָּרוֹם auſter.

קֵדְמָה & מִזְרָח oriens. מַעֲרָב & יָמָּה occidens.

מַעֲלָה gradus. קַו הַמַּזָּלוֹת eclyptica.

שֶׁאֵין בּוֹ כּוֹכָבִים primum mobile.

חוּג עֲגָלִי circulus arcticus.

חוּג הֶפֶךְ עֲגָלִי circulus antarcticus.

קָצֶה קַיְיצִי tropicus cancri.

קָצֶה סְתָוִי tropicus capricorni.

עִיגּוּל הַמַּזָּלוֹת zodiacus,circulus ſignorum.

צִיר polus. מַרְכַּז centrum.

טָלֶה aries. שׁוֹר taurus.

תְּאוֹמִים gemini. סַרְטַן cancer. 12, *Signa cœleſtia.*

אַרְיֵה leo. בְּתוּלָה uirgo.

מֹאזְנַיִם libra. עַקְרָב ſcorpio.

קֶשֶׁת ſagittarius. גְּדִי capricornus.

דְּלִי aquarius. דָּגִים piſces.

כּוֹכְבֵי לֶכֶת ſtellæ erraticæ,hoc eſt, planetæ.

שבתאי

Planetæ.

שַׁבְּתַאי ſaturnus. צֶדֶק iupiter.
מַאְדִים mars. חַמָּה ſol.
נוֹגַהּ uenus. מַרְקוּלִיס mercurius.
לְבָנָה luna. אֵשׁ ignis.
רֹאשׁ הַתְּלִי caput draconis.
אֲוִיר aër. שְׁחָקִים æthera.
עָבִים nubes. מַיִם aqua.
אֶרֶץ terra. אִיקְלִימִים climata.
מִירוֹאֵשׁ clima primum. צִיֵנְשׁ ſecundum.
אַלְכְּסַנְדְּרִיָא clima tertium. רוֹדוֹן quartum.
רוֹמֵשׁ quintum. בּוֹרִישְׁטֶמֶשׁ ſextum.
רִיפִיוֹס clima ſeptimum.
מַהֲלָךְ הָאֶמְצָעִי medius motus. יוֹם dies.
שְׁקוּעַ הַשֶּׁמֶשׁ occaſus ſolis. שָׁנָה annus.
חֹדֶשׁ menſis. שָׁבוּעַ hebdomada.
שָׁעָה hora. חֵלֶק minutum.
מוֹלָד nouilunium. מָלֵא plenilunium.
רְבִיעִית א׳ quarta prima. רְבִיעִית ב׳ quarta 2.
מַחְזוֹר cyclus. עִיבּוּר emboliſmus.

Menſes.

תִּשְׁרִי ſeptember. מַרְחֶשְׁוָן october.
כִּסְלֵיו nouember. טֵבֵת december.
שְׁבָט ianuarius. אֲדָר februarius.
וְאָדָר ſecundus februarius ſeu emboliſmicus.
נִיסָן martius. אִיָּר aprilis.
סִיוָן maius. תָּמוּז iunius.
אָב iulius. אֱלוּל auguſtus.

קָיִץ	uer.	חֹרֶף	autūnus,bruma.
קֹר	hyems,frigus.	חֹם	æſtas,æſtus.

DICTIONES ALIAE PROMISCUÆ & Hebræis familiares.

בְּלַעַז	uulgariter.	מוּכָן	aptus.
הִפְשִׁיט	abſtraxit.	הַקְרִיאָה	lectio.
מַשְׁמַע	fama,commune ſignificatum.		
מַרְגָּלִית	margaritum.	הַלָּלוּ	iſti,hi.
הִכְנִיס	introduxit.	הָרוֹמִיִּים	latini.
שְׁנִיּוּת	dualitas.	מִשְׁנָה	doctrina.
הֶרְגֵּל	uſus.	מִשְׁנָה	deuteronomium
הִבְרִיעַ	diſcreuit.	הִפְצִיר	conatus eſt.
בגנאי	cum contemptu.	דַּפִּין	paginæ,folia.
סַנְהֶדְרִין	iudices ordinarij & ſenatus.		
סניגוריא	accuſatio.	הַצָּעָה	præfatio.
עַצְמוּת	ſubſtantia.	הִצִּיעַ	præpoſuit.
עַצְמוֹ	ſeipſum.	עַצְמִי	memet.
עַצְמָם	ſeipſos.	עַצְמִיִּים	ſubſtantiales.
וְכוּלֵּי	& cætera.	מִקְרִיִּים	accidentales.
וְגוֹמֵר	& cætera.	בְּחִיּוּב	affirmatiue.
בְּמוּחְלָט	ſimpliciter.	בְּדִיּוּק	præciſe.
מְאַמְתִּים	ueraces.	דַּיֵּק	attente conſiderauit.
יֵינִי	uinoſus.	בִּיחוּד	præcipue.
מַפְקִיר	præſumptuoſus.	חָשַׁד	ſuſpectū habuit.
מוּתָּר	licitum.	דִּינַר	denarius.
סמוך	conſtructiue.	מוכרח	abſolute.

הִסְכִּים conuenit.	שִׁתֵּף ſociauit.
מְשׁוּתָּפִים æquiuoca.	שִׁתּוּף æquiuocatio.
פְּנִימִיּוּת intimum.	שִׁתּוּף communicatio.
הֲנָחָה impoſitio.	אֵי אֵלּוּ quæ iſtæ.
מִדְרָשׁ patrum interpretatio,homilia.	
זוגות paria.	תְּנָאִים conditiones.
מְגוּנֶה turpe.	כִּעוּר turpis.
פסד perijt.	קַדְמוֹנִים ueteres.
הַכַּת ſecta.	כִּתּוֹת ſectæ.
תּוֹכֶן decor.	תַּנָּאִים doctores.
הִשְׁגִּיחַ prouidit.	עוֹנֶשׁ pœna.
לִכְלֵךְ inquinauit.	הנאה utilitas.
שִׁבּוּשׁ error.	טָעוּת error.
חלודה rubigo.	דוּגְמַת ſimile.
הַכַּוָּנַת intentio.	מָשָׁל exemplum.
חִבּוּר æditio.	תֵּימַהּ admiratio.
שְׁאֵלָה interrogatio.	הַשְׁלִילָה negatio.
הַקְדָּמָה præfatio.	סָפֵק dubium.
תְּשׁוּבָה reſponſio.	יְסוֹד fundamentum.
תַּלְמִיד diſcipulus.	קָשֶׁה difficile.
הָאֱלוֹהִי theologus.	זירוז excitatio.
סִימָן ſignum.	בְּבֵירוּר clare.
הַבָּנַת intelligentia.	סְתָם abſolutum.
הִקִּישׁ contulit.	מוּשְׁאָל accommodatus
הָמוֹן uulgus.	בָּקִיא exercitatus. (eſt.

רוֹשֶׁם annotatio,deſcriptio,nota.

מִבְטָא pronunciatio. פְנַאי ocium.
קְצַת & מִקְצַת quidā & quædā. הַשֵּׁם deus.
יתכן quadrat. ויתכן Et conſtat.
עִנְיָן Res,ſignificatum,negocium.
שׁוּם Aliquis,ullus. כָּזֶה Talis,tale.
צָרִיךְ: neceſſe. אוֹפָן modus,forma.
נָכוֹן rectum,planum,conueniens.
פָּשׁוּט ſimplex & communis intelligentia.
פֵּירַשׁ expoſuit. פֵּירוּשׁ expoſitio, gloſſa.
רָגִיל aſſuetus. קוֹרִין legunt.
כַּלוֹמַר quaſi diceret. כתיב ſcribitur.
מפורסם publicus. הַפְלַגָּה hyperbole.
הכתוב ſcriptura. הַשְּׁכִינָה diuinitas.
כָּרַח coëgit. חָרַט pœnituit.
שִׁמּוּשׁ miniſterium. כרוז præco.
מִקְרָא bibliorum liber. פָּסוּק uerſus biblicus.
הִזְהִיר monuit. בָּעַל habuit.
וּקְרִי & legitur. מָמוֹן diuitiæ.
אֵלוּ illi. מִנְהָג conſuetudo.
זוּלָתוֹ alia ab eo. זוּלָתָם alia ab eis.
תְּנַאִי conditio,pactum. רשות licitum.
גְּהִינָּם infernus. כְּמוֹהוּ huiuſmodi.
תכונה proprietas. סמי & סם uenenum.
בפרהסיא manifeſte. תוֹעֶלֶת utilitas.
סבמות conuenientia. בטל caſſauit,neglexit.
חָשַׁשׁ curauit,ſollicitꝰ fuit. הֶפְסֵר corruptio.

Dictiones

DICTIONES CONSIGNIFICATIVAE, aduerbia ſcilicet & præpoſitiones.

כל שכן	multo magis.	שֶׁל	ipſius,uel de.
בוראי	certum.	וראי	certe.
כַּךְ	ſic.	אַחַר כַּךְ	poſtea.
תכת	ſubito.	עַכְשָׁיו	modo.
כְּגוֹן	ſicut,adinſtar.	הֲרֵי	iam,modo.
הָרָאוּי	dignum, æquum, debet eſſe.		
מַמָּשׁ	ſimpliciter,præciſe,proprie,quicquam.		
אִלּוּ	ſi.	כְּאִלּוּ	ac ſi.
כְּפִי	iuxta,ſecundum.	מצר	ratione, propter.
לְפִי	iuxta,ideo.	כלפי	è regione.
אֵי זֶה	quo uel qua.	אֲבָל	ſed,at.
מִכָּאן	hinc.	עַר כָּאן	hucuſq;.
מִמָּה	ex eo,ex quo.	מתוך	propterea.
על שם	ob id.	שֶׁמָּא	fortaſſe.
כִּיצַר	nam,nempe.	אוּלַי	forſitan.
לְפִיכַךְ	propterea	אֲפִילוּ	etiam.
כְּבָר	iam.	קוֹרֶם	ante,prius.
אַף עַל פִּי	licet.	זְהוּ	hoc eſt.
לְמַעְלָה	ſupra.	למטה	infra.
לזה ולזה	huc & illuc.	אֶלָּא	ſed,niſi.
מִיַּר	ſtatim.	מִשּׁוּם	quia.
שֶׁאִלּוּלֵי	ꝙ niſi.	לָאו	non eſt.
הַלְוַאי	o,utinam.	בְּהֶפֶךְ	econtra.
הֵיכִי	propterea.	בְּמַאי	cum quo.

לְאַלְתַּר	illico.	אֵילָךְ	ultra.
שֶׁבֵּיוָן	quia ex quo.	בֵּיוָן	ex quo, quoniã.
אֲמְנָם	ueruntamen.	עֲדַיִן	adhuc, ulterius.
עֲדֶנָה	hucuſq;.	עַד הֵנָּה	uſq; huc.
בְּזוּלַת	abſq;.	בְּכַאן	hic.
מִבְּאַת	ex parte.	חִתְחַיֵּיב	ſequitur.
כְּשֵׁם	quemadmodũ.	לִפְעָמִים	aliquando.
עַל מְנַת	eo pacto.	מִכֹּל מָקוֹם	utiq;.
לְעֵיל	ſuperius.	אַחֲרֵי כֵן	poſtea.
לחלן	ulterius.	בחשאי	clàm.
הַיְנוּ	id eſt, hoc eſt.	דְהַיְינוּ	quæ ſunt.
תְּמוּרַת	pro, loco.	בְּנֶגֶר	reſpectu.
כְּדֵי	quatenus, ita, ſcilicet.		
כְּלָל	omnino, regulariter, uniuerſaliter.		
כְּלוּם	penitus.	מֵחֲמַת	propter, occaſiõe.

POſt iſta peculiariora uocabula, ſequuntur ſpeciales quidam loquendi modi & idiomata, quibus Hebræi paſſim in ſuis utuntur libris.

לשון מקרא Vocabulum biblicum.
לשון ארמי Vocabulum Chaldaicum.
לשון משנה Vocabulum Thalmudicum.
לשון רבים Pluraliter.
לשון שבועה Modus iurandi.
לשון קריאה Caſu uocatiuo.
בזה הלשון In iſto ſignificato.
לשון נקיה Cauſa reuerentiæ.

בלל

לשון כלל Vocabulum commune.
בלשון נקבח In fœmin.genere.
לשון יחיר Numero ſingulari.
לשון זכר Maſculino genere.
לשון תפארת Cauſa honoris.
לחוק חרבר Cauſa emphaſeos.
ררך משל Tranſumptiue,parabolice.
ררך קצרח Modus loquendi abbreuiatus.
ררך כלל Modus generalis,uniuerſaliter.
ררך פרט Modus ſpecialis,ꝑticulariter.
ררך פלגח וגוזמא Hyꝑbolice & exceſſiue.
ררך גנאי Per modū conuicij.
מררך סברא Opinatiue.
בררך שאלח Per modū interrogationis.
ררך עראי Propemodū,circiter.
ררך צחות Rhetorice,eloquenter.
בן ררך חמקרא Sic eſt mos ſcripturæ.
דֶרֶךְ מְלָאכוּתִי Modus artificialis.
על ררך חשאלח Accommodatiue.
רוחנית וגופנית Spiritualis & corꝑalis.
בחות חיוניות Vires uitales.
נפשיות וחחמריות Animales & materiales.
קנינים חזמניים Poſſeſſiones temporales.
נפש חבחמית Anima brutalis.
חכמח חאלחית Sapientia diuina.
חכמח חעיונית Sapientia ſpeculatiua.

תורה האלהית	Lex diuina.
חושים החיצוניים	Senſus exteriores.
חושים הפנימיים	Senſus interiores.
התאוות הגופניות	Concupiſcentiæ corporales.
דת טבעית והנימוסית	Ius naturale & legale.
רכרים נגריים	Res opoſitæ.
פעולות אנושיות	Operationes humanæ.
השכל האנושי	Intellectus humanus.
השגות החושיות	Apprehenſiones ſenſibiles.
השינים הפנימיות	Dentes interiores.
חמר וצורה	Materia & forma.
דברים טבעיים	Res naturales.
צורות המיניות	Formæ ſpecificæ.
השגחה הפרטית	Prouidentia particularis.
גרמים השמימיים	Cauſæ cœleſtes.
סדרות המאורות	Eclypſes luminarium.
ראיות מופתיות	Rationes concludentes.
כחות ההרגשיות	Potentiæ ſenſitiuæ.
מצות לא תעשה	Præcepta negatiua.
מצות עשה	Præcepta affirmatiua.
הן ברב הן במעט	Siue multum ſiue parum.
בלא רשות	Abſq; autoritate.
הסכימת דעת המדקדקים	Concors eſt opinio Grammaticorum.
צדיק נותן משלו על כל פנים	Iuſtus dat de ſuo omnibus modis.

אם

אִם יָבֹא שׁוּם דָּבָר ב	Si occurrat res aliqua quo oc/
בְּיָדוֹ לְהַעֲלִילוֹ	caſionem habeat.
יותר מראי	Plus iuſto uel æquo.
בְּעוֹלָם אֵין לְאָדָם מ	Non eſt homini in ſeculo per/
מַעֲמָדָה וְקִיּוּם	manentia & ſubſiſtentia.
הִזְהִיר כָּל כַּךְ	Præmonuit in tantum.
לֹא יִקְרוּ לְאָדָם הַפְּגָעִים	Non occurrunt homini mali
אִם לֹא עַל יְדֵי עָוֹן	euentus, niſi ꝓpter iniqtatē.
איל הוא לשון כלל כ	Ceruus eſt uox communis, com
כולל זכרים ונקבות	plectens maſ. & fœmin.
אויר ממוזג	Aër temperatus.
עוֹלָם הַזֶּה וְהַבָּא	Sæculum præſens & futurum.
לא הוו ידעי רבנן	Ignorauerunt Rabbini noſtri.
הכינוי טרם זכר ה	Relatiuum præcedens ſuum an
המכונה	tecedens.
כתיב בוי״ו וקרי ביו״ד	Scribitur cum Vau, & legitur
	cum Iod.
זֶה הַפֵּירוּשׁ רָחוֹק	Eſt expoſitio extranea.
אֵין דָּבָר בְּמִקְרֶה אֶלָּא	Nihil eſt fortuitum, ſed omnia
כָּל בְּכַוָּנַת הַמְּכַוֵּן	fiunt intentione diſponentis.
כְּלָלִים עוֹמְדִים וה	Vniuerſalia manent, ſed indi/
וְהַפְּרָטִים אוֹבְדִים	uidua intereunt.
עַל מְנַת	Ob id, hoc pacto.
זְמַן הַהֹוֶה	Tempus actu exiſtens.
זכר כל אחד לבדו	Recordatur cuiuſq; ſeorſum.
נפלאות עד אין מספר	Mirabilia ſine numero.

יקראו

יקראו בער טרפס Clamant pro cibo ſuo.
פסוח על שתי חסעיפי Claudicare in utranq; partem.
הקצוות הם רעים Extremitates ſunt uicioſæ.
הבלית המבוון Finis intentus.
רבר ברור Res clara.
הוא רחוק בעיני Quod mihi non placet.
התברר Conſtat, clarum eſt.
הרוזנים המניחים ר Principes facientes
רתות conſtitutiones.
נפשם ונפש זולתם Animā ſuā & animam aliorū.
ההוית והפסר לא י Fieri & corrumpi non
ישבעו ſatiantur, id eſt, deſinunt.
יש הפסר סבת ההוית Eſt corruptio cauſa gene-
והפך rationis, & contrà.
הרבה פעמים Multis uicibus, ſæpe.
פעמים רבות Plerunq;, ſæpe.
ברואי מטה Creaturæ inferiores.
כנאמר למטה Vt dicemus inferius.
כתבנו למעלה Scripſimus ſuperius.
מהם ברזל ומהם חרס Partim ferreū & partim fictile.
ומהם אמרו Et quidam dixerunt.
כאלו יאמר Quaſi diceret.
בסיפורי יוסיפון In hiſtorijs Ioſephi.
הנפש הנאצלת Anima ſeparata.
במה שקדם In eo qđ mox præcedit.
איש איש במקומו Quodlibet in loco ſuo.

בשר

נשך ומרבית	Vſura & incrementũ.
מלאך המלווה אותך	Angelus deputatus tibi.
מזה ומזה	Hinc & hinc,utrinq;.
כלפי הר	Contra montem.
כדי שלא	Ne,ut non ſcilicet.
עד די	Vſq; quo.
משבאו	Poſtea q̃; uenerunt.
אחר כך ואחכ	Poſtea & deinde.
משמת	Poſtea q̃; mortuus eſt.
עבודה זרה	Idololatria.
גזירת השם	Dectetum diuinum.
ריקי מוח	Obtuſi,uacui cerebro.
לדעתו	Iuxta opinionem ſuam.
וימלט בין כך	Et euaſit interim.
קודם שהכם	Antequàm percuſſit eos.
כל כך	Adeò,tam,in tantum.
כל אחד ואחד	Singuli,unuſquiſq;.
לא יתכן	Nõ eſt cõueniens ſeu ꝑbabile.
למעלה ממנו	De quo ſupra.
בתחלה	Primo,principio.
לא היה מתרצה	Non fuit contentus.
אלא לפי	Initium reſponſionis ſic incipit. Verum quod.
בתכונות שונות	Cum uarijs diſpoſitionibus.
כמו שהיה גדל כן מטיב דרכיו	Quantum creuit,tantum uias ſuas bonas fecit.

A טעם

טַעַם נָכוֹן Ratio quadrans & ſatiſfaciēs.

מבפנים Ab intra.

תּוֹסֶפֶת בֵּיאוּר Adiectio explicans.

לֹא דַי לָהֶם Non ſuffecit eis.

דַּי הָיָה לָהֶם Satis fuit eis.

כמשמע Secundum conſuetum ſuum ſi-
gnificandi modum.

תשבת הדבור Reſponſio,redditio uerbi.

מכאן ואילך Hinc & ultra.

מִכָּל מָקוֹם Nihilominus,tam & ſi.

והוא אחד בסמוך וב ובמוכרת Et eſt idem in conſtructione, &
extra conſtructionem.

לכאן ולכאן Huc & illuc.

וְיֵשׁ לִשְׁאוֹל Quæri autem poteſt.

אֵי זֶה מָקוֹם Quis locus.

מִלָּה קָשָׁה Vocabulum difficile.

מכאן ומכאן Circunquaqꝫ.

הַפָּסוּק כָּפוּל בְּעִנְיָן בְּמִלּוֹת שׁוֹנוֹת Duplicatur eadem ſententia di-
uerſis dictionibus.

בזה ובבא Hic & in futuro.

לוּחוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים Tabulæ decem uerborum,id
eſt, decalogus.

כפל הדבר במלות ש שונות Duplicatio rei cum diuerſis
uocabulis.

יֵשׁ בָּזֶה מַחֲלוֹקֶת Eſt hic controuerſia.

כל שכן Multo fortius, amplius.

מביט

מביט אילך ואילך	Reſpicit huc & illuc.
מה עסק יש לך	Quid negocij eſt tibi.
לזה נטה רעת רשי	Huc accedit opinio Rabi Salomonis Iarhij.
כְּמוֹ שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַמִּקְרָא	Vt eſt mos ſacræ ſcripturæ.
כל כמה שתכם	Quoties percuſſeris eos.
בְּמִקְצַת סְפָרִים	In quibuſdam libris.
אין צריך לְשנותם	Non eſt neceſſe ea repetere.
אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם	Non differunt.
אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ	Tam & ſi non ſit mos.
צְרִיכִין לוֹמַר	Neceſſe habent dicere.
נִבְדָּלִים בְּמָה	Diſtinguuntur in hoc.
אֵין עֵת לְהַאֲרִיךְ	Non uacat ad immorandum.
עַל הָרוֹב	Vt in plurimum.
זֶה אַחַר זֶה	Vnum poſt aliud.
יוֹתֵר טוֹב לוֹמַר	Melius dicendum eſt.
קוֹמָה זְקוּפָה	Statura erecta.
החשך איננו בְלום	Tenebra non eſt aliquid.
אֲוִיר בָּרוּר וְזַךְ	Aër clarus & purus.
כמו שאמ' אחר כך	Vt dicit poſtea.
מַרְאִים עַצְמָם	Æſtimantes ſeipſos.
אַתָּה עָשִׂיתָ כַּךְ וְכַךְ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי או' בִּזְמַן פְּלוֹנִי	Tu feciſti ſic & ſic in loco tali & tali: atq; in tempore illo uel illo.
בִּפְנֵי עַצְמוֹ	Per ſe, ſeorſum, ſe ſola.
יֵטִיב הַשֵּׁם לַאֲשֶׁר יִרְצֶה	Benefaciet deus cui uoluerit.

היה להם לתת לב Fuerat eis cogitandum.

שנוי מעט Varietas parua.

נברא העולם מאין ליש Creatus eſt mundus de non eſſe ad eſſe.

על יחוד השם Iuxta ſententiam domini.

לפי ענין כל אחד Iuxta exigentiam cuiuſq;.

רוצה לומר Vult & uolo dicere.

פעל יוצא Verbum tranſitiuum.

כל מה שתרצה Quicquid uolueris.

לא נודע אצלינו Non conſtat nobis.

כפי שהיה מזומן להם Pro ut eis opportunum ſeu accommodum fuerit.

חולקין בו Diſſentiunt in hoc.

שזכר למעלה Cuius recordatur ſupra.

מקום סכנה Locus periculoſus.

היה רחוק בעיניו Videbatur ſibi impoſſibile.

בקצת נוסחאות In quibuſdam codicibus.

הנכון לומר Probabiliter dici poteſt.

כפל הענין לחזק Duplicat eandem rem ad maiorem expreſſionem.

ראיות גמורות Demonſtrationes à priori.

ויתכן לפרשו Congruum eſt ut exponatur.

על כל פנים Omnibus modis.

ורבים כמוהו Et multa huiuſmodi.

לא יתכן זה Non conuenit hoc.

עניינים שונים Res diuerſæ.

באיזה

באיזה מקום In quo loco.

ספרים מרווייקים Libri correcti.

מדה כנגד מדה Menſura contra menſuram : prouerbium tritũ apud Hebræos : quo & Chriſtus uſus eſt, Qua menſura menſi fueritis,&c. Vt quemadmodum Abſalom occidit fratrem ſuũ Amnon, ſic & ipſe poſtmodum occiſus fuit.

כנוי טרם הידיעה Relatiuum ante relatum : Exẽplum : אַחֲרָיו מִצַּד הָהָר Poſt ipſum ex latere mõtis : hoc eſt, Ex latere montis poſt ipſum montem. Sic hic ותראהו את הילד Et uidebis eũ, nẽpe puerũ: 2. Reg. 14.

נסחא מרוויקת Exemplar correctum.

פחד על עצמו Timuit ſibiipſi.

טעם הנראה Ratio apparens.

יש לי פנאי Eſt mihi opportunitas.

כמו שאמר בסמוך Vt continuo infert.

איש אל אחיו Vnus ad alium.

אשה אל אחותה Vna ad aliam.

והוא היה לו להבין Et ipſe aduertere debuit.

באותה שעה In ipſa hora.

מערכת הכוכבים Influentia ſtellarum.

עתיד במקום עבר Futurum loco præteriti.

שכן שדבר קטן דבר Quanto magis cum paruam rem dixerit.

כל כך היו רבים Tam multi fuerunt.

אם היה שלי Si fuiſſet mea.

אין תמח בזח Non eſt mirandum in hoc.
עִנְיָן יָרוּעַ אֶצְלָם Res nota apud illos.
לָא נִתְבָּרֵר לָנוּ Non clarum eſt nobis.
הָרְאָיָה שֶׁהוּא מֵבִיא Ratio quam ipſe adducit, non
אֵינָהּ רְאָיָה eſt euidens.
פירש מן האשח Continuit ſe ab uxore.
בִּפְנֵי עַצְמוֹ Pro ſe ipſo.
מְעַט הַכַּמּוּת וְרַב Paruus quantitate, & ma-
הָאֵיכוּת gnus qualitate.
שֶׁלָּא כְּדִין Præter morem.
שִׁיר שֶׁאַחַר זֶה Canticum ſequens.
שִׁיר שֶׁלִּפְנֵי זֶה Canticum præcedens.
אוֹתִיוֹת דּוֹמוֹת זוֹ לְזוֹ Literæ ſimiles una poſt aliam.
בְּשֵׁם הַשֵּׁם In nomine domini.
יוֹצְאִין מִן הַכְּלַל Excipiuntur à regula.
אֲבָאֲרֵם אֶחָד אֶחָד Declarabo ea ſigillatim.
אֶחָד וְאֶחָד עַל הַסֵּדֶר Singula per ordinem.
מִכֹּחַ לְפֹעַל De potentia ad actum.
יָדַע מֵעַצְמוֹ Cognouit ex ſeipſo.
אֶרֶץ הַנֶּעֱבֶרֶת Terra culta.
עִיר כָּזֶה נִקְרָאת Ciuitas ſic uocata.
הֶעֱבִיר הַכֶּתֶם Amouit maculam.
בקיאים באומנות Experti in artificijs.
זְמַן קָצוּב Tempus determinatum.
פֵּירוּשׁ נָכוֹן Expoſitio plana.
כַּמָּה פְּעָמִים Tot uicibus, toties.

חוש

חוּשׁ הָרֵיחַ Senſus odoratus.
כנסת ישראל Synagoga Iiſraël.
עֲבוֹרַת אֱלִילִים Cultus idolorum.
בנראה ובגלוי Aperte & manifeſte.
עֲבוֹרָה זָרָה Seruitus idolorum.
שֵׁם תֹּאַר Nomen formale.
עָתִיר לָבֹא Venturus eſt.
הָיָה רָאוּי Fuit dignum, debuit eſſe.
הָרִאשׁוֹן יוֹתֵר נָבוֹן Primus rationabilior eſt.
שׁוּם רָבָר טוֹב Vllum uerbum bonum.
אוֹתִיוֹת מִתְחַלְּפוֹת Literæ permutabiles.
בְּרִיאַת הָעוֹלָם Creatio mundi.
בָּאִים עַל הַנְּכוֹנָה Veniunt opportune.
פֹּעַל עוֹמֵר Verbum neutrum.
פֹּעַל יוֹצֵא Verbum tranſitiuum.
מְפוֹרָשׁ הוּא Expoſitum eſt.
עַזּוּת מֵצַח Impudentia frontis.
מִשָּׁם וְאֵילַךְ Inde & deinceps.
מִרַּת כַּעַס Paſſio iræ.
מוֹרֵי הַתּוֹרָה Doctores legis.
נָשִׂיא לַח Vapor humidus.
קִיטוֹר יָבֵשׁ Exalatio ſicca.
לְאֵיזֶה מָקוֹם Ad quem locum.
שֶׁאַחַר זֶה Qui mox ſequitur.
תֵּיבָה מוּרְכֶּבֶת Dictio compoſita.
פָּנִים שׁוֹנִים Modi ſeu formæ diuerſæ.

חלות

חלות המרינות Diuerſitas regionum.
מכחוץ ומכפנים Foris & intus.
ברחו הנה והנה Fugerunt huc & illuc.
היה מראה עצמו בוכה Simulabat ſe flere.
אחור ולפנים Retro & ante.
אבר המיוחד Membrum proprium.
מליצת השיר Interpretatio poetica.
יש הנה מבוכה Eſt hic dubium.
לפי דעתי Secundum opinionem meam.
שנת בצורת Annus penuriæ.
סודות הטבע Secreta naturæ.
הוראת הענין Significatio rei.
בזולת זה הדרך Præter iſtum modum.
כמו שכתבנו לעיל Vt ſcripſimus ſupra.
קו ישר Linea recta.
קו עקום Linea obliqua.
למעלת הדבר Pro dignitate rei.
רבים כמוהו Multa huiuſmodi.
מראה הנבואה Viſio prophetica.
כח המדמה Virtus æſtimatiua.
זו בצד זו Vnum iuxta aliud.
מצב אמצעי Situs medius.
יתבאר לפנים Declarabitur infra.
עתה בזמן Inſtans in tempore.
דעות שונות Opiniones uariæ.
שלא במנהג Præter conſuetudinem.

טובה

שמועה טובה Fama bona.
המקרה הרע Euentus malus.
בין בשמים בין בארץ Siue in cœlo ſiue in terra.
שתי מעלות Duæ dignitates.
האותיות הסובבות Literæ tranſpoſitæ.
עד הנה Vſq; huc.
חלוקות העצמיות Partes eſſentiales & acci-
והמקריות dentales.
מניח הלשון Inſtitutor linguæ.
תחילה ואחר כך Primo & poſtea.
אני תמה ממה Ego miror ex eo.
תהלה לאל Laus deo.
פלצות האברים Horror membrorum.
מספר זוג Numerus par.
דחה דעת Confutauit opinionem.
נראה לעיני השמש Apparet ſub diuo.
כלל ההגיוני Vniuerſale logicum.
ענין כללי Res uniuerſalis.
תנאים המפורטים Conditiones indiuiduantes.
סוגים כוללים Genera uniuerſalia.
הפשט גמור Simplicitas abſoluta.
דבר פשוט Res ſimplex.
אותיות היסודיות Literæ fundamentales.
פעלים עוברין ונוררין Verba intrãſitiua & tranſitiua.
השיג כנגדו Arguit contra eum.
התחלות העיוניות Principia ſpeculatiua.

הַרְכָּבָה הַדִּקְדּוּקִית Compoſitio grammaticalis.
צוּרוֹת הַמְשׁוּנוֹת Formæ diuerſæ.
זֶה דַּי לִידִיעָה Hoc ſatis eſt ſi ſcias.
יֵשׁ לְבוֹנֵן Eſt diligenter conſiderandum.
דָּבָר הָאֲמִתִּי Res uera.
דָּבָר הַמְּתוּאָר Res denominata.
שֵׁמוֹת הַנִּרְדָּפִים Nomina homonyma.
דְּרָכִים מִתְחַלְּפִים Modi diuerſi.
בֵּין בְּסָמוּךְ בֵּין Siue in conſtructione,ſiue
בַּמּוּבְדֶּלֶת in diſcontinuitate.
חוּמָּשִׁים הַמְּדוּיָּקִים Pentateucha correcta.
סִבָּה מַסְפֶּקֶת Cauſa ſufficiens.
שֵׁם הַיַּחַס Nomen patronymicum.
דָּחַק עַצְמוֹ Torquet ſeipſum.
בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה In Deuteronomio.
טַעַם מַסְפִּיק. Ratio ſufficiens.
יוֹתֵר הָגוּן הָיָה Magis congruum fuit.
בַּעַל הֶעָרוּךְ Autor Dictionarij.
נִמְצָא הַכּוֹלֵל בְּמוּחְלָט Ens uniuerſale ſimpliciter.
חִקּוּיֵי הָעִנְיָנִים Conceptus rerum.
עִנְיָנִים הַמּוּרְגָּשִׁים Res ſenſatæ.
בְּאֵי זֶה צַד Aliquo modo.
סְבָרָה בְּדוּיָה Opinio ficta.
דַּעַת שִׁירִיִּית Opinio poëtica.
טַעַם הַלָּצִיִּי Ratio rhetorica.
מַאֲמָר הַגִּדִּי Oratio enunciatiua,ꝓpoſitio.

זמן

זְמַן בִּלְתִּי מוּגְבַל Tempus indeterminatum.
זְמַן הֹוֶה Tempus præſens.
זְמַן סְתַם Tempus abſolutum.
מַאֲמַר הַמּוּרְכַּב Oratio compoſita.
וָו תְּפוּכִית וְעוֹטֶפֶת Vau conuerſiuũ & copulatiuũ.
אֲשֶׁר בָּטַחְתִּי בוֹ In quo ſperaui.
אֲשֶׁר לֹא נִרְאֶה בוֹ In quo non apparet.
שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף Quibus non eſt finis.
אַף עַל גַּב דִּכְתִיב Tam & ſi ſcriptum ſit.
מַאֲמַר הַמִּתְאַוֶּה Oratio optatiua.
כַּמּוּת מִתְדַּבֵּק Quantitas continua.
כַּמּוּת מִתְפָּרֵד Quantitas diſcreta.

In hunc modum tu ipſe, lector, innumeros poteris in Hebraiſmo obſeruare loquẽdi modos, tropos, & idiomata. Nobis ſat eſt tibi ad hæc uiam commonſtraſſe & ſuppetias aliquas tuliſſe. Nunc quo pacto Hebræi pleraſque dictiones in commentarijs abbreuiare ſoleant, aperiemus.

DE ABBREVIATVRIS HEBRAICIS, QVAS רָאשֵׁי תֵּיבוֹת id eſt,capita dictionum uocant.

NOn parua uis eſt in abbreuiationi/bus,quibus Hebræi paſſim utuntur in commẽtarijs, ut plerunq; nequeas intelligere ſenſum, ſi in abbreuiatura aliqua hæreas, id quod ego iam cer/ta experientia toties edoctus ſum: & tu forte experieris, ubi Rabbinorum peruſchim in ma nus acceperis,ſed felicius quàm ego,quum hi mei labo res tibi magno ſubſidio eſſe poſſint. Scripſit quoq; de eiſdem ante me Sanctes pagninus Lucenſis, cuius la/bore nõnihil adiutus ſum,dum iſta molirer. Nam plu rima ſuis adieci, quæ uſu & frequenti lectione inueni: & quæ ipſe nuda poſuit, ego plerunq; exemplis Heb. explicatiora reddidi.Notandum igitur quod Hebræi duplices habent abbreuiaturas, generales & ſpeciales. Generales uoco,quibus ubiq; utuntur,& de his potiſſi mum hic agemus. Speciales, quibus in particularibus tantum utuntur locis:ut quando in materia aliqua,uo cabula quædam frequenter in uſum ueniũt,ut iam de abbreuiatura ipſa à nemine dubitari poſſit, cuius ui/delicet integrum iam toties annotatũ fuerat,uocamus abbreuiaturam illam particularem: quæ ſi alio in loco ſcriberet́, nõ facile integrũ eius à lectore diuinari poſ/ſet. Exempli gratia: כ״לח ualet idem quod כי לעולם

חסדו quoniam in æternum miſericordia eius,ſed non niſi Pſal. 118. & 137. ubi frequens eius eſt uſus. Sic Elias Leuites in ſchirim ſæpe ponit ח״ק pro hateph kamez: nam crebro illius puncti ibidem meminit. Notantur præterea integra abbreuiationum ex alio adiũcto uocabulo: ut מער׳ ער בקר A ueſpere ad mane: ubi, niſi בקר poſitum fuiſſet, מערב non truncaretur ultima litera,quum incertum tunc eſſet an pro ערב uel ערים uel ערך &c. accipiendum eſſet. Sic hic מתחילה ער סו׳ à principio uſq; in finem. Et item הגמו׳ והשכר retributio & merces. Hæc tamen proprie non uocantur abbreuiaturæ, quæ ſolum ultimam amittunt literam, unde & una tantum ſignantur uirgula:& ſæpe inueniuntur in numero plurali nominum utriuſque generis, maxime ſi in linea aliqua una redundet litera,tunc em̃ abijci ſolet mem plurale maſc. aut tau plurale fœmin. ubicunq; illud in linea iſta inuenitur,& ſignari iod ante mem,aut uau ante tau cum uirgula una aut puncto uno:ut אנשי׳ pro אנשים uiri: Et אבו׳ pro אבות patres. Idem ſæpe fit in uerbis illis quæ frequẽter in uſum ueniũt:ut ואו׳מ & dicit: אני אשמו׳ id eſt אשמור Ego cuſtodiam. In ueris autem abbreuiaturis ſumitur duntaxat capitalis litera & conſignatur duabus uirgulis, uel duobus punctis: ut ר״ל id eſt רוצה לומר uult dicere: א״ה id eſt אם יעזר יהוה Si iuuerit dominus Signant etiam plerunq; literæ,puncta,dictiones bar-

baræ,& alia uocabula materialiter capta, duabus uir/gulis aut punctis:ut בי״ת חיר״ק Beth Hirec: סטרו״צא Strutio: חאמנ״תי Hæemanthi: סאלינ״א Salina, &c. Item quando literæ capiuntur pro numeris,ſignantur non ſecus quàm capita dictionum:ut מספר הכוכבים הם אלף וצ״ח Numerus ſtellarum eſt mille & nonaginta octo. Dum igitur litera aliqua aut literæ taliter ſignatæ tibi occurrunt, uide primum an pro numero debeant accipi uel non. Si numerus non quadrat,quære eas in ſequentibus abbreuiaturis iuxta initiales literas,ſi modo illæ non fuerint ſeruiles. Nam recipiunt abbreuiaturæ,non ſecus quàm integra,à capite ſeruiles literas: ut וכת״י Et iuxta Thargũ Ionathæ: כמו שאח״זל Secundum quod dicunt ſapientes noſtri, quorum memoria ſit ad benedictionem. Nos tamen aliquando eas in ordinem redegimus iuxta capitales ſeruiles literas,maxime cum quibus frequentius inueniuntur. Porrò numeros abbreuiatos non curauimus ponere in ſequẽti catalogo, quum iam toties eos deſcripſerimus in elementarijs & Grammaticis,ut ſuperfluũ putauerimus hic de eis facere mentionem.

Abbreuia/

ABBREVIATVRAE HEBRAICAE, communes, iuxta alphabeti ordinem digeſtæ.

א״ Aleph ſimplex, primo idem ſignificat quod אחר unus, uel אחת una: ut א׳ בפה וא׳ בלב Vnum in ore & aliud in corde.

Secundo nonnunquam ualet idem quod א אמר dixit, licet tunc frequentius ſic ſcribatur, ואמ׳ & dixit. Porrò Aleph duplicatum א״א facit uno modo אמן אמן amen amen: Alio modo אדוני אבי id eſt, dominus meus pater meus. Et ſic frequenter inuenies in Rabbi Dauid Kimhi א״א ז״ל פירש Dominus meus pater meus bonæ memoriæ expoſuit, &c. Et componitur cum affixis: ut א״אב id eſt, ארון אביכן Dominus pater ueſter. Tertio inuenitur etiam aliquando pro אי אפשר אי׳ id eſt, impoſſibile.

אב״ה Huius integrum eſt אמר ברוך הוא Dixit benedictus ipſe, id eſt, deus.

א״ה Idem quod אמר הפסוק Dixit uerſus.

אאע״ה Facit אמר אברהם עזרא עליו השלום Dixit Abraham Ezra, ſit ſuper eum pax. Vocāt autem eum magiſtri Heb. plerunq; החכם ר׳ אברהם Sapientiſſimum magiſtrum Abraham.

אח״כ Valet, אחר כן uel אחר כך Poſtea, deinde.

אח״ול Id eſt, אמרו חכמים זכרונם לברכה Dixerunt ſapientes, quorum memoria ſit in benedictione.

Facit

א״י Facit ארץ ישראל Terra Iiſraël: ut יצאו מא״י לבבל Egreſſi ſunt de terra Iiſraël ad Babyloniam: וא״י Et terra Iiſraël: לא״י Ad terram Iiſraël: &c.

א״ית Idem quod אם יעזר יהוה Si iuuerit dominus.

א״ב Facit אם בן Si ita, ergo, igitur.

אב״יר Valet אמן בן יהי רצון Amen ſic fiat uoluntas ſeu beneplacitum.

א״ל Valet idem quod אמר להם dixit eis, uel אמר לו dixit ei, uel אמרו dixerunt, &c.

א״ר Idem quod אמר רבי dixit magiſter.

אע״ג Facit אף על גב quamuis, tam & ſi.

אעב״ע Idem quod אבן עזרא נוחו עדן Aben Ezra, requies eius ſit paradiſus. Scribit etiam plerunque abſque duabus ultimis literis: ut לדעת א״ע iuxta opinionem Aben Ezra.

אע״פ Idem quod אף על פי Licet, quamuis: ut משחו יהואחז אע״פ שהיה קטן מאחיו Vnxerunt Iehoahas tam & ſi ipſe fuerit iunior fratre ſuo. Recipit etiam à fine ב literam, ualentem בן ſic: ut אעפ״ב Licet ſic.

אפש' Hoc eſt, אפשר poſſibile eſt.

א״ם Idem quod אפס Non, nihil.

א״ר Valet idem quod אמר רב Dicit magiſter, uel אמרו רבותינו Dixerunt magiſtri noſtri: & annectuntur ei aliæ uariæ abbreuiaturæ: ut אר״זל Dicunt magiſtri noſtri bonæ memoriæ. Et אר״בל idem quod

אמר

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אריב״ל Dixit R. Iehoſchua filius Leui.

אשׁ״עה Idem quod אָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם Dixit Schlomo, pax ſuper eum.

וא״ת Valet idem quod וְאִם תֹּאמַר Et ſi dicas.

בא״ת בשׁ״ Hoc eſt, Cum Aleph, Tau, Beth, Schin. Vocant ſic Hebræi alphabetum ſuũ conuerſum, ut quum aleph ponitur loco Tau & econtra: & Beth loco ſchin atq; econuerſo: & ſic conſequenter. Vnde Ieremiæ 51. aliqui putant שֵׁשַׁךְ accipiendum pro בָּבֶל idq; per ath baſch. Nam ſi inuertas alphabetum, Schin uenit in locum Beth, & Caph in locum lamed.

SEQVITVR LITERA BETH.

בא״ Valet idem qđ בֵּית אָב Domus patris, uel בֵּית אָבִי Domus patris mei.

בב״ Idem quod בְּבֵית In domo.

בד״ Facit בֵּית דִין Domus iudicij.

Vnde בד״ צריך לחוטאים Domus iudicij neceſſaria eſt peccantibus.

בד״א Idem quod בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים Quibus uel qualibus uerbis dicta ſunt.

בד״ה Significat בְּדִבְרֵי הַיָּמִים In uerbis dierum: ut כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בד״ה Iuxta quod dicitur in uerbis dierũ, hoc eſt, in paralipomenωn libro.

בה״ח Primo ualet idem quod בֵּאוּר הַמִּלָּה Declara-tio ſeu expoſitio dictionis.

Secundo idem quod בֵּית הִלֵּל Domus ſeu familia Hillel,magni ſcilicet & celebris uiri. Tertio idem qđ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ Domus ſanctuarij ſiue templum. Quarto idem quod בְּעֶזְרַת הָאֵל Cum auxilio dei.

הבה״ח Facit הַבַּעֲלֵי חַיִּים Habentia uitam,ſiue anima lia. Et retinet plerunque literam Ain, ut infra oſten-detur.

בו׳ Valet idem quod בָּשָׂר וָדָם Caro & ſanguis, id eſt,homo mortalis. Et ſcribitur aliquando ſic בו״ר in eodem ſignificato.

בי׳ Idem quod בית Domus.

במ״ש Facit בְּמִלּוֹת שׁוֹנוֹת Cum dictionibus uarijs: ut כפל עניין במ״ש Duplicatur eadem ſententia diuer ſis uocabulis.

בנ״לר Idem quod בָּרוּךְ נוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ Benedictus ſit qui dat laſſo uirtutem. Sic Hebræi finire ſolent li-bros ſuos.

בע״ה Idem ualet quod בְּעֶזְרַת הָאֵל Cum auxilio dei:ut אפרש הזת ספר בע״ה Exponam librū iſtum cum auxilio dei.

בע״הז Idem quod בעניין הזה In negocio iſto.

ב״ר Facit בְּרֵאשִׁית רַבָּה Geneſis magna:Liber qui dam magnæ autoritatis apud Hebræos.

ברז״ל Idem quod במאמר רבותינו זכרונם לברכה In

ſermone

ſermone magiſtrorum noſtrorum, quorum memoria ſit in benedictione.

בש״ Idem quod בֵּית שַׁמַּאי Domus & familia huius uiri Schamai: qui apud Hebr. magnæ famæ eſt, ſicut & Hillel, licet diuerſarū ſæpe fuerint opinionum.

LITERA GIMEL.

מג״ן & מגזי׳ Idem quod מִגְּזֵירַת de ordine: ut quidam putant Prouerb. 21. יִכְבֶּה eſſe de ordine כבה & alij de ordine כבת

גב״ Idem quod גַּם כֵּן Etiam ſic, ſimiliter: ut אני שונא הרשעים וגב״ מעשיהם Ego odi impios, & ſimiliter opera eorum.

גע״ Primo idem ualet quod גַּן עֵדֶן Hortus uoluptatis. Secundo idem quod גִּלּוּי עֲרָיוֹת Detectio turpitudinum ſeu uerendorum.

LITERA DALETH.

ד״א Valet idem quod דָּבָר אַחֵר Verbū aliud, id eſt, expoſitio alia. Frequens eſt ei⁹ uſus in dubijs expoſitionibus.

דה״ Idem quod דִּבְרֵי הַיָּמִים Verba dierum, hoc eſt, Liber paralipomenωn, qui apud Hebræos ita incipit & uocatur.

דמ״ Facit דֶּרֶךְ מָשָׁל Via parabolæ, id eſt, per modum parabolæ & ſimilitudinis.

דעה״ Idem quod דָּוִד עָלָיו הַשָּׁלוֹם id eſt, Dauid, ſit

ſuper eum pax. Sic loquũtur Hebræi de uiris ſanctiſ-ſimis qui hinc migrauerunt. De alijs autem dicunt: Sit memoria eius in benedictione.

רת״ Facit דברי תורת Verba legis.

LITERA HE.

חה״ד Valet idem quod היינו הך ר׳ דאמרינו Hoc eſt, Iuxta quod diximus. Proinde ה׳ ſimplex ſignificat יהוה uel האל hoc eſt, dominum uel deum: ut מלאך ה׳ Angelus domini. Et העלו לה׳ Obtulerunt domino. Et duplex He, ה״ה idem eſt quod הוא הדין hoc iudicium.

הא״ע Hoc eſt, החכם אבן עזרא Sapiens Aben Ezra: de quo & ſupra diximus.

הב״ה Idem eſt quod הקדוש ברוך הוא Sanctus benedict9 ipſe, hoc eſt, deus: ut אמר הב״ה בן אל משה Sic dixit ſanctus benedictus ipſe ad Moſen.

הבע״ח Idem quod הבעלי חיים Habentia uitam: ut פרטי הב״עח Indiuidua animalium. Omittitur etiam aliquando Ain: ut הב״ח &c.

הו׳ Idem quod הוא ille: Sic הי׳ pro היא ipſa.

הכב׳ Facit הכבר graue, oneroſum.

המ״ Idem quod הנה מלים Iſti ſermones.

המ״רא Facit היך מה דאמר Iuxta illud quod dixit. Et eſt Chaldaicum.

Idem

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

חנב' Idem quod הַנָּבִיא propheta.

חנ"ל Idem quod הַנִּזְכַּר לְמַעְלָה Memoratũ ſupra: cuius mentio facta eſt ſuperius.

הק" Idem quod הַקָּדוֹשׁ Sanctus. Rabi Schlomo utitur pro deo. Sic הקב"ה idem eſt quod הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא Sanctus benedictus ipſe.

השי' Valet uno modo idem qđ הַשֵּׁם יִתְעַלֶּה Deus exaltetur: Alio modo הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ Deus benedicatur uel ſit benedictus: ut בכל מעשיך השתדל לדעת הש"י In omnibus operibus tuis aduerte mentem dei bene/dicti. Scribitur etiam aliquando plenius: ut הש' יתע' Deus exaltetur: Et בתורת הש' יתבר' In lege domini, qui ſit benedictus.

SEQVITVR LITERA VAV.

וגו' Et aliquando 'וגומ Idem quod וְגוֹמֵר Et reliqua, & cætera: quando ſcilicet citamus aliquẽ paſuc ex ſcri/ptura, uel uerſum ex certo autore, nec tamen integre eum recitamus, ſubiungimus uego mar, ut in latino facere conſueuimus per, & cætera. Significat tamen uegomar proprie, Et compleatur, & perficiatur.

וה"ה Idem quod וְהַיְינוּ הַךְ Et hoc eſt illud.

וי"ל Facit וְיֵשׁ לוֹמַר Et eſt dicendum.

וי"מ Valet וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים Et ſunt exponentes.

ו״א Idem quod וְיֵשׁ אוֹמְרִים Et ſunt dicentes, hoc eſt, ſunt qui ſic & ſic ſentiunt.

וי״ת Idem qđ וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם Et Ionathan interpretatus eſt: Chaldaicus ſcilicet ille interpres.

וכו׳ Facit וְכוּלֵּי uel וְכוּלֵּי Et alia: & reliqua, & cætera: frequens in commentarijs.

וכת״י Idem quod וְכֵן יוֹנָתָן תִּרְגֵּם Et ſic Ionathan interpretatus eſt.

ו״ל Idem quod וְלִמֵּד Et docuit.

וצ״ע Valet וצריך עיון Indiget autē conſideratione.

LITERA ZAIN.

ז״ל Primo idem ualet quod זֶה לְשׁוֹנוֹ Hæc lingua eius, hæc gloſſa eius: ut quando expoſitio alicuius Rabi recitata eſt, ſubiungi ſolet, Hæc interpretatio eius: quemadmodum latini dicunt, Hæc ille, uel hactenus ille. Secundo ſignificat idem quod זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה memoria eius ſit in benedictione: Vel pluraliter זִכְרוֹנָם memoria eorum, &c. ut רַבּוֹתֵינוּ ז״ל אָמְרוּ Magiſtri noſtri, memoria eorum benedicatur, dixerunt.

זצ״ל Valet זֵכֶר צְדָקָה לוֹ Memoria iuſticiæ ſit ei.

וז״ש Idem quod וְזֶה שֶׁאָמַר Et hoc eſt quod dicit. Et cum He: ut וש״ה idem eſt quod זֶה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב או הַפָּסוּק Hoc eſt quod dicit ſcriptura, uel uerſus, hoc eſt, ſententia aliqua ſcripturæ.

LITERA HETH.

ח״ו Valet idem quod חַס וְשָׁלוֹם Abſit, & pax. Parce & pax. Vtuntur autem magiſtri his uerbis, quãdo aliquid mali deprecantur & amoueri petunt.

חז״ל Idem quod חכמינו זכרם לברכה Sapientes noſtri bonæ memoriæ, ſiue quorum memoria ſit in benedictione.

LITERA IOD.

י״א Primo idem ualet quod יְהֹוָה אֱלֹהִים Dominus deus: ut לא תשא את שם י״א לשוא Non accipies nomen domini dei tui fruſtra. Secundo idem ualet quod יֵשׁ אוֹמְרִים Sunt dicentes: ſunt qui dicunt.

יה״כ Idem quod יוֹם הַכִּפּוּרִים Dies expiationum: in quo ſcilicet Iudæi quondam iubebantur affligere animas ſuas, in memoriam quod remiſſionem aſſecuti fuiſſent à deo de peccato quod commiſerunt in adoratione uituli aurei.

י״ט Idem ualet quod יוֹם טוֹב Dies bonus.

י״מ Facit יֵשׁ מְפָרְשִׁין Sunt exponentes.

יש״צ Idem quod יִשְׁמְרֵהוּ צוּרֵנוּ Cuſtodiat eum creator noſter. Sic יצ״ו idem quod ישמרהו צורי וגואלי Cuſtodiat eum formator meus & redemptor meus.

Valet

יר״ה Valet idem quod יָרוּם רוּם הוֹרוֹ Exaltetur magnificentia eius ſeu altitudo gloriæ eius. Sic loquuntur Hebræi, quando mentio alicuius magnæ perſonæ & adhuc uiuentis inciderit.

יתע' Huius integrum eſt יִתְעַלֶּה Exaltetur: ut האל יתע' Deus exaltetur. Omittitur etiam aliquãdo litera ain: ut לקח האל ית׳ נקמתו ממנו Sumpſit deus, benedictus ſit ipſe, ultionem ſuam ab ipſo. Valet etiam ית׳ idem quod יוֹנָתָן תִּרְגֵּם Ionathan expoſuit.

ישר' Eius integrum eſt יִשְׂרָאֵל Iiſraël.

יש״ וי״ז Idem quod יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה זִכְרוֹנוֹ Benedictum ſit nomen eius atq; exaltetur memoria eius.

SEQVITVR LITERA CAPH.

כ״כ Valet idem quod כָּל כָּךְ Tantũ, adeò, omnino: ut תמה זה הגלות לפי שארך כ״כ Miratur captiuitatẽ iſtam, cur proteletur in tantum. הוא כ״כ דבר טוב Eſt adeo bona res. Item וכ״כ idem quod וכל כדנן Et omnia iſta.

באש' Idem quod בַּאֲשֶׁר Quemadmodum.

כ״א Signat כִּי אֶחָד Quando unum. Item idem qđ כִּי אִם niſi, ſed,

כ״ג Idem quod כֹּהֵן גָּדוֹל Sacerdos magnus. Item idem quod כְּגוֹן ſicut.

כר״א Idem quod כְּמָה דְאַתְּ אוֹמֵר Secundum quod tu dicis.

כ״ר Valet כְּמוֹ דְאָמַר Quemadmodum dixit. Item idem quod כָּל דָבָר omne uerbum.

כה״א Idem quod כן הוא אמר Sic ipſe dixit, uel כֵּן הוא אוֹמֵר ſic ipſe dicit.

כה״ג Idem quod כי האי גוונא Quemadmodum, adinſtar. Ego tamen in nullo autore inueni: ſuſpicor autem apud Thalmudiſtas in uſu eſſe.

כ״ז Idem quod כל זה Totum iſtud: ut הש״י עושה כ״ז Dominus benedictus, eſt factor omniũ iſtorum.

כ״ל Signat כלומר Quaſi diceret. Scribitur etiam aliquando cum Vau: ut כלו׳

כמ״ש Idem quod כְּמוֹ שֶׁאָמַר Secũdum quod dixit.

כ״ש Valet idem quod כָּל שֶׁכֵּן Quanto magis: ut אצמית כל רשעין מכל מקום כ״ש מעיר ה׳ Exterminabo cunctos impios ex omni loco, quanto magis de ciuitate domini.

כ״ת Valet כְּתוּב Scriptura: & item ſcriptum eſt.

LITERA LAMED.

ל״א Valet idem quod לָשׁוֹן אַחֵר Lingua alia, ſeu expoſitio & gloſſa alia. Inuenitur etiam ſignificare idem quod ל לָשׁוֹן אַשְׁכְּנַז id eſt, lingua Germanica. Et pro hoc ſignificato inuenitur aliquãdo uſurpari in Aruch, hoc eſt, Dictionario Chaldaico.

לא״י Idem quod לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל Ad terram Iiſraël.

לח״ר Facit לְמָה הַדָּבָר רוֹמֶה Cui rei ſimile eſt, uel cui aſſimilatur.

לי״ש Idem quod לְיִשְׂרָאֵל Iiſraëli.

ולכ״א Idem quod ולכן אמר Et propterea dicit.

לכ״נ Idem quod לָכֵן נֶאֱמַר Idcirco dictum eſt.

Item ולנ״ר idem quod וְלִי נִרְאֶה Et mihi uidetur.

לס״ת Facit לְסֵפֶר תּוֹרָה Libro legis.

לע״ש Significat idem quod לְעֶרֶב שַׁבָּת Ad ueſperam ſabbati.

LITERA MEM.

מ״מ Valet מִכָּל מָקוֹם Omnino, omni modo: item, tam & ſi. Exemplum primi מ״מ מוכן הוא האדם אל ה׳ המות Omnibus modis homo diſpoſitus eſt ad mortem. Inuenitur etiam cum ſuperaddito Iod à fine, ut מ״מי ſed tunc ſignificat idem quod מִסִּפּוּרִים מִלְחֲמוֹת יהוה De hiſtorijs ſeu narrationibus præliorum domini. Et eſt liber quidam à Rabbi Leui filio Gerſchom æditus, quem ipſe cum tali abbreuiatura ſæpe citat in commentarijs ſuper Danielem.

מ״א Valet idem quod מִשְׁקָל אַחֵר Pondus aliud, menſura alia, id eſt, modus alius, uel ſpecies & forma alia: frequens apud Grammaticos. Signat etiam librum quendam qui מִדְרַשׁ אֲגָדָא appellatur, id eſt, Homilia collectionis.

Idem

מ״ר Idem quod מַן דְּאָמַר Quiſquis dixit: magis Chaldaicum quàm Hebraicum.

מו״א Facit מָה דְּאַתְּ אוֹמֵר Id quod tu dicis.

מו״ה Idem quod מְאוֹרַת הַגּוֹלָה Lumen captiuitatis. Vocāt ſic Hebræi quendam Rabbi nomine Gerſchom, qui anathema illis imprecatus eſt, qui literas clauſas & alijs deſtinatas, aperiunt. Vnde & ſigillatas literas ab extra ſic ſignant: וְאסור לזרי׳ בחר׳ דר״ג מו״ה Prohibita ſit alienis ſub anathemate Ra. Gerſchom, illuminantis captiuitatem. Id autem didici ex ilteris, quas doctus quidam Iudæus Vuormacienſis ad me Heydelbergæ agentem ſcripſit,

מ״ט Idem ualet quod מַן טַעֲמָא Quæ ratio. Vnde Nehemiæ 6. מ״ט לא איקרי ספרא על ש שמיה Quæ eſt ratio, quod liber non appellatur nomine ſuo.

מ״ל Valet מִנַּח לָן Vnde nobis: more Chaldaico.

מ״לה Idem quod מַלְכוּת הָרִשְׁעָא Regnum impietatis, ſcilicet Græcorum. Quod ſic priſci Hebræi appellauerunt, quod ab Antiocho & alijs regibus Græcorũ atroces ſæpe ſuſtinuerunt iniurias.

מל״הר Valet idē quod מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דוֹמֶה Exemplum, cui rei aſſimilatur.

מנ״ל Idem quod מְנָא לָן Vnde nobis.

כמ״ר Idem quod כְּמוֹ מוֹרֵנוּ רַבִּי uel כמו מרי רבי Sicut dominus Rabbi. Pertinet tamen ad Caph.

מרע״ה Signat משה רבינו עליו השלום id eſt, Moſes magiſter noſter, pax ſuper eum. Significát autem hoc elogio Moſen legiſlatorem.

משק׳ Facit משקל id eſt, menſura, modus, ſpecies.

מ״ת Idem quod מתן תורה Donum uel datio legis.

LITERA NVN.

נא״ Primo idem ſignificat quod נאמר Dicitur, dictum eſt. Inde ſæpe inuenitur in commentarijs שנא׳ Vt dicitur: Et intelligitur ſemper pro ſacra ſcriptura, quæ tali præfatiũcula citari ſolet. Secundo, idem eſt quod נסחא אחרת Codex alius, uolumen aliud.

חנ״ו Idem quod חנזכר Memoratum eſt.

נ״ל Primo idem eſt quod נראה לי Videtur mihi. Secundo idem quod חנזכר למעלה Memoratum eſt ſupra.

נמ״ Idem quod נפקא מנא Sequitur inde, Chald.

נ״נ Facit נינוה Niniue: ciuitas nota.

נ״ע Integrum eius eſt נוחו ערן Requies eius paradiſus: ut אברהם בן מררכי נ״ע Abraham filius Mardochæi, cuius requies ſit Eden, id eſt, locus uoluptatis, quem defunctis optare ſolent cum tali abbreuiatura, quando eorum pie recordantur.

נ״ר Idem quod נראה Videtur: ut נ״ר בי יונתן קרא Videtur quod Ionathan legerit: &c.

LITERA SAMECH.

ס״א Eſt idem quod סֵפֶר אַחֵר Liber alius, exemplar aliud. Inuenitur autem in margine librorum, qui ex uariis exẽplaribus ſunt caſtigati, in hunc modum: בס״א In libro alio: ſcilicet ſic uel ſic inuenitur,&c.

ס״ל Idem quod סברא ליה Opinatur ſecum,uel opinio ſua huiuſmodi eſt,&c.

ס״ר Idem quod סַלְקָא רַעְתָּךְ Aſcendit in phantaſiam uel mentem tuam.

סו׳ Idem quod סוֹת Finis,terminus.

ס״פ Facit סוֹת פָּסוּק Finis uerſus,ſeu ſententiæ.

ס״ת Valet idem quod סֵפֶר תּוֹרָה Liber legis: Vnde Ezræ 8. כיון שנפתח ס״ת שתיקו Vt apertus eſt liber legis,ſiluerũt. Itẽ idem qđ סוֹת תֵּיבוֹת Finis dictionũ.

SEQVITVR LITERA AIN.

ע Inde עאכו Idem ualens quod עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה Quanto magis: Circumloquutio quædam,quæ tamen raro occurrit.

ע״א Idem quod עִנְיָן אַחֵר Res alia, negocium aliud,ſignificatio alia,alius modus.

ע״ר Idem quod עַל דֶּרֶךְ Iuxta uiam uel modũ: ut ההון שיקנה אדם ע״ר העושק לא יצלח Diuitiæ quas poſſidet homo per modũ rapinæ, non proſperantur.

עַ״מ Idem quod עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל Per modum para/bolæ ſiue exempli.

עָ״ה Integre ſic ſcribitur, עָלָיו הַשָּׁלוֹם Super eum pax: ut משה רבינו עָ״ה Moſes magiſter no/ſter, ſuper eum ſit pax. Significat etiam idem quod עִנְיָן הַזֶּה Res iſta, negocium iſtud. Eſt deniq; idem qđ עוֹלָם הַזֶּה Mundus iſte: ut חיי העה״ז Vita mundi huius: quod etiam ſic עה״ז ſcribitur.

עַ״ז Valet idem quod עֲבוֹדָה זָרָה Seruitium alie/num: cultus extraneus: ſeruitium idolorum: ut אליהו הרג׳ עובדי הבעל ובטל הע״ז Elias occidit mini/ſtros Baal, & euacuauit cultum alienum. Frequentiſſi/ma eſt hæc abbreuiatura apud ſacræ ſcripturæ inter/pretes, quoties incidit mentio idololatriæ.

ע״י Idem eſt quod עַל יְדֵי Per manus, per, median/te: ut משחו אלישע ע״י אחד הנביאים Vnxit eum Eli/ſæus per unum ex prophetis: 3. Regum 19.

ע״כ Valet עַד כָּאן Hactenus, hucuſq;. Inde ע״כ״פ idem quod עַל כָּאן פֵּירוּשׁוֹ Hactenus expoſi/tio ſeu gloſſa eius. Signat etiam עַל כֵּן Ideo, idcirco: crebrum in utroq; ſignificato.

עכ״ז Facit עִם כָּל זֶה Cum toto hoc: quaſi dicatur, Omnibus iſtis modis, uel adhuc, Vt quātumlibet ho mo proponat hæc uel illa in corde ſuo עכ״ז לא יוכל ל לדבר רק הדבר אשר ישים השם בפיו Cum toto hoc non poterit loqui niſi quod deus poſuerit in os ſuum.

Valet

עכ״ל Valet idem quod עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ Hucuſque lin-
gua ſeu expoſitio eius.

עמ״ Idem quod עַל מִשְׁקַל Iuxta pondus,uel iuxta modum ſeu ſpeciem. Item idem quod עַל מְנַת hac conditione.

עמ״י עש״ו Repræſentat hæc abbreuiatura integrum uerſum ex Pſalmo centeſimo tertio deſumptum, qui ſic ſonat עֶזְרִי מֵעִם יְהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ Auxilium meum à domino,factore cœli & terræ.Hanc ſententiā pleriq; Rabbini abbreuiatam prænotare cōſueuerunt ſuis libris.

ע״פ Idem quod עַל פִּי Iuxta determinationem: ut ע״פ הגורל Secundum determinationem ſortis. Item iuxta interpretationem & declarationem.

ע״צ Valet idem quod עַל צַד Secundum latus, per, ex parte,&c.

LITERA PHE.

פ״א Huius integrum eſt פֵּירוּשׁ אַחֵר Expoſitio alia: ut quando aliquid bis exponitur,ſubijcit̃ primæ interpretationi פ״א Expoſitio uel declaratio alia.

פי׳ Idem quod פֵּירוּשׁ Gloſſa,expoſitio.

פ״ק Idem quod פֶּרֶק קַמָּא Capitulum primum. Eſt aūt Kamma uocabulū ex Gemara ſiue Thalmud

ſaltem

ſaltem in hoc ſignificato. In Kalendario noſtro frequens eſt uſus eius.

פר״שי Facit פֵּירוּשׁ רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה יַרְחִיי Expoſitio magiſtri noſtri Salomonis Iarhij.

LITERA ZADE.

צ״ע Integre ſic ſcribendum eſt .צָרִיךְ עִיּוּן Et eſt opus diligenti conſideratione ſeu aduertentia. Sic צע״ב idem eſt quod צריך עיון בשורש Opus eſt ſcrutinio pro fundamento. Nulla alioquin eſt abbreuiatura à zade incipiens.

LITERA KVPH.

ק״ו Torſit me nõ parum hæc abbreuiatura, quippe cuius integrum nullo pacto per me ipſum diuinare potui, donec tandem doctum quendam Iudæum conueni, qui mox interpretatus eſt קַל וָחוֹמֶר facile & difficile: leue & graue. Item ſimplex ק ſignificat קֻשְׁיָה Quæſtionem difficilem.

ק״ש Valet idem quod קְרִיאַת שְׁמַע Lectio: Audi Iiſraël, &c. Sic mentionem faciunt ſexti Capitis Deuteronomij: quod in hæc uerba incipit: Audi Iiſraël, dominus deus tuus unus eſt, &c.

Lit. Res

LITERA RES.

ר Litera Res ſignificat רַב uel רַבִּי Id eſt, magiſter:ut החכם ר׳ אברהם כתב Sapiens magiſter Abraham ſcripſit.

ר״א Facit ראֹשׁ Caput.

ר״ר Valet רִבּוֹן הָעוֹלָם Dominus mundi.

רד״ת Idem quod רַבִּי דָוִד פֵּירוּשׁ Rab. Dauid gloſſa ſeu expoſitio.

ראב״ע Idem quod רַבִּי אַבְרָהָם בֵּן עֶזְרָא Rabbi Abraham filius Ezræ.

ר״ה Idem quod רֹאשׁ הַשָּׁנָה Caput anni. Sic uocant Hebræi principium anni ſui, quod ſcilicet eſt neomenia Tiſri, hoc eſt, principium lunationis autumnalis, de quo uide Kalendarium Hebraicum à nobis æditum. Significat etiam idem quod רְשׁוּת הָרַבִּים id eſt, licentia multorum, multis commune: ut eſt publica ciuitatis platea.

רז״ל Idem eſt quod רַבּוֹתֵינוּ זִכְרָם לִבְרָכָה Magiſtri noſtri, memoria eorum ſit in benedictione: ut ויש מ מחלוקת בזה בדברי רז״ל Eſt hic concertatio in uerbis doctorum noſtrorum, memor. eor. &c.

ר״ל Idem quod רוֹצֶה לוֹמַר Vult dicere, uel, Volo dicere. Vtuntur autem Hebræi his uerbis pro, Id eſt, hoc eſt. Exemplum: ותכתתו פניהם ר״ל מכת לחי Et contereretis facies eorum: uult dicere, cædem maxillæ atq; alapas.

E Facit

ריבל Facit רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי Magiſter Iehoſchua filius Ieui: Pſal. 103. in Kimhi.

רלבג Idem quod רַבִּי לֵוִי בֶּן גֵּרְשֹׁם Rabbi Leui filius Gerſchom, inſignis apud Hebræos doctor.

רעה Eſt idem quod רבינו עליו השלום Doctor noſter, ſit ſuper eum pax, uel eſt ſuper eum pax. Sic de prophetis mortuis, præſertim de Moſe, loquuntur: ut באמר יהוה למשה רעה Quum diceret deus Moſi doctori noſtro, ſuper quo pax.

רשי Facit רַבִּי שְׁלֹמֹה יַרְחִיי Rabbi Schlomo Iarhij: magnæ apud Hebræos autoritatis doctor: qui in libros ſacros & Thalmudicos commentaria ſcripſit.

רת Idem quod רָאשֵׁי תֵּיבוֹת uel רֹאשׁ תֵּיבוֹת capita ſeu initia dictionum. Sic uocant Hebræi ſuas abbreuiaturas, ut ſupra quoq; docuimus.

LITERA SCHIN.

שבד Valet idem quod שֶׁבֵּית דִּין Quod uel quando domus iudicij: ut ביום שבד יעשו נקמות In die illo quo fuerit domus iudicij, facient uindictam.

שד Idem quod שְׁפִיכוּת דָמִים Effuſio ſanguinum, uel דָם ſanguinis.

שי Idem eſt quod שיהא Quod ſit, quod erit.

שנ & שנא Significat idem quod שֶׁנֶּאֱמַר Quod dicitur

citur,uel quia dictum eſt. Vtuntur Hebræi hac abbre uiatura quando citant aliquam ex biblijs ſententiam: ut ſupra quoq; diximus.

שמ״ Valet idem quod שמע מנה Auditum eſt ab eo uel ea. Ex Gemara.

שצ״מ חנ״כל Septem planetarum nomina ita ſignant. quæ ſunt שבתאי Saturn9: צדק Iupiter: מאדים Mars חמה Sol: נוגה Venus כוכב Mercurius: לבנה Luna: De quibus latius in kalendario Hebraico.

LITERA TAV.

ת״א Valet idem quod תַּרְגּוּם אַחֵר Interpretatio ſeu expoſitio alia. Et eſt primum uocabulum Chaldaicum quatuor conſtans radicalibus literis. Significat quoq; תַּרְגּוּם אוֹנְקְלוֹס Thargũ Onkelos.

ת״ח Idem quod תַּלְמִידֵי חֲכָמִים Diſcipuli ſapientum: ut הלא זה הוא ת״ח Nonne iſte eſt diſcipulus ſapientum?

תי׳ Primo idem eſt quod תַּרְגּוּם יְרוּשַׁלְמִי Thargum Hieroſolymitanum. Capitur etiam quandoq; pro תַּרְגּוּם יוֹנָתָן Thargum Ionathæ: tamen frequentius tunc Iod præcedit literam Tau.

ת״ל Idem quod תלמוד לוֹמַר Doctrina dicendo: uel diſcas ad dicendum: Pſalmo uigeſimo tertio, & nonageſimo ſecundo, in Kimhi habes eius uſum.

תנב״עא Facit תהיה נפשו בגן עדן אמן Sit anima eius in orto uoluptatis, amen. In hunc modum plerunq; Hebræi claudunt ſua epitaphia lapidibus inſculpta.

תנצב״ה Idem qd' תהי נפשו צרורו בצרור החיים Sit anima eius ligata in faſciculo uitæ.

ת״ר Idem facit quod תנו רבנן Docuerunt magiſtri noſtri:& eſt Chaldaicum.

Biur haperuſchim Hebræorum, autore
Sebaſtiano Munſtero, Finit.

Erratum.

In epiſtola nuncupatoria, pagina ſecunda, linea tertia & quarta, duæ primæ literæ in multis exemplaribus ſunt tranſpoſitæ: Nam legendum eſt, generoſe adoleſcens: &, animi modeſtiam.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ברוך הנותן ליעף כח ול
ולאין אונים עצמה ירבה :

נשלמים ספרי הדקדוק כסדרי וביאור הפירושים ו
ונדפסו פה בבסיליא חבירה דשווייצירין בבית
יוחנן פרובניוש על ידי סבשטיאנוש מ
מונשטר מן ייגגלהיים בשנת ה
חמשת אלפים ומאתים ו
ושמונים ושבעה ל
לבריאת עולם
ביום יב״
לחדש טבת אשר הוא יו׳ יום דיקמבר לפי חשבון ה
הרומיים :
הודות לשם לבדו
שעזר ברוב חסדו אותי
עבדו קטן בחבור הזה הספר
והדריבני מתחלתו עד סופו לבלתי
יעפה ידי ולא חסר בחי כי ב
בלא עזרו לא יוכל כל
אדם מאומה גם
לעשות גם
לחשוב

E 3

SEBASTIANVS

MVNSTERVS AD CANDIDVM LECTOREM.

שלום לך הא כתבתי לך הדקדוק הכסדאי
ואת הביאור לפרושי המפרשים
בכל כחנו ומוגים כל אותם עם רב העיון כפי כח , הא
האפשר לנו ולא נפל שום פתגם מכל דברים ש
שחשבנו ורצינו לכתוב בכאן רק הזהרנו אותך
והערנו שתהיה טוב שופט ומאמין מליץ
בהחבורנו : ואם לפעמים תמצא כי
היתה טעות בידי לא תתמה כי ב
בלי מלמד ומורה האנושי ה
חברתי והרכבתי הזה ספר
ואם בכל מקום היטב
וביושר כתבתי ל
לא לי כי אם
ליהוה
אלהינו הנתן את תורה שממנו כל טוב בא : לכן אתם
נערים
וגם בחורים
אשר בלבבכם יש
חמד אל לשון הקודש
קחו נא ממני לידיכם הזה
ספר וקראו בו בכל בינתכם דע
ועיונכם ותהיה לכם מזה גדולה תועלת
לבן

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

לבון תרגום מתרגמים ואת פירושי מפרשים ׃ ואם ייי
ירצה ויתן לי את חיים ויאריך ימים אתן גם לכם ב
בזמן קצור את ספר הערוך שבו תמצאו את
תיבות וחמלות אשר בתרגום ואשר אצל
חכמים העבריים תמצאו עם עניניהם
ופירושי׳ הרומיים ׃ יהוה אלהינו
ישמורכם מכל רע ויאיר ל
לבותכם ושבליכם ׃

BASILEAE APVD IO. FRO/
BENIVM. ANNO
M. D. XXVII.

6.1.D.26

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IOAN. FROB.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

6
1-f
36

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
1 D
26

Digitized by Google